

**T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ KENT MEYDANLARI VE DONATILARININ PEYZAJ
MİMARLIĞI AÇISINDAN İRDELENMESİ; SULTANAHMET
MEYDANI ÖRNEĞİ**

Hilal Burcu DURAK

**Danışman
Doç. Dr. Mehmet TOPAY**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2018**

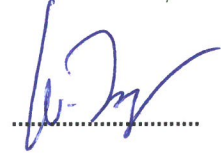
© 2018 [Hilal Burcu DURAK]

TEZ ONAYI

Hilal Burcu DURAK tarafından hazırlanan "**Tarihi Kent Meydanları Ve Donatılarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi; Sultanahmet Meydanı Örneği**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman

Doç. Dr. Mehmet TOPAY
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Volkan KÜÇÜK
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ayşe ÖZDEMİR
Pamukkale Üniversitesi

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Yasin TUNCER

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Hilal Burcu DURAK

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç.....	5
1.2. Kapsam.....	6
1.3. Kuramsal Temeller	6
1.3.1. Kent kavramı.....	6
1.3.2. Kamusal açık alanlar	8
1.3.2.1. Meydan kavramı	8
1.3.2.2. Kent meydanları tarihi ve mekânsal gelişimi	13
1.3.2.2.1. Türk meydanları tarihi	21
1.3.2.3. Meydan çeşitleri.....	23
1.3.2.3.1. Formlarına göre meydanlar	23
1.3.2.3.2. Fonksiyonlarına göre meydanlar	27
1.3.2.4. Meydanların planlama kriterleri	31
1.3.2.5. Meydanların tasarım ilkeleri	34
1.3.2.6. Meydan mekânının sosyo-psikolojik elemanları	41
1.3.2.7. Meydan mekânının fiziksel elemanları.....	43
1.3.2.7.1 Mekânsal kapalılık	43
1.3.2.7.2. Sınırların sürekliliği.....	45
1.3.2.7.3. Yaya dolaşımı	46
1.3.2.7.4 Oran ve ölçek.....	47
1.3.2.8. Meydan mekânının donatı elemanları	49
1.3.2.8.1. Zemin döşemeleri ve alt bölgeler	51
1.3.2.8.2. Oturma birimleri.....	53
1.3.2.8.3. Aydınlatma elemanları.....	54
1.3.2.8.4. Sanatsal objeler	55
1.3.2.8.5. Su ögesi.....	56
1.3.2.8.6. Diğer öğeler	57
1.3.2.9. Meydan mekânının bitkisel elemanları	60
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	63
3. MATERYAL VE YÖNTEM	70
3.1. Materyal.....	70
3.2. Yöntem	82
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	84
4.1. Sultanahmet Meydanı'nı Oluşturan Elemanlar	84
4.1.1. Sultanahmet Meydanı'nın sosyo-psikolojik elemanlar açısından incelenmesi	84
4.1.2. Sultanahmet Meydanı'nın fiziksel elemanlar açısından incelenmesi.....	85
4.1.3. Sultanahmet Meydanı'nın donatı elemanları açısından incelenmesi.....	86

4.1.4. Sultanahmet Meydanı'nın Bitkisel elemanlar açısından incelenmesi.....	91
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
5.1. Sultanahmet Meydan Mekânı Elemanları.....	95
5.2. Sultanahmet Meydanı Planlama Kriterleri.....	97
5.3. Sultanahmet Meydan Düzenlemesi Tasarım Aşamaları	102
KAYNAKLAR	111
ÖZGEÇMİŞ.....	118

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE KENT MEYDANLARI VE DONATILARI, SULTANAHMET MEYDANI ÖRNEĞİ

Hilal Burcu DURAK

**Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı**

Danışman: Doç. Dr. Mehmet TOPAY

Kent meydanları, bulundukları alanın merkezinde konumlanan, estetik ve işlevsel açıdan birçok özelliğe sahip mekânlardır. Meydan biçiminde ortaya çıkan ilk kentsel açık mekânlar, kentin kültürünü yansıtmakta olup geçmiş ve geleceği arasında bağlantı kuran kültürel ortamlardır.

Meydanlar, her kentin hatta her ülkenin doğal, kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklerine göre farklı içerik ve fonksiyonlara sahiptir. Nüfus ve teknolojiye görülen değişimler kentsel mekânlara da yansımış, bunun sonucu olarak meydanların, fonksiyonel ve fiziksel özelliklerinin farklılaşmalar gözlemlenmiştir. Osmanlı döneminden itibaren tarihi geçmişlerinde şehirlerin önemli unsurlarından olmuşlar, günümüz Türkiye'sinde ise yeni kentleşme akımları, kentsel dönüşüm ihtiyaçları ve toplumun açık mekânlardan olan beklentileri meydanlarda da etkisini göstermiş, kamusal mekânın yenilenmesi ve dönüşümünde meydanlar ilk akla gelen kent parçaları olmuştur.

Bu çalışmada; kentsel açık mekânlardan biri olan meydanların kentlerdeki konumları, fonksiyonları, formları, donatıları, tarihi, geçmiş ile günümüz arasındaki farklılıkları ve kent yaşamına katkıları, planlama ve tasarım ilkeleri belirlenmiş, gerekli sınıflandırma ve ilkelendirmeler yapılmıştır. Sultanahmet Meydanı tarihsel süreç kapsamında ele alınarak, mekânsal öğeleri açısından sörvey, gözlem ve literatür araştırmaları ile incelenmiştir. Elde edilen verilere göre Sultanahmet Meydanı'nın bir meydan olarak sorunları, eksikleri ve planlama hataları saptanmıştır. Peyzaj Mimarisi bakış açısıyla bu sorunlara çözümlemeler getirilerek Sultanahmet Meydanı'nın ihtiyacı olan, gerekli planlama ve tasarım aşamaları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Meydan, donatı, kent planlaması, Sultanahmet meydanı

2018, 129 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

URBAN SQUARES AND THEIR ACCESSORIES IN THE HISTORICAL PROCESS, SULTANAHMET SQUARE CASE

Hilal Burcu DURAK

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture**

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet TOPAY

City squares are situated at the center of city or area they are in, have lots of features in terms of aesthetic and functional. Primary urban open spaces that come out in the form of square, to be reflecting the culture of the city that making contact with past and the future, are cultural spaces.

Squares have become important events that have been lived at the history and in the city. Squares that take part in urban open spaces, have different structures and functions according to natural, cultural, social and economical characteristics of every country and of every city. Changes in social, economical and cultural values, also at population and technology can be observed in urban places. From the beginning of the Ottoman history, squares have become important elements of cities in Turkey. New Urbanism in Contemporary Turkey, open spaces in urban regeneration needs and expectations of society has shown its impact in the squares, the renewal of public space and the transformation of urban spaces, squares were the first that comes to mind.

In this study; the locations, functions, forms, equipments, history, differences between past and present and contributions to urban life, planning and design principles have been determined and necessary classification and principles have been made. The Sultanahmet Square was examined in the context of historical process and investigated by means of survey, observation and literature in terms of spatial elements. According to the obtained results, the Sultanahmet Square as a square, the problems, the missing and the planning mistakes were determined. With the perspective of Landscape Architecture, these problems have been solved and necessary planning and design phases of Sultanahmet Square have been determined.

Keywords: Square, Square Accessories, Sultanahmet Square

2018, 129 pages

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde; değerli bilgilerini benimle paylaşan ve danışman statüsünü hakkıyla yerine getiren kıymetli hocam Doç. Dr. Mehmet TOPAY'a, jüri hocalarım Ayşe ÖZDEMİR ve Volkan KÜÇÜK'e teşekkür ederim.

Lisans ve Yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan başta Yrd. Doç. Dr. Şehriban ERASLAN olmak üzere, tüm hocalarıma teker teker teşekkürü borç bilirim.

Tezimin her aşamasında beni yalnız bırakmayan tüm aileme sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Hilal Burcu DURAK
ISPARTA, 2018

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Ortaköy Cami, Beşiktaş, İstanbul.....	12
Şekil 1.2. Kızıl Meydan, Rusya.....	14
Şekil 1.3. Tank adam olayı, Tiananmen Meydanı, Pekin, Çin.....	20
Şekil 1.4a. Kare ve dikdörtgen formdan türeyen meydanlar.....	26
Şekil 1.4b. Dairesel formdan türeyen meydanlar.....	27
Şekil 1.4c. Üçgen formdan türeyen meydanlar	27
Şekil 1.5. Tiananmen Meydanı, Pekin, Çin.....	31
Şekil 1.6. Dokuz yaşındaki bir çocuğun meydan mekânı çizimi	35
Şekil 1.7. Louvre Müzesi Meydanı, Paris, Fransa.....	39
Şekil 1.8. Lucca kent meydanı, İtalya	44
Şekil 1.9. Görüş alanı	48
Şekil 1.10. Plaza Del Torico Meydanı, İspanya	52
Şekil 1.11. St. Peter Meydanı, Vatikan.....	53
Şekil 1.12. Piazza di Spagna, Roma, İtalya	54
Şekil 1.13. Plaza Mayor, Madrid İspanya.....	54
Şekil 1.14. New York Times Meydanı, Birleşik Devletler	59
Şekil 1.15. Grand Place, Brüksel.....	60
Şekil 3.1. İstanbul'un üç bölümü.....	71
Şekil 3.2. Sultanahmet Meydanı'nın konumu	72
Şekil 3.3a. Hippodrom, Bizans Dönemi	75
Şekil 3.3b. Hippodrom, Osmanlı Dönemi.....	75
Şekil 3.4. Sultanahmet Camii, İstanbul	80
Şekil 3.5. Ayasofya, İstanbul	80
Şekil 3.6. Bizans dönemi Hippodrom, Constantinapolis.....	82
Şekil 3.8. Tez Akış Şeması.....	83
Şekil 4.1. Dikilitaş ve Burma Sütun.....	88
Şekil 4.2. Alman Çeşmesi	89
Şekil 4.3. Sultanahmet Meydanı orta havuzu.....	90

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 5.1. Sultanahmet Meydanı gözlem ve öneri çizelgesi	95

1. GİRİŞ

Bu dünyada pek çok kent, o kentlerde de pek çok meydan vardır. Bir kentin gelişmesi ve dönüşmesinin ekonomi, politik güç, kültürel ve demografik yapı gibi birçok farklı etkenle ilişkili karmaşık bir süreç olduğu söylenebilir. Tarih, bu etmenlere bağlı olarak gelişen, değişen, dönüşen toplumsal şartların doğurduğu farklı kentler ve onların birbirinden farklı hayatları ve mekânları ile doludur. Meydanlar, bazen özellikle meydan olarak tasarlanan, bazen de bir takım kullanımların insanlarda bıraktığı etki sonucu kendiliğinden oluşan alanlar olarak ortaya çıkmaktadır (Yılmaz 2013).

Tarihsel süreç içerisinde kentler geçirdikleri doğal ve kültürel tüm değişim ve gelişimlerine, hızlı gelişen teknolojik faaliyetler, globalleşen dünya standartları, kullanıcı kitlesi farklılaşması gibi nedenlerden dolayı tarih boyunca tasarımsal farklılıklar görülmesine rağmen, kent meydanları, o kentin kültürünü, kimliğini gösteren en önemli kamusal dış mekânlar olarak varlıklarını uzun süreler devam ettirmişlerdir.

Kent mekânlarını planlama ve tasarım ile ilgili sorunlar ilk kez 20. yüzyılın ikinci yarısında gündeme getirilmeye başlanmış, modern uygulamalar kapsamında binalar tasarlanırken dış mekânların yeteri kadar önemsenmediği yaklaşımların neden olduğu fiziksel ve toplumsal çevre sorunları bu konudaki tartışmaları alevlendiren konular olmuştur. Zamanla gelişen ve dönüşen kentlerin ulaşım sistemindeki temel değişiklikler, otomobile olan bağımlılık ve destekleyici alt yapının oluşturulması, uluslararası ekonomik ve siyasi değişimler, teknolojik bulgular ve bunların neden olduğu ilgi değişimleri kentsel yaşama yansımıştır.

Dünya kentlerinin tarihinde önemli yer tutan kent meydanları, içinde bulundukları kentlerle ve o kentte yaşanan önemli olaylarla özdeşleşmiştir. Kentlerin birçoğunda meydanlar, kente ilk kez gelenlerin, turistlerin gezip görmek istediği yerlerin de başında gelir.

Tüm dünya kentlerinde meydanlar, sahip oldukları bu gibi ayrıcalıklı konumları nedeniyle korunurlar ve yeniden düzenlenirler (Uyar, 2002). Geleneksel eski

yerleşimlerde mekânsal tanımlılık ve toplumsal anlam içeren organik kentsel doku, kamusal mekânların yaşam için ne kadar önemli bir parça olduğunu gösterir. Oysa kentlerimizin bugünkü durumlarına baktığımızda, özellikle merkez bölgelerdeki kamusal mekânların kentin kalbi olma özelliğini yitirdiğini ve genelde ticari işlevlerin ağırlık kazanarak, yeni oluşturulan bölgelerde binalardan arda kalan, anlamsız ve kullanışsız boşluklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu nedenle günümüzde meydanların çoğu ne yazık ki kimliksizdir. Belirgin bir fonksiyon, bina ya da anıt içermeyen, toplumun ortak bir faaliyet için meydanlarda toplanmasının yerini bireysel faaliyetler almıştır. Toplanma yeri olarak tasarlanan meydanlar, aynı misyonu üstlenen stadyum, alış-veriş merkezi, büyük ve çok amaçlı binalarla yarışmak zorunda kalmışlardır (Fauole, 1995). Kentlilik bilincinin oluştuğu, halkın tarihinin ve anılarının zemini ve kentin kalbi olan meydanlar devrim bu tarz işlevine indirgendiğinden beri anlamını yitirmiştir.

Ülkemiz kentlerinin sahip olduğu birçok meydan da geçmişten bugüne tarihin tanığıdır. Birçoğu şiirlere, marşlara konu olmuştur. Meydanlarda yaşananlar uzun yıllar meydanları unutulmaz kılar. Yanlış uygulamalar sonucu özelliğini ve fonksiyonlarını yitiren eski meydanları koruyamamanın yanında yeni gelişen yerleşim alanlarında da meydanlar için yer ayrılması ve tasarlanması da maalesef söz konusu değildir.

Osmanlı'da 18. yüzyıldan itibaren meydan olgusu daha çok gündeme gelmeye başladıysa da, Türkiye'nin mevcut meydanları daha çok Cumhuriyet döneminin eseridirler. Türkiye'nin 1950'li yıllarda başlayarak hızlanan gelişme sürecinde yaşadığı kentleşme akımı ile beraber, kentler günümüzde hala sürekli büyümekte ve nitelik değiştirmektedir. Meydanlar, tasarımın ekonomik baskısı ve bilinçsiz planlamalara maruz kalmaktadır. Geçmişteki Anadolu kentlerinin kent imgesinin ve kent kültürünün unutulması ve meydan inşası adına herhangi bir yeni tasarım ve planlama atılımlarının yapılmaması nedeniyle kimliksiz, niteliksiz ve benzer karakterde mekânlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin Ankara kentinin başlangıç noktası sayılan Ulus Parkı çevresindeki Büyükelçilik binası,

Bakanlık gibi idari yapıların taşınması ve bu alanların yüksek konaklama binaları için imara açılması ile birlikte, meydan ve meydan kimlik kazandıran Cumhuriyet Anıtı ölçek kaybına uğrayarak algısal önemini yitirmiştir (Açıksöz, 1996). Yine Kızılay Meydanı, Ankara'nın merkezi konumunda olmasına rağmen, plansız kentleşme, açık-yeşil mekânların yapılaşmaya maruz kalması, var olan yapıların kat yüksekliklerinin arttırılması, meydanda daralmaya sebep olmuş, sınırlarını yok etmiş ve bir koridor özelliği kazanarak, çok katlı iş merkezlerinden meydana gelen bir mekânlar dizisi halini almıştır. (Uslu, 1996).

Bu nedenlerden dolayı kent meydanları, tarih boyunca kentlerimizin kimliğini ve kişiliğini ortaya koyan önemli bir kentsel yaşam odağı iken günümüzde taşıt meydanları veya otopark olarak kullanılarak özgün değerlerini yitirmişlerdir. Ne yazık ki Cumhuriyetin ilk döneminden kalma meydanlar bugün daha çok park, tören mekânları, taşıt meydanları ve otopark olarak kullanılmaktadır. Uyar (2002), bu yozlaşma aşamalarını şu şekilde özetlemiştir; Türkiye'nin birçok kentinde ve meydanında aynı değişim ve dönüşüm örneğine rastlamak mümkündür. Meydanların yerini önce kavşaklar, sonra katlı kavşaklar almaya başlar ve bu değişime meydanların çevresinde yer alan yapılaşmalar da uyum sağlar. Üçüncü boyutta da yaşanan değişim ve çirkinleşme meydanların sadece kartpostallarda kalmasına yol açar.

Kentlerin nüfusunu arttıran en önemli etken sanayileşme iken geleneksel kent dokusuna müdahaleyi gerektiren en önemli etken ise sanayi toplumunun simgesi olan otomobildir. Otomobil sayısının artışı ile kent için esas yıkım başlamıştır. Geleneksel dar ve çıkmaz sokaklar yıkılmış, meydan ve kavşaklar genişletilerek taşıt trafiğine uygun duruma getirilmiştir (Özdemir, 2000). Yeni kent planlarında, kentsel mekânlar ve altyapı otomobillere göre ayarlanmaya başlanmış; yayaların kullanımına ayrılan yollar, meydanlar, kaldırımlar otomobiller tarafından işgal edilmiştir. Şehirlerde nüfus artışı ile oluşan mekân darlığı ve meydanların baş düşmanı olan araç yoğunluğunun bu denli artması, uygun planlama yöntemleriyle çözümleme yoluna gidilmeyip aksine meydanlara olumsuz müdahaleleri beraberinde getirmiştir. Kentsel bölgenin çekirdeği durumunda olan bu meydanlar, yayaya yönelik fonksiyonlarını

kaybederek taşıt hızının arttırılmasına yönelik uygulamalarla parçalanmışlardır. Kent merkezindeki kesişme ve yoğunlaşmanın merkezi durumundadırlar. Araçların bu alanlara yoğun olarak girmesiyle kavşaklara dönüşen meydanlar, açık alan olma niteliklerini kaybederek trafik yükü altında ezilmişlerdir.

Günümüzde çoğu meydan, kent içinde estetik özelliklerden uzak, yalnızca isimlerinde geçen "meydan" kelimesi ve tarihi değerleri ile kentin sembolüdürler.

Türkiye’de

- o Trafik soyutlaması ve yayalaşma sağlanamayan
- o Trafiğin meydan mekânlarına taşması sonucu kavşağa dönüş
- o Korunamayıp, tahrip ve ihmal edilen
- o Yeni kentsel planlama projelerinde yer verilmeyen
- o Yanlış planlama, tasarım ve restorasyon kurbanı olan
- o Rant ve belediyecilik çıkarlarına kurban edilen
- o Kullanıcılar için cazip hale getirilmeyen

meydan anlayışları yüzünden gelişkin bir meydan kültürünün varlığından söz etmek çok güçtür.

17.yy Osmanlı eserlerinden Eminönü’ndeki Büyük Valide Han Kubbesinin tüm önlemlere rağmen zevk için tahrip edilmesi, park ve meydan alanlarındaki aydınlatma, çöp kutusu, bank ve hatta zemin döşemesi gibi kamusal donatıların hoyratça kullanılması, ülkenin çeşitli yerlerindeki birçok tarihi esere boya ve delici aletlerle zarar verilmesi gibi örnekler kolayca çoğaltılabilir.

Meydan kültüründen, rekreatif etkinlikten uzak toplum haliyle meydansızlığı bir sorun olarak görmemektedir fakat insanların birbirini gördükleri, kenti paylaşmayı tercih ettikleri meydan mekânları kültürel perspektif açısından bir ihtiyaçtır.

1.1 . Amaç

Günümüzde, bölgeyi tanınabilir kılarak yaşam kalitesini arttıran, kent kimliğinin ilk belirleyicisi ve sosyo-psikolojik hareketin başlangıcı olan meydanları yaratmak oldukça zordur. Gerek belediye yönetimleri, gerek rant çıkarları, gerekse meydan kültürsüzlüğü; bugün süregelen meydan ve meydansızlaşma sorunlarını doğurmaktadır. Yeniden yapılanma, vasıflandırma ve restorasyon eksikliğinin yanı sıra meydan kültürünü benimsemeye yönelik çalışmalara zemin hazırlanmalıdır. Bu bağlamda; tespitler, ilkeler ve kriterler gibi olmazsa olmaz planlama ve tasarım sonuçlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada; tüm kent halkına eşit kullanım olanağı sunan, açık mekân kullanımının en eski ve en geleneksel sosyal mekânı olarak kabul edilen kent meydanları, tarihi süreç içerisinde geçirdiği değişimler, esinlenmeler, tarih akışında maruz kaldıkları akımlarla birlikte incelenmiştir.

Tasarım ve planlama ölçütleri, kullanım biçimleri ve amaçları, tercih edilme nedenleri ve katkıları, ihtiyacı ne ölçüde karşıladıkları ve mevcut sorunları analiz edilerek, bütünleştirici bir bakış açısıyla doğru anlamlandırılma yapılması, sorunların belirlenip ve öneriler oluşturulması hedeflenmiştir.

Bu doğrultuda tarihi gelişim ile kazanılan kent kimliği-kent meydanı ilişkisini kurmayı, örnekleriyle inceleyerek, günümüzde kent meydanı oluşumu için doğru planlama ve tasarım çalışmalarına ipuçları çıkarılması ve Sultanahmet Meydanı'na peyzaj mimarisi ışığında bitkisel ve donatısal açıdan iyileştirici öneriler getirilmesi amaçlanmıştır.

Bunların yanı sıra, geleneksel kültürün ve tarihi çevrenin insan hayatında ne kadar önemli olduğunu ve toplumda bunların korunması ve geliştirilmesi bilincini uyandırmak, toplum psikolojisi ve sürdürülebilir çevre sağlanımı açısından büyük önem arz etmektedir.

1.2. Kapsam

İBB İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü 2010 verilerine göre Sultanahmet Meydanı, Türkiye'nin "kentsel simge odağı" olma konusunda en başarılı meydanıdır. Bulunduğu Tarihi Yarım Ada ile birlikte bütünsel kent dokusu yaratma konusunda ülkemizin eşsiz bir açık mekânıdır.

İstanbul Tarihi Yarımada da yer alan ve ülkemizin ilk yaya bölgesi örneklerinden tarih boyunca dönemin politik ve sosyokültürel olaylarına sahne olmuş, ekonomik ve teknolojik koşullarına bağlı olarak farklı amaçlar için kullanılan, tarihsel, kültürel, ticari, dini, eğitimsel, mimari, rekreasyonel ve turistik özellikler taşıyan Sultanahmet Meydanı Çalışma neticesinde belirlenen kriterlerin sınanması için, tarih odaklı ele alınan bu tezin, irdelenmesi en uygun meydan örneği bu nedenlerden dolayı Sultanahmet Meydanı olarak seçilmiştir.

Sultanahmet meydanının tarihi süreç içerisinde geçirdiği değişimler ve bu değişimlerin kente olan etkileri, meydanı şekillendiren tarihi ve kültürel yapılar ve bunların kent yaşamı üzerindeki etkileri Peyzaj Mimarlığı kapsamında incelenmiş, sonuç ve önerilerde bulunulmuştur.

1.3. Kuramsal Temeller

1.3.1. Kent kavramı

Kentler; insanların barınma, eğitim, sağlık, ticaret, kültür gibi gereksinimini karşılayan yapıların yanı sıra spor, eğlence ve genelde rekreasyon gereksinimlerini karşılamak üzere açık ve yeşil alanların varlığı ile kimlik ve kalite kazanan ortak yaşam alanlarıdır (Bakan ve Konuk, 1987). Bu tür yaşama ortamlarının kalitesini yükseltmek, çalışma alanlarını düzenli hale getirmek, tüm kentsel bağlantıları kurmak ancak kentsel planlama ve tasarım yaklaşımları ile mümkün olabilmektedir (Demircan, 2010).

Kent; toplumsal yaşamın başlıca kurgusu, görünen bir biçimi ve aynı zamanda uygarlığın en güçlü ifadesidir (Konuk, 1991). Sınırları belirlenmiş bir alanda yoğunlaşmış nüfusun, toplum olarak var olduğu, fiziksel ve sosyal açıdan katmanlarının tarihsel süreçte değişim ve dönüşüm geçirdiği, kendine özgü ekonomik ve siyasi şartlarla farklılaşan, farklı mekân ve işlevlerin oluşturduğu kamusal alanlardır.

Bir kentte; kamu binalarının yerleşim yerleri, büyük tören yerleri, başlıca toplanma ve dağılma mekânları, binalar çevresinde yer alan tiyatro, sinema, restoran, kafe vb. gibi dinlence ve eğlence mekânları, alışveriş ve pazar yerleri, ticaret merkezleri çevresindeki mekânlar ve trafik kavşaklarıyla ilişkili alanlar, mekân çeşitliliğini ortaya koyarlar. Kentlerde meydanlar vasıtasıyla, kent dokusunun bu farklı parçaları arasında bir bağlantı ve orantı kurmak mümkün olur (Moughtin, 1992).

Dünyanın en önemli gelişmelerinden biri olarak görülen kent ve kentleşme, insanlık tarihinin uzun bir kesitinde; insanın gelişimini etkileyen önemli bir etken olmuştur. Kent; farklılıkların birbirinden yalıtık biçimde var oldukları bir yer değil, bu farklılıkların sürekli birbiriyle karşılaştıkları, çelişki ve çatışmalarını ortak bir mekânda çözebildikleri, birbirlerini etkileme ve değiştirebilme olanakları sunan bir yerdir. Hem farklılıkları bir arada bulundurmayı hem de izole olmamayı, hem birey olmayı ama hem de toplum haline gelmeyi sağlayabilme yeteneğine sahip açık alanlardır. Bu farklı mekânsal ve toplumsal değerlerin ortak bir zeminde bir araya gelmesini kentin düğüm noktaları sağlar. Kentsel kamusal açık alanların en önemlilerinden biri olan meydanlar ise, bu düğüm noktalarının en asli unsurudur. Meydanları ve kamusal açık alanları olmayan bir yerleşim alanı estetik değildir, demokratik değildir ve ne kadar büyük olursa olsun kent de değildir.

Kentlerin, insanların toplumsal yaşamı üzerinde önemli bir etkisi vardır. Kamusal mekânlar; kentlinin toplandığı, kamusal paylaşım, iletişim ve etkileşimin en yoğun olduğu, insanları saran ve yakınlaştıran, kendilerini ifade edebilecekleri, karşılaşmaları için potansiyel yaratan, kentli kültürünün

oluşumuna olanak tanıyan, özgürlük ve toplumsal uzlaşma alanlarıdır. Bu nedenlerden dolayı bir kenti sosyal yaşam mekânı haline getiren o kentin açık ve kapalı kamusal alanlarıdır. Ortak kullanıma açık olan her türlü kent mekânı kamusaldır fakat toplumsal yaşamda kamusal alan, fiziksel bir mekândan çok sembolik bir mekânı temsil eder. Bu nedenle açık kamusal kent mekânları; toplumsal yaşamda en öne çıkan, kentte yaşayan farklı kesimler tarafından eşit olarak erişilebilen, kentin ve kentlinin aynası niteliğinde tarihinin önemli olaylarına tanıklık etmiş, geçmişten günümüze en yaygın kullanım alanı olmuş, kentlerin oluşum ve toplumların gelişim sürecinde önemli bir rol oynayan kentsel alan parçalarıdır. Yerel halkın sosyal etkileşimi ve ekonomik durumlarıyla ilgili bilgi veren bu alanlar aynı zamanda çağdaş yaşamın göstergesi olarak kabul edilir. Politik gelişmelerin belirlendiği, temel hakların ve özgürlüklerin düzenlendiği kentlerin kalbi olarak nitelendirilebilen ortak alanlardır. Bir toplumun yapılanması, bireyler ve toplum arasındaki ilişkinin yapılı ve doğal çevre tarafından desteklendiği yerler olan açık kamusal alanlarda meydana gelmektedir.

1.3.2. Kamusal açık alanlar

1.3.2.1. Meydan kavramı

Bütün kültürlerde uzun bir geçmişi olan meydanlar İngilizcede "Square", Fransızcada "Place", Almandaca "Platz", İtalyancada "Piazza" sözcükleriyle ifade edilir. "Platea" kelimesinden doğan ve Latince'de açık yer anlamına gelen meydan, Türkçede ise, sadece boşluk, açıklık anlamında tercüme edilmiş olup, geniş, yapılaşmamış alanı belirtse de kurumsal anlamda tanımı vardır. Bu alanlar kentlerde ulaşım akslarının kesişim noktası ve kent merkezi hüviyetleriyle girişi çıkışı belli olan, kapalı, toplumun nabzının attığı demokratik bir platformdur.

Meydanlar tarihten günümüze, şehir halkının veya ziyaretçilerinin buluşma yeri, şehrin karmaşasından kopup soluklandıkları, rahatlama ve dinlenme imkânı buldukları, insanların birbirini izledikleri ve kentteki olup biten olayları

paylaştıkları kısaca çok amaçlı kullanım mekânları olmuşlardır (Moughtin, 2003; İnceoğlu ve Aytuğ, 2009). Günümüzde meydanlar, genellikle sert zeminli ve araç trafiğinin olmadığı halka açık mekânlar olarak tanımlanabilir. En çok kullanım amaçları gezinmek, oturmak, yemek yemek ve çevreyi izlemektir (Marcus ve Francis, 1998).

Özkan (1998)'a göre genel anlamı ile meydan; insanın eylemlerini yerine getirdiği, onu kuşatan, bütünleşme ve sahip olma duygusunu yaratan, yatay ve düşey hacimsel elemanlarla sınırlanmış üç boyutlu hacimsel bir düzenlemedir. Kentsel sirkülasyonu başlatma ve yönlendirme ile kent insanına toplanma mekânı olarak hizmet veren geniş açık alanlar olup, her türlü yerleşim biriminin odak noktası ya da odak noktalarıdır. Halkın ticari, dini, kültürel, politik ve ulusal amaçlarla bir araya geldiği açık yaşama mekânlarıdır (Öztan, 1994).

Eski dönemlerdeki forum, agora, açık hava tiyatrosu ve pazar yerleri, yaya mekânlarının yer aldığı kentsel alanlardır. Yaya mekânları; toplumsal gelişme, yenilenme bütünleşme ve iletişim gibi fonksiyonlarıyla meydanlara katkıda bulunur (Kuntay, 1994). Toplumsal yaşamın gelişmesi ve sürdürülebilmesi, sosyal, kültürel, ticari gibi farklı amaçlar için bir araya gelme gereksiniminden doğan meydanlar, kentsel yapının; döşenmiş, yüksek yoğunlukta yapılar ve caddelerle çevrelenmiş en belirgin bileşeni olup, binaların mekân etrafında oluşturdukları süreklilik ile biçimlenen, kentin vitrinidir. Kamusal dış mekânlar sistemi kapsamında şehir dokusu ile iç içe geçerek kentsel dokuda odak noktaları tanımlar ve toplanma işlevini içerirler. Turizm için ise, ülkelerin geçmişini ve halkını tanımanın en önemli yoludur.

Tarihten bu yana meydanlar farklı anlamlarda öne çıkan kurguları ile o kenti tanımlayan, bellekte yer eden mekânlara dönüşmüşlerdir. Yapısal doluluklar arasında kalan boşluk, bir odağa yönlendirilmiş temsiliyet mekânı, geçmişte dini - siyasi ya da kültürel bir olaya hizmet eden hafıza mekânlarının oluşturduğu alanlar gibi fiziksel, tarihsel ya da sosyal anlamlarıyla da oluşabilirler. Bununla birlikte bulunduğu bağlam içerisinde park ve yeşil alanlarla bütünleşik daha rekreatif özelliği yüksek olarak da meydana gelebilirler.

Kent meydanı; merkezi olarak konumlandırılmış, işlek caddelerin kesiştiği çoğunlukla tarihi yerlerdir. Diğer plazalardan farklı olarak belirgin bir binaya bağlı olmaktan çok daha karışık bina blokları ve dört bir tarafından yollarla çevrilmiştir. Mekânın sert zemin ve bitki dengesi park ve plaza arasındaki orta yolu bulacak şekilde yapılmıştır. Bazen önemli bir anıt, heykel ya da çeşmeyi barındırır. Pek çok kullanıcı ve aktiviteyi kendine çeker (Marcus ve Francis, 1998). Tarihsel süreçte bakıldığında, meydanlar konusunda değişmeyen tek özellik, meydanların kentsel açık mekân olarak kentin merkezi konumunda olmaları ve kent yaşamındaki önemleridir (Önder ve Aklanoğlu, 2002). Meydanlar, kentlilerin yaşamları boyunca oturdukları mahallenin sokakları kadar çok uğradıkları ve anılarındaki olayların pek çoğunun geçtiği mekânlar olduğundan sosyal hayatın referans kaynaklarıdır. Fiziksel ve psikolojik fonksiyonu olan bu alanlar; kullanıcının duygusal deneyim yaşadığı, kent içerisinde toplumsal işlevlere sahip olan, her türlü fiziksel, sosyokültürel ve sosyoekonomik paylaşım ve iletişimde bulunabildiği mekânlardır. Bu nedenle meydanlar, toplumun organik bir parçasıdır ve Zucker (1959)'e göre, meydan kent dokusu içinde adeta psikolojik bir dinlenme yeridir. Aynı zamanda meydan; farklı sosyal sınıflardan, ırklardan, etnik yapılardan insanların karşılaştığı yerdir (Weber, 2000). Bu nedenle, kentte sürekli yaşayan nüfusun ve kenti geçici bir süre için ziyaret eden kişilerin birbirleriyle ve paylaştıkları kent ile ilişki kurmasını da sağlar. Tüm kent halkına eşit kullanım hakkının olduğu çeşitli etkinlikler için ortak bir platform oluşturur (Semerci, 2008). Bu konuda Kevin Lynch (1981) meydanları; insan gruplarını etkileyecek ve buluşmaları kolaylaştıracak özellikler taşıyan yoğun aktivite odakları olarak tanımlamıştır.

Fauole, meydanı tasarlanmış çevreyle tanımlanmış boş mekânlar olarak tarif eder ve bir yerin meydan olarak tanımlanabilmesi için öncelikli olarak yayalaştırılması gerektiğini ifade eder. Yaya ve taşıt trafiğinin birbirinden ayrılarak, meydan mekânının yayalar tarafından en iyi şekilde kullanılabilirliği sağlanmalıdır (Gültekin 1996). Bir kentteki tüm yaya hareketleri, meydanlardan geçer ve meydan hem giriş hem çıkış alanı işlevi görür. (Uçak 2000; Bağbaşı 2011).

Sennett (1999)'e göre meydanlar kamusal alan olarak toplumun içinde yer aldığı somut alanlardır. Toplum bu alanları, kenti dönüştürmek veya yeniden biçimlendirmek için fiziki, sosyal ve sembolik olarak bir araç olarak kullanır. Bu tespitten hareketle; tüm mimari mekânlar gibi, bir meydanı da o meydan yapan, aynı zamanda oradaki yaşamışlıktır. Bir başka deyişle, orada “meydana gelmiş” olan olayların, açıkça ya da gizlice sürüp giden etkileridir. Bütün kültürlerde, tarih boyunca gündelik yaşamın ve önemli olayların yaşandığı bu alanlar, kullanıcıyı cadde ve sokaklardaki akıştan uzaklaştırıp koruma sağlayarak bir nevi özgürlük olanağı yaratmıştır ki dünyadaki pek çok meydan Özgürlük Meydanı olarak adlandırılmaktadır. Ülkelerin tarihi kalbi olan bu meydanlar, kimi zaman festivallere kimi zaman siyasi mihenk taşlarına ev sahipliği yapmıştır. Kısacası bugün kent meydanlarının iki önemli işlevi olduğu rahatlıkla söylenebilir. Birincisi bir kent toplumu ve kültürü yaratmak; ikincisi de özgürlük ve demokrasi mücadelesinin platformu olmak.

Kamusal alan görevinin yanı sıra kent peyzajının en büyük oluşumlarından ve kentsel yaşamın en yaygın kullanım alanlarından, kentsel açık ve yeşil alanların önemli elemanlarından biri olan kent meydanları, genellikle kent merkezinde veya kent merkezine yakın yerlerde bulunan alanlardır. Kentsel açık ve yeşil alanlar, kentte yer alan, ulaşım, barınma, çalışma, sağlık, hizmet vb. gibi amaçlar taşıyan zorunlu kullanım alanlarının dışında kalan, kentte yaşayanlara sunduğu imkânlarla sosyal, psikolojik, işlevsel ve rekreasyonel birçok olanaklar sunan, kente estetik anlamda değer kazandıran ve kent ekolojisine katkıda bulunan alanlardır (Giritlioğlu, 1991; Thompson, 2002; Irvine vd., 2010).

Bazı kentlerde meydanlar, tarihsel sürecin de katkılarıyla o kent düşünüldüğünde akla gelen odak noktaları halini alabilmiştir. Bu meydanlar geçen zamanla birlikte yaşanan olaylarla bütünleşmiş ve pek çok sembolik anlamlar yüklenerek kentlinin belleğindeki yerini almıştır. Kent kimliğinin bir yansıması olan bu noktalar kenti ziyaret edenler tarafından da kenti tanımak için seçilen ilk noktalardır.

Norberg Schulz (1979)'a göre bir kentsel çevreye kimlik kazandıran, o çevrede yaşayan bireylerin doğrudan açıklayamadıkları, ancak varlığının farkında oldukları bir şeydir. Yerin kimliği, Lynch (1981) tarafından “bir kişinin bir yeri diğer yerlerden ayırabilmesini ya da tanıyabilmesini sağlayan nitelikler” bütünü olarak tanımlanmıştır. Bir “yer”e ait olma duygusu insanların çok önemli bir gereksinimi olup, bu duygunun gerçekleşmesi o yerin kendine özgü ve oradaki insanları saran tarihsel, coğrafi, toplumsal ve estetik özelliklerinin oluşturduğu alan karakterine bağlıdır. İstanbul'daki Ortaköy Meydanı bunun en güzel örneklerinden biridir. Boğaz'a açılımın, çeşitlilik içeren bir geleneksel dokunun ve simgesel bir tarihî yapı olan Ortaköy Cami'nin oluşturduğu özgün karakter güçlü bir “yer” duygu yaratır (Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Ortaköy Cami, Beşiktaş, İstanbul (gezievreni.com, 2017).

Kentin algılanması söz konusu olduğunda, yer duygusu kentsel kimliğe öncülük eder. Binalar, kent estetiğinin çok önemli unsurları olmalarına karşın kenti kent yapan park, sokak ve meydan gibi kentin nefes aldığı kamusal açık alanlarıdır. Bu nedenle bir binalar toplamı ve arada göze çarpan doğal dokusuyla ilk izlenimini veren kentler, asıl kimliğini kentin içlerine girildiğinde gösterir. Kentsel kimlik, bölgeyi tanınabilir kılarak, kentsel yaşam kalitesinin önemli bir boyutu olan kentsel sürdürülebilirliğe katkı sağlar.

Kent meydanları, yeşil olsun olmasın kentsel açık mekânların en etkin kullanılan, en önemli ögesidir. Açık mekânın özgün yapısı, onu çevreleyen yapıların mimari özellikleriyle ve mekânda gerçekleşen aktivitelerle oluşması nedeniyle meydanlar, sosyal yaşamla şekillenmiş kendine özgü mekânsal özellikleri ile kent kimliği ve kalitesi üzerinde etkin simgesel bir rol oluşturur. Tüm bu etkenlerle meydanlar; dönemin olaylarına sahne olarak biçimsel temsilcilik işleviyle kentlere kimlik kazandıran “merkez” niteliği kazanmıştır.

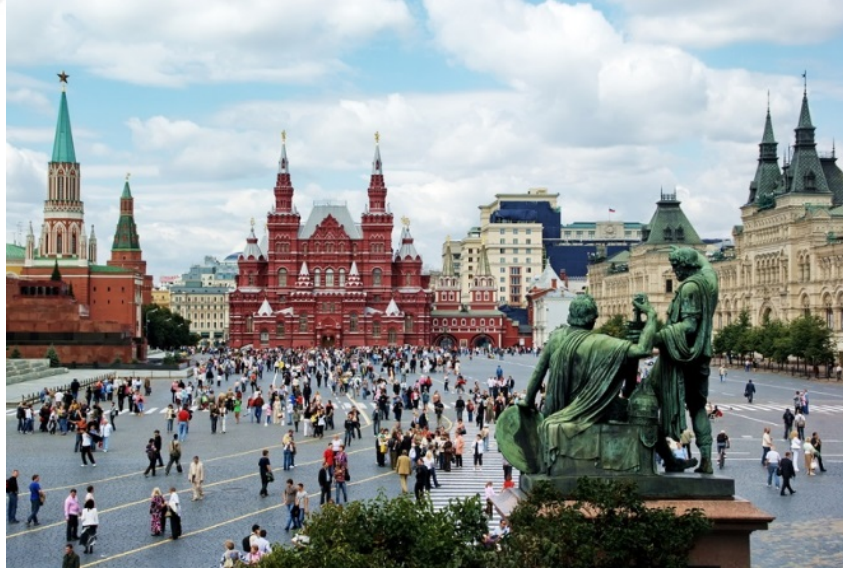
1.3.2.2. Kent meydanları tarihi ve mekânsal gelişimi

Meydanların, günümüz kültürüne ve mimari anlayışına bir miras olarak geçmişten kalan katkıları; bugünün kentine uyum sağlayacak biçimde tasarlanarak ve yenilenerek tarihi çevremizi oluşturmaktadır. Tarihi çevre; Avrupa kültürel işbirliği Konseyi’nin “Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri” çalışmasında şöyle tanımlanmaktadır; “Doğal ya da kişi tarafından oluşturulan, bütünlüğü ve artistik, estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi veya efsanevi özellikleri ile korunması ve değerlendirilmesi gereken bütünlerdir.”

Akçura (1973)’ya göre tarihi çevre kendi başlarına anıt olmayan, fakat bir arada tarihi, geleneksel, görsel değerler taşıyan kasabaların, kentlerin kendilerine özgü karakterlerini yaratan tüm öğelerin bir arada değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Kuter, 2007). Tarihi çevreler, önemli olayların yaşandığı mekânlar olabileceği gibi, belirli bir dönemin sosyo-ekonomik, kültürel yapısına ve sanat anlayışına ilişkin mesajlar veren kent parçaları da olabilmektedir (Çelik, 2004). Çevre bir kültürün, tarihi bir birikimin ifadesidir. Çevrenin son görüntüsü tıpkı bir insan gibi tüm var oluşunun izlerini taşır. Bu izler, sosyal, kültürel ve ekonomik yapının izleridir ve tarihi çevrenin yapı taşlarıdır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007). Tarihi - kültürel çevreler geçmiş uygarlıklardan miras kalan, belli bir dönemin yapı terminolojisini, mekân kullanım ve yaşam biçimlerini yansıtan yaşayan belgeler, olarak ortaya çıkmaktadır (Öztürk, 2006).

İnsanların kullandığı ilk kamusal mekânlardan biri olan meydanlar, kentin tarihine ışık tutan somut bir belge gibi, tarihsel süreçteki devamlılığı ve topluma nasıl hizmet ettiği, onu hatırlanır kılan en önemli özelliklerinden biridir. Dünyadaki örneklerine bakıldığında, ülkelerinin sembolü haline gelmiş, bulundukları kentin tarihine ismi kazınmış meydanlar vardır. En yoğun açık mekân kullanımı sıfatındaki meydanlar, tarih boyunca Eski Yunan şehrinde “agora”, Roma döneminde “forum”, İtalyan kentlerinde “piazza”, genel Avrupa’da “square”, Osmanlı döneminde “maidan” veya “avlu” olarak karşımıza çıkar.

Tarihi kent meydanlarının birçoğu kültürel miras kategorisindedir. Kültürel miras, tarihsel, sanatsal, etnolojik, sosyolojik, antropolojik ve dil açısından korunmak için üstün değere sahip mekân, varlık ve olayları kapsar. Örneğin 15. yüzyılda inşa edilen ve o tarihten bu yana idamlara, gösterilere, geçit törenlerine ve mitinglere sahne olan Rusya Moskova’nın Kızıl Meydanı, UNESCO Dünya Mirası Listesi’nde yer almaktadır (Şekil 1.2).

Şekil 1.2. Kızıl Meydan, Rusya (UNESCO.com, 2014).

Le sacré et Le Profane (Kutsal Olan ve Kutsal Olmayan) adlı kitabında Mircea Eliade’nin söylediği gibi, ilkel toplumlar için mekân homojen değildir. Kutsanmış mekânlar merkezdedirler ve ötekilerden farklıdır, ötekilerden içerdedir. Kimi

örneklerde, deyim yerindeyse merkezin merkezi, dünyanın eksen denilen bir çubukla belirtilir. Bu nedenle, ilkel toplumların çoğu, ortada bir meydan bırakan yerleşmelerde yaşar. Güney Amerika'da, Brezilya'da yaşayan Bororo Kabilesi'nin kurduğu yerleşme, Kuzey Amerika'da, North Carolina'da yaşayan yerlilerin kurduğu Pomeiock Köyü, Afrika Musgum'daki bir başka yerleşme, birbirlerinden çok uzakta üç ayrı örnek oluşturmaktadır. Aralarında kıtalar arası mesafe bulunan bu eski çağ yerleşimlerinde, dolu bölümler, bir çember üzerinde sıralanmışlardır. Bu sıralanma dolayısıyla, orta mekân, yuvarlak, hemen hemen daire olan bir meydana dönüşmüştür. Bu meydanın ortasında, yani en önemli yerinde, en önemli kişinin konutu bulunmaktadır (Tümer, 2007). Yerleşkeler tarihi kadar eski olan meydanlar, kentlerin tarihsel süreç içerisinde geçirdikleri doğal ve kültürel değişimlere rağmen, ilk çağlardan günümüze kadar süregelmiş, varlık ve vasıflarını uzun süreler devam ettirmişlerdir.

M.Ö. 6000 yıllarını belirleyen kazılarda, Çatalhöyük'te, konutlar arasında kalan açık avlular saptanmıştır. Bu avlular ortak bir açık mekânın ilk örneklerini oluşturmaktadır (Suher, 1997). İlk meydanlaşma; binaların arasında bırakılmış alanlar, kamu yapılarının önlerindeki toplanma alanları şeklinde ortaya çıkmıştır. O günün siyasal şartlarına göre biçimlenen, iktidarın kendi gücünü ve otoritesini sağlamlaştırma niyetiyle bağlantılı olarak, konut birimlerinin açık bir alan etrafında gruplandırılmasıyla gelişmiştir. Böylece iç bölgeyi güvenli ve korunaklı tutmak, dış bölgeyi de iyi savunmak amaçlanmıştır. Bu nedenle meydan merkezinde her zaman en çok değer verilen yapı bulunmaktadır. Günümüzde de meydan merkezinin tarihi yapı anıt veya tarihi eserler ile donatılması buradan gelmektedir. Aynı zamanda amaçlananın tam aksine, çoğu zaman bu mekânlar halkın özgürlük ve refah isteklerinin, baskıcı iktidara karşı dile getirildiği bir platform olarak ters işlev kazanmıştır. Bu sebepten ötürü ilk oluşumlarında dinsel veya otoriter iktidarı simgeleyen isimlerle anılan birçok meydan ismi, zamanın ve olayların getirdiği tecrübelerle, özgürlük, emek, eşitlik, bağımsızlık veya bunlara adanmış bir kahraman ismiyle anılmıştır. Zamanla; odaların tanımladığı merkezi avlu, özellikle Ortaçağ'da dinin egemenleşmesiyle camii, manastır ve kilise avlularına, kültür etkisi ve otorite farklılıkları ile daha büyük ölçekte agora ve forum örneklerine, dünya standartlarının değişimiyle ile bugünkü meydan anlayışına kadar uzanmıştır.

Meydanlar, Ortaçağ kentlerinde, toplanma alanları olarak günümüz işlevlerine daha yakın biçimde hizmet etmişler; Eski Yunan, Roma, Rönesans ve sonraki dönemlerde ise kentlerin kültürlerini, gelişmişliklerini simgelemişlerdir. Ortaçağ Avrupa kentlerinde, dik açılı, dümdüz uzayıp giden sokaklar, caddeler, kare-dikdörtgen biçimli, simetrik, görkemli boşluklar olarak tasarlanmış kocaman meydanlar yoktur. Çarpık-çurpuk daracık sokaklar ve neredeyse her biri farklı biçimli alanlar vardır. Birçoğu motorlu trafiğe kapalı olan bu alanlar, genellikle kilise, katedral gibi, seremonilerin yapıldığı dinsel bir dominant yapının önündedirler. Avrupa'nın, Ortaçağ'dan kalma hemen her kentinde rastlanabilen, insanlarda nostalji duygusu uyandıran, adeta o yıllarda yaşıyormuş hissi veren bu meydanların en belirgin özelliği kapalıdır. Meydanlarda dururken, öteki mekânlarla ilişkileriniz, az ya da çok, ama mutlaka kesilir. Kapalı, kale içi ortaçağ kentlerinin meydanları ise daracık sokaklarda ulaşılan toplanma, buluşma mekânları olarak günümüzde de özelliklerini korurlar (Öztan, 1998). Ortaçağ kent meydanı örneklerini tüm Avrupa kentlerinde görmek mümkündür.

Agora, Helenistik Dönemin Antik Yunan kentlerinde rastlanan, kentin ortasında iş, politik yaşam, alışveriş ve toplanma işlevleri sunan Antik Yunan kentlerinin vazgeçilmez meydanlarıdır. İlk örnekleri törensel uygulamalar için kullanılan "Akropolis" adıyla ünlenen mekânlardır. Akropolislerin konumsal olarak kentten uzak oluşu ve kent dokusuyla bütünleşememesi, mekânsal bir düzen kazanamamasına neden olmuştur. Daha sonra "Agora" adıyla dönüşüme uğrayan alanların işlevlerinde de değişiklikler olmuş, kent akslarının yönlendiği agora, kentin merkezine taşınmıştır. Pazar ve toplanma mekânı olarak işlevlerini sürdüren meydanın günlük yaşamın önemli bir bölümünü barındırması siyasi yaşamında burada şekillenmesinde etkili olmuştur.

Forum ve Plaza, Roma dönemi meydanlarıdır. Eski Yunan kültürü içinde agoranın yeri ne ise, eski Roma kültürü için forumun yeri de odur. Agoradan farklı olarak, aslen kullanıcıya hitap eden bir meydan olmaktan çok, kendisini çevreleyen binaların izlenmesi ve algılanmasına olanak sağlayacak bir ön mekân niteliğini ve fonksiyonunu da üstlenmiştir. İnsan, meydanda anlam ve önem bakımından ikinci planda yer almış, asıl misyonu meydan ve onu çevreleyen

yapıların mimari ve otorite değerleri üstlenmiştir. Öyle ki eski Roma kentleri, gladyatör gösterilerinin de yapıldığı bu forum alanları etrafında oluşmuş ve gelişmiştir.

Meydanlar daha önce de vardı ama Antik Yunanlılar ve Romalılar, agora ve forumlar ile bu tür kentsel alanları sadece meşhur etmekle kalmadılar, heyecan verici mekânlar haline de getirdiler. Daha sonra, sadece Batı'da değil tüm dünyada, her meydan biraz agoraya benzedi. Tüccarlar, filozoflar, ozanlar, siyasetçiler buralarda bir araya geldi, yönetimden şikâyetçi olanlar öfkelerini buralarda açığa vurdu ve eleştirmeye çalıştıkları rejimlerin kolluk güçlerince buralarda dağıtıldı, hatta kıyıma uğradı. Agoralar, genel olarak keyif alınacak yerler olmasına karşın, agorafobi (açık alan korkusu) sözcüğünün kaynağıdır. Zira meydanlar asırlardır protestolara, şiddete ve hatta devrimlere ev sahipliği yapmıştır.

Rönesans ile birlikte, Ortaçağ döneminin idamlara, cezalandırmalara, dinsel törenlere sahne olan din egemen meydanlar güçlenmiş, bireyin iktidar karşısındaki güçsüzlüğünü göstermek adına askeri, dini objeler ve iktidarın gücünü simgeleyen anıtsal yapı ve heykellerle oldukça büyük ölçeklere ulaşmıştır. Bunun yanı sıra, meydanı çevreleyen yapılar arasında yönetim-otorite ile ilgili yapılar egemen olmuş, böylece bu meydanlar ticaret ve yönetimle ilgili kesimlerinde merkezi haline gelmiştir. Zamanın getirisi olan büyük sarayların çevre düzenlemesi, geniş yeşil ve sert zeminleriyle kültürel ve sosyal etkinliklere zemin hazırlayarak halkın sarayın etrafındaki alanlarda toplanmasını sağlamıştır. Endüstri Devrimi ile birlikte kentlerdeki hızlı nüfus artışı ve 2. Dünya Savaşı sonrası şehirlerin çevresinde ortaya çıkan yeni yerleşmelerin giderek gelişmesi sonucunda, kent meydanı yerini çok merkezli yerleşimlerde meydanlara bırakmıştır (Korça ve Türkoğlu, 1991). 20.yy ile gelen kentlerin fonksiyonel değişimleri, meydanların farklı ve çoklu biçim ve fonksiyonlara cevap veren mekânlara dönüşmesini sağlamıştır. Böylece meydanların; alışveriş, oyun, toplantı, trafik, dini, ticaret, eğlence etkinliklerinin gerçekleştirildiği daha özgür ve açık ortak kullanım mekânları olarak tasarlanmasına zemin hazırlamıştır.

Günümüzde ise meydanlar araçlar tarafından yoğun trafikle işgal edilerek, geçmişteki kullanım anlamlarını ve amaçlarını kısmen yitirmişlerdir. (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009). Meydanlardaki fonksiyonel değişim yine sosyal yapı ve yönetim biçiminin vurgulandığı fakat odağı bireylerin sosyal ilişkiler kurma amacı olarak hayatımızdaki yerini almıştır. Meydanların farklı isimlerle tanımlanmaları, meydanı domine eden bir bina, meydana yüklenen belirli bir işlev ya da meydanda iz bırakan bir olay sonucu oluşabilir.

Meydanlar kamusal alanlardır ve kamusal etkinliklerin gözlemlendiği, toplumsal yaşamın aktığı mekânlar olmaları nedeniyle politik bir yapıya sahiptir. Toplumsal dinamizmin ağırlıklı bir konumda olduğu kentsel yapının en nitelikli mekânı olan meydan, ilk devletlerden günümüze politik ve sosyal önemini yitirmemiş, her çağda korumuştur. Tarih boyunca insanların sosyal etkileşimini, bilgi alışverişini sağlamakla kalmamış; kitleler halinde sosyal ve politik hakların arandığı politik arenalar haline gelmiştir. Sosyal yapının oluşumunda, kentlilik ve sosyo-politik bilincinin kazanılmasında etkin rol oynayan kent meydanları toplumsal olayların gerçekleştiği mekânlar olarak kentlerin ve kentlilerin gelişiminde beyin görevi görmektedir. Meydanda görülmek, görüşünü tüm topluluklara iletmek, kamuoyu yaratmak, mücadele vermek ve alana bir iz bırakmak önemli birer etkinlik haline gelmiştir. Meydanlar insanların bir araya gelip kutlama yaptıkları, günlük yaşamın sıkıntılarından kurtuldukları bir mekân olmanın yanı sıra şiddetin patlak verebildiği veya barışın sağlanabildiği alanlardır. Bir kent siyasi açıdan ne kadar olgun, sosyal açıdan ne kadar huzurlu olursa olsun, halka açık meydanlar her zaman risk altındadır. Bir iktidarın nasıl bir toplumsal ve siyasi yapı istediğinin göstergesi, kent meydanına olan yaklaşımıdır. Bir ülkenin kent meydanlarının o günkü durumu ve niteliğini, yalnızca iktidarın istekleri değil, toplumsal ilişki ve mücadelelerin düzeyi ve niteliği de belirler (Aklanoğlu 2002).

Kent meydanları, siyasi iktidarlara için güç gösterme alanı olduğu kadar, insanlar için demokratik bir buluşma yeridir, bu nedenle politik bir yapıya ve ruha sahiptir. Meydanların uysal bir yapıdan asi bir isyancıya dönüştüğü kırılma anları vardır. Bu dönüşüm, kentlerin karşı karşıya kaldığı politik süreçlerin bir

sonucudur. Toplum, siyasi iktidar, meydan üçgeninde; egemenlerin ve muhaliflerin ideolojilerinin çatışma alanı olan meydanlar zamanla yeni anlamlar kazanarak toplumsal bellekteki yerini alır. Bu yüzdendir ki, tarihte iz bırakan meydanlar genellikle sosyo-politik kimlikleri ile anılmaktadır.

Meydanların politik ve siyasi yönde kullanımı söz konusu olduğunda, büyük toplumsal olaylarla simgeleşen ve bazen devrim bazen özgürlük olarak yeniden isimlendirilen tarihi meydanlar vardır. Fransız Devrimi'nin simgesel Bastille Meydanı, Ekim Devrimi ile anılan Saint Petersburg'un Lenin'in mumyalanmış bedeni ve karısı ile sevgilisinin mezarlarının da bulunduğu Saray Meydanı, Mısır Devrimi için bir sembol olan Tahrir Özgürlük Meydanı, Havana Devrim Meydanı, ismini 1810 Mayıs Devrimi'nden alan Buenos Aires Mayo Meydanı, 1968 öğrenci ayaklanmaları ve Fransız ihtilalinde 16. Lois'in giyotinle idamına sahne olan Paris'in Concorde Devrim Meydanı gibi birçok örneğe rastlamak mümkündür.

İstanbul Taksim Meydanı ise, toplumsal mücadelenin bir meydanla bütünleştiği, yakın coğrafyada en bilinen örneklerdendir. Özellikle Cumhuriyet döneminde yoğun olarak gösteri ve protesto merkezi olan meydan, 1976 ve 1977 yıllarının olaylı 1 Mayıs mitingleri sonrasında bir süre 1 Mayıs Meydanı olarak anılmıştır. Yakın tarihte bünyesinde bulundurduğu Gezi Parkı olayları ile yeniden meydanların sosyo-politik kimliğini ortaya koyan örneklerden olmuştur.

Meydanlar, devrimle sonuçlanan ayaklanmaların ve direnişlerin sahnesi olduğu kadar, bazen de kanlı çatışmaların ve idamların şahidi olmuştur. “Tank Adam”, “Kanlı Pazar”, “Kanlı Pazartesi” gibi olayların tarihe not düştüğü mekânlar yine meydanlardır. Dünyanın en büyük meydanı olarak da bilinen Pekin Tiananmen Meydanı, “1989 Tiananmen Meydanı Olayları” ya da “Tiananmen Katliamı” olarak bilinen olaylarla ve özgürlük hareketlerinin simgesi olan Tank Adam fotoğrafı ise hala meydanın simgelerindendir (Şekil 1.3).

Şekil 1.3. Tank adam olayı, Tiananmen Meydanı, Pekin, Çin (Vikipedi, 2003)

Siyasi iktidarın topluma, toplumun da siyasi iktidara mesaj ilettiği bir iletişim alanı, yaşamının olduğu kadar politik eylemlerin de merkez noktası olan meydanlar, haliyle bu toplumsal hareketler meydanların siyasallaşmasında, politik kimliğini kazanmasında kritik rol oynar. Kendiliğinden bir araya gelen geniş kitlelerin etkileşimi toplumsal bir mücadeleye dönüşebilirken, bu potansiyelden korkan otoriter iktidarlar meydanları kontrol altında tutmaya, resmi törenler ile sembolleştirilmeye çalışır.

Kostoff'a göre; bir yandan toplum ve bireyler bu mekânları diledikleri zaman ve diledikleri süreyle ve özgürce kullanırken, hâkim otorite de kendi görüşlerini topluma yaymak ve halkı kontrol etmek için aynı açık kamusal mekânları kullanmaktadır (Erdönmez, 2014; Kostoff, 1999). 1933 yılında Bebelplatz Meydanı'nda gerçekleşen Nazi öğrenci örgütü üyelerinin rejim tarafından sakıncalı bulunan 20,000 civarı kitabı törenle yakması, otoritenin gücünü meydan üzerinden göstermenin ve bu karşılıklı paradoksun en iyi örneklerinden biridir.

1.3.2.2.1. Türk meydanları tarihi

İslamiyet ile dinsel anlayışın yorumundan kaynaklanan ve sosyal yaşam ilkelerinin sınırladığı içe dönük yaşam biçimi, kentsel ortak kullanım mekânlarına, açık alanlara sınır getirmiş ve cami veya külliye girişinde oluşan avlular sosyal merkez olmuşlardır (Suher, 1997). İlk İslam kentlerinde olduğu gibi önce dinsel kuruluşlar daha sonra kent oluşumu ilkesine yüzyıllar boyu uyularak cami bütün müstemilatı ile bir ticaret merkezi çerçevesinde biçimlendirilmiştir. (Öztan, 1998).

Osmanlı İmparatorluğu dönemi kentlerinde dinin ve geleneklerin etkisiyle toplumsal yaşantının merkezi camilerdi ve camiye çevreleyen içe kapanık avlunun halkı toplama özelliği vardı. Bu mekânların elemanları kırsalda çınar ağaçları, köy kahvesi ve camiden oluşan küçük toplanma merkezleri iken, kentlerde genelde alışveriş, yönetim ve yine cami ile bütünleşen büyük açıklıklı meydanlardır.

İçe kapanık avlu bahçeleri nedeniyle planlı kent meydanlarının gelişmesini teşvik edecek toplumsal bir istek ortaya çıkmamıştır (Ersağdıç, 1998). Haliyle cami avluları, merkezi nitelikleriyle bir bakıma kent meydanlarının yerini tutmaktaydı. Bu meydan avlular; buluşma, görüşme, toplanma ve çarşı pazar işlevleri ile Türkiye'nin bugünkü meydan kavramının başlangıcı olmuşlardır.

Bütün bunlara karşın, Osmanlı'nın meydanlardan yoksun bir kent olduğuna ilişkin söylemler vardır. Bu söylem bir bakıma doğrudur çünkü, Osmanlı'da, Batı'da olduğu gibi çeşitli etkenler dikkate alınarak birtakım ilkeler doğrultusunda tasarlanıp inşa edilmiş bir meydan yoktur. Hatta bu durumun bilincine varan II. Abdülhamid, Fransız mimar Joseph Antoine Bouvard'a, Sultanahmet ve Bayazıt Meydanları için kentsel tasarım siparişleri vermiştir. Ancak, artık çağdışı kalmış Beaux Arts anlayışı çerçevesinde eğitim görmüş olan Bouvard'ın, yeri görmeden yaptığı tasarımlar uygulanamamıştır. Osmanlı yaşam biçiminde daha çok semt ve mahalle kavramı önem kazanmış, kamusal alanlar genellikle yürüyüş mesafesinde, ev ve çarşı arasında sıkışmıştı. Bu nedenle Osmanlı'nın çok parçalı ve mikro ölçekli yaşam tarzı Batılı anlamda bir meydan kültürünün oluşmamasının en önemli nedeniydi. Öte yandan, o söylem yanlıştır,

Osmanlı İmparatorluğu zamanında, cami etkeniyle oluşan avlu meydanlar, oldukça yoğun bir biçimde kullanılan, o dönemin hemen hemen tüm meydan fonksiyonlarını bünyesinde bulunduran mekânlardır. Her ülkenin, her medeniyetin kültürünün kendine has olduğu düşünülürse, dünyadaki tüm meydanları tek bir potada eritmeye çalışmak özellikle mimari bakış açısı için yanlış olur.

İmparatorluk döneminden Cumhuriyetin ilk dönemlerine kadar kentin temel ögesi ve kültürünün önemli bir parçası olan meydanlar, Türkiye'nin 1950'li yıllarla birlikte gelişme sürecine girişi ve hızlı kentleşme olgusuyla birlikte kentler sürekli büyümekte ve nitelik değiştirmiş, çevresini kuşatan binalar nitelik kazanmış, bununla doğru orantılı olarak büyüme ve gelişim göstermiştir. Avlu ya da meydan, ismi, formu ve ölçeği ne olursa olsun, Türkiye'de meydan niteliğindeki alanlar Osmanlı döneminden günümüze kadar tarihin ve günlük yaşamın önemli ve vazgeçilmez mekânları olmuşlardır.

Ülkemizde birçok imar planında idari yapıların önünde yer alan, mekânsal tanımı yapılmamış, daha çok tören alanı olarak kullanılan açık alanlar planlanmıştır. Bu alanlar daha çok park görünümlü olmuştur (Dağıstanlı, 1998). Cumhuriyet sonrası hızlanan kentleşme hareketleri kuşkusuz bugün yaşadığımız kentleri oluşturmuştur fakat imar kanunlarında gereken önemi görmemesi, nüfus artışı ile oluşan mekân darlığı, araç yoğunluğu, bu açık alanlara olumsuz müdahaleleri de beraberinde getirmiştir. Birçoğu, araçların bu alanlara girmesiyle de kavşaklara dönüşmüş ve meydan olma niteliğini kaybetmiştir. Ankara Kızılay Meydanı, kavşağa dönüşen meydan örneğidir.

Günümüz Türkiye'sinde yeni kentleşme akımları, kentsel dönüşüm ihtiyaçları ve toplumun açık mekânlardan olan beklentileri meydanlarda da etkisini göstermiş, kamusal mekânın yenilenmesi ve dönüşümünde meydanlar ilk akla gelen kent parçaları olmuştur.

1.3.2.3. Meydan çeşitleri

İşlev ve form özellikleri açısından farklılıklar gösterebilecek meydanların üstlendikleri etkinlikler o alanın çekiciliği ve canlılığı açısından uygun olmasına dikkat edilmeli (Moughtin, 2003). Bir meydanın boyutları, biçimi, çevresindeki dolulukların, boşlukların oranı, o dolulukları oluşturan binaların cephe özellikleri, kısaca, geometrisi, mimari nitelikleri, o meydanın nasıl bir meydan olduğunu büyük ölçüde belirler.

Günümüzdeki mevcut meydanları artık belli bir tasnife tutarak incelemek zorunlu olmuştur. Ataç (1990)'a göre meydanlar; tarihi, mimari, resmi ve trafik iskele meydanı olarak sınıflandırılır. Ancak her meydana bir isim takıp onu tek bir fonksiyona bağımlı kılmakta mümkün değildir. 20. yüzyılda kentsel mekânların da değişik işlev ve biçimleri aldıkları gözlenmektedir. Günümüzde her tarihi meydan, aynı zamanda bir mimari meydan bir yaya meydanı bir ticari meydanı özelliklerini taşıyabilmektedir (Arıksoy, 1990).

Meydanlar; büyüklük, kullanım, sokakla ilişkileri, stil, baskın fonksiyon, mimari form, yerleşim gibi pek çok kategoride sınıflandırılabilir. Fakat esas olan meydanların form ve fonksiyonlarına göre sınıflandırılmasıdır (Moughtin, 1992). Meydanları sınıflandırmada, fonksiyon ve form aynı derecede önem taşıyan iki kriterdir. Form, bir meydanın algılanabilirliği, kimliği ve yapısı açısından, fonksiyon, meydanın yaşaması, görsel çekiciliği açısından önem taşır.

1.3.2.3.1. Formlarına göre meydanlar

19. yüzyıla kadar uzun bir süre etraflarındaki mimari yapılarla kapalı formlarda olan meydanlar özellikle modernizm ile birlikte ortaya çıkan izole edilmiş bina formu ve tarihi meydanları oluşturan konutların banliyölere yayılmasıyla cephelerin sürekliliğini temel alan meydan formu gelişmeye başlamıştır (Faule,1995). Meydanlar, çoğu zaman, yerleşme içinde bir güç odağının beraberinde konumlanırlar. Bir kilise önü, cami avlusu, hükümet meydanı ya da bir iş merkezi önünde yer alan meydanlar, geometrik biçimlenişleri ile hâkim olan gücün etkisini daha da vurgularlar (Eyüce, 2000).

Meydanların temeli formlarıdır ve kare, daire, üçgen olarak üç temel form sahiptir (Krier, 1979). Meydanı oluşturan elemanların; açılanma, bölümlenme, eklenme, birleşme veya üst üste çıkışma gibi faktörlerle ortaya çıkardıkları bu üç form, faktörlerin dönüşümüyle geometrik veya organik formlara da şekillenir.

Meydanlarda büyüklük ve form açısından sonsuz varyasyonlar oluşturmak mümkündür. 19. yüzyıla kadar etrafındaki mimari yapılarla kapalı bir forma sahip olan meydanlar, modernizmle beraber cephelerin sürekliliği ile şekillenen meydan biçimi olarak şekillenmeye başlamıştır (Fauole, P., 1995). Daha sonraki dönemlerde, kentlerin değişim ve gelişimleri, meydanların da farklı biçimlerde gelişmesinde etkili olmuştur.

Buna göre meydanlar kare, dikdörtgen, çokgen, dairesel, üçgen, birleşik geometrili gibi farklı formlarda ve formların içerisinde yapı olması veya olmamasına göre incelenmelidir (Krier, 1979).

Meydanlarda iki farklı biçimlenme şekline söz edilebilir;

- o düzenli-metrik; belirli biçimsel kurallara uygun, harmonik etkileri olan meydanlar,
- o düzensiz-ritmik; biçimsel kurallarla kontrol edilemeyen, harmonik olmayan meydanlar.

Meydanların fiziksel biçimlenişlerinde; hacimsel bir form olan meydanların ölçek, mimari, açıklık, kapalılık, binaların kullanım amacı, kamu yaşantısının gereklilikleri, dönemin mimari stilleri önemli rol oynar.

Karaman (1989), Tarihi meydanları inceleyerek, formlarına göre 6 meydan tipolojisi belirlemiştir:

- Niş Tipi; genellikle kilise, saray, katedral gibi önemli bir binaya rahat bir görüş sağlayabilmek için, mekân ya da binanın mihrap formunda genişlemesi şeklinde oluşan ve zamanla korunarak form kazanan meydan tipidir.

- Kare Tipi; vurgu alanı merkeze kayarak, bir ağaç grubu, bir heykel ya da bir anıta odaklanmış kare şeklindeki meydanlardır.
- Dikdörtgen Tipi; iki kısa ucunda önemli bina veya anıtsallar ile çekim kurarak alanın meydan formu kazanmasıyla oluşur.
- L Tipi; İki dikdörtgen mekânın birleşmesinden meydana gelir.
- Yarım Daire Tipi; yarım daire biçimindeki bu meydan oluşumunda algı, güçlü bir şekilde dairenin merkezine çekilmektedir.
- Üçgen Tipi; bu meydan tipi iki yolun kesişme noktasındaki oluşumdur (Gültekin, 1996).

Paul Zucker (1959) ise formlarına göre meydanları 5 başlıkta toplamıştır:

- Kapalı meydan; kullanıcıyı kendiliğinden içine alan, sahip oldukları mimari düzenle dışlarında kalan kaotik ve farklı, dünyadan soyutlanmış açık hava odaları gibidir. Meydanı çevreleyen binaların oluşturduğu kapalılık hissi, köşelerde açılan yollarla azalır.
- Üstün (baskın) meydan; açık mekânın bir bina veya bina grubuna yönlendirilmesi ve bütün diğer binaların da bu bina ya da bina grubuna ilişkilendirilmesi ile oluşturulmuştur. Eski meydanların pek çoğu kiliseye hizmet edecek şekilde; kiliseye giriş, giriş ve çıkış sonrası toplanma veya vaaz alanı olarak oluşturulmuşlardır. Esas yol kilisenin doğrultusuna yönlendirilmiş ve bu doğrultu da genellikle heykel veya sokak mobilyalarıyla vurgulanmıştır.
- Bağlantılı meydanlar; Büyük bir meydanı oluşturmak üzere birleştirilmiş iki ya da daha çok sayıda üst üste gelen veya iç içe geçen mekânlardan oluşur. Açıkça tanımlanmış bu mekânlar birbirine açılabilir, sokak veya geçitlerle fiziksel olarak bağlanabilir, binaların duvarlarıyla tanımlanan mekânla çevrilmiş olabilir ve kule gibi referans noktasıyla ilişkilendirilebilir.
- Amorf meydan; hacmin sınırsız gibi algılandığı, meydanın tanımlanmasından çok, özellikleri itibarıyla meydan olarak tanımlanamayacak kentsel açık mekânlardır. Düzensiz formlardan oluşan organik mimarideki çeşitlilik baskın gelerek kusurları örter.
- Nükleik (çekirdeksel) meydan; bir merkez etrafında oluşan çekirdeksel meydanlar; kesintisiz bir bina dizisi veya bir cephenin baskın özellikleri

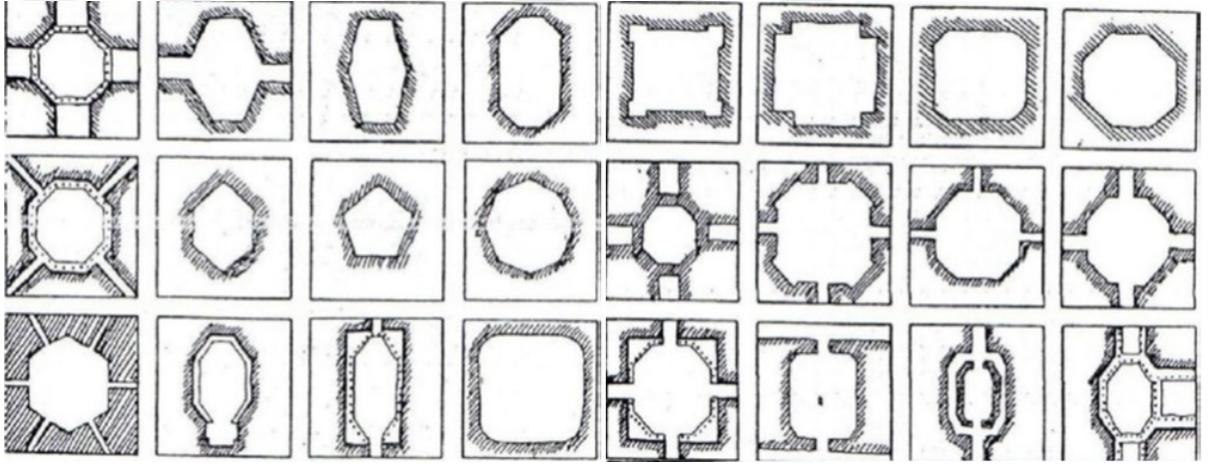
olmaksızın bile çok katı olmayan fakat belirgin düzeni olan bir formdur. Çekirdek görevindeki anıt, çeşme, dikili taş, heykel gibi, dik doğrultuda güçlü bir vurgu oluşturarak etrafındaki alanı etkisi altına alır. (Moughtin, 1992).

Meydanların formu, en basit ve açık şekilde

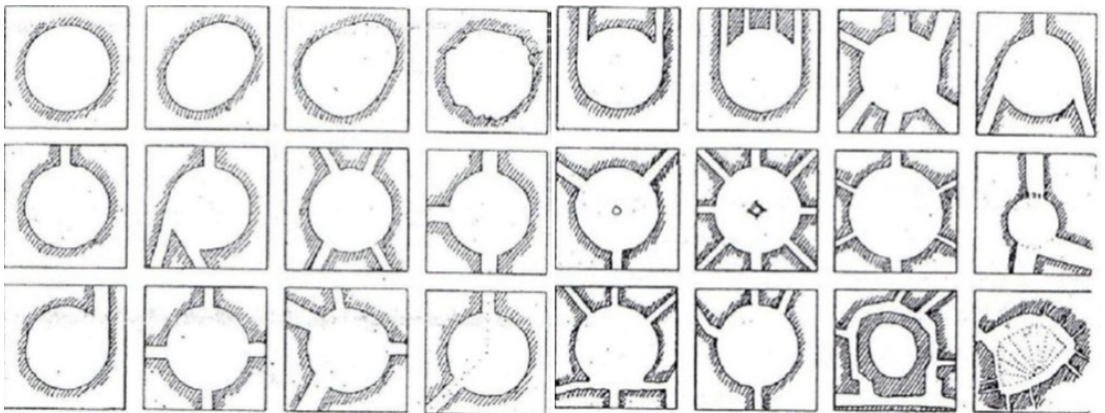
o Meydan biçimi ve

o Meydan boyutları ve oranı

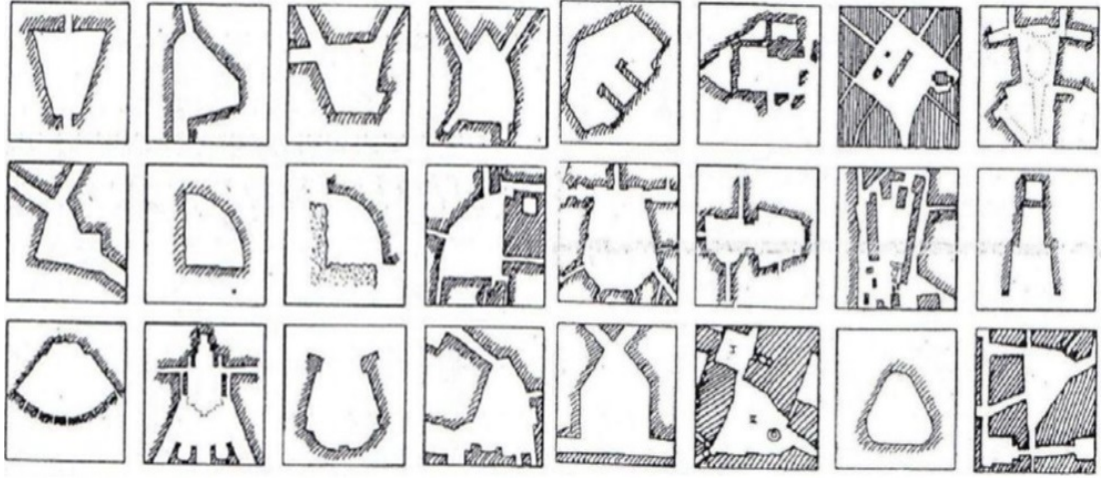
olarak ikiye ayrılabilir. Aşağıdaki şekillerde Krier (1979)'in form açısında incelediği meydanlar verilmiştir. Şekil 1.4a'da geometrik şekli kare ve dikdörtgen olan meydanlar, şekil 1.4b'de dairesel ve şekil 1.4c'de üçgen meydanlar görülmektedir.

Şekil 1.4a. Kare ve dikdörtgen formdan türeyen meydanlar (Krier, 1979).

Şekil 1.4b. Dairesel formdan türeyen meydanlar (Krier, 1979).

Şekil 1.4c. Üçgen formdan türeyen meydanlar (Krier, 1979).

1.3.2.3.2. Fonksiyonlarına göre meydanlar

Bina ve insan yoğunluğunun arttığı bir mekân olan meydan, her biri ayrı fonksiyonlara sahip binaların oluşturduğu bir bütündür (Karaman, 1989).

Antik dönemden Ortaçağa, Rönesans ve Modern Çağdaki oluşumlara kadar beşeri yerleşmeler, organize ve bilinçli şekilde yaşamın geçtiği kentsel mekânlara sahiptir. Bu mekânlara her zaman pazar yeri, toplanma yeri, kavşak gibi bir ya da birkaç fonksiyon yüklenmiştir (Öztan 1998).

Bilgisayarla iletişim sistemlerinin günlük yaşantıya etkili bir şekilde girdiği iletişim toplumlarında, her ne kadar bazı kesimlerce kent mekânlarının önemli olup olmadığı, hatta gerekli olup olmadıkları tartışılsa da, kent mekânları kentlilerin yaşamlarında gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Meydanlar, yerine getirdiği çeşitli işlevlerle kentlerin en önemli bölümlerinden biri olma özelliklerini her dönemde sürekli korumuştur. Motorlu taşıtların ortaya çıkıp sayılarının hızla artması, açık yeşil alanların azalması, ayrıca kent insanının rekreasyon gereksinmesinin giderek çoğalmasıyla önemleri daha da artmıştır. Zamanla kentlerde ve yaşam koşullarında meydana gelen değişimler, meydanların oluşumlarının nitelik ve işlevlerinde farklılaşmalara neden olmuştur.

Eski Yunan, Roma ve sonra sıra gelen tüm dönemlerde meydan şeklinde oluşan ilk açık alanlar kentin kültürünü ve görkemini simgelemiştir (Öztan, 1998). 20. yüzyılda kentlerin işlevsel değişiklikleri meydanları da etkilemiş ve meydanlar, alış veriş, oyun, toplanma vb. fonksiyonlar üstlenmiştir (Önder ve Aklanoğlu, 2002). Tarihsel süreçte meydanların işlevlerine baktığımızda, bir veya birkaç işlevi barındırdıklarını görüyoruz. Bu işlevleri; ticari, kültürel, toplanma, rekreasyon şeklinde sıralamamız mümkündür.

Bir arada olmaktan hoşlanan kentlilerin, gelişen kent yaşamı ve teknolojinin kendilerine sunduğu sosyal ve kültürel farklılıklar, açık alan kullanımlarında işlevsel değişikliğin olmasına sebep olmuştur. Meydanların kentlilerin yaşamlarında sürdürülebilirliğini sağlaması için güncel işlevlere cevap verebilmesi gereklidir (Souici ve Kılınçaslan, 2005). Meydanlar kullanıcı etkinlikleri ile işlev kazanan sosyal iletişim alanları olduğu için fonksiyonları toplumsal iletişimle ilişkilidir. Çünkü her birey kendisi ve yakın çevresiyle bir grup oluşturur, farklı grupların birleşmesiyle daha büyük gruplar oluşmaya başlar, böylece insanların iletişimi artarak devam eder. Tarihi zon, tiyatro, kafe, bar gibi mekânları barındıran meydanlar kültürel işleve sahip olurken, alışveriş odaklı meydanlar ticari işlev, kamu kurumları ile ilişkili meydanlar toplumsal işlev, yeşil alanlarla bağlantılı meydanlar da rekreasyon işlev sahibidir.

Günümüz kentlerinde; kamusal binaların çevresi, buluşma yerleri, gösteriler için toplanma mekânları, tiyatro, sinema, restoran, kafe, alış-veriş yapılan sokaklar, ofis gruplarının yer aldığı çevreler, konut alanlarında yer alan yarı özel bölgeler, trafik kavşakları ve daha pek çok dış mekâna gereksinim vardır. Bu mekânların oluşturduğu meydanlar ise kentte birçok fonksiyonu gerçekleştirirler (Moughtin, 1992). İşlevsellik odaklı olan meydanlar, insan gruplarını etkileyen ve birleştiren işlevlere sahiptir (Marcus and Francis, 1998).

Kentlerde yapı yoğunluğunu azaltıp, bitki dokusuyla kent akciğerinin büyümesine katkıda bulunarak soluklanma mekânı olarak işlev görür fakat kent halkı için en önemli fonksiyonu rekreasyonel aktivitelere imkân sağlamasıdır (Barkul ve Tönük, 1999).

Fonksiyonellik, bir meydanın canlılığı ve görsel çekiciliği açısından önemlidir. Ayrıca kullanıcı sayısı ile meydanın büyüklüğü arasındaki oranda önemlidir. Meydanlara farklı fonksiyonlar yüklenerek kent içinde bulundukları yere ve fonksiyona bağlı olarak özgün özellikler taşımaları gereklidir (Moughtin, 1992). Yapılan araştırmalara göre günümüz meydanlarında kullanımların %90'ını oturma, bekleme, gezinme, yeme içme, okuma, izleme, dinlenme gibi aktiviteler oluşturmaktadır. İnsanlar meydanlarda yemek yemeyi piknik gibi algılamaktadırlar. Halka yönelik gösteriler, eğlenceler, çılgın görünüşlü kişiler, işle ilgili ayaküstü sohbetler meydanların kullanımını arttırmaktadır. Yalnız yaşayan insanların arkadaşlık etmek ya da yoğun çalışanların iş stresinden kurtulmak için öğle aralarında meydanları kullandığı gözlenmiştir (Marcus ve Francis, 1998).

Çağdaş kentsel tasarıma göre formdan ziyade, fonksiyonellik meydanın niteliğinin en önemli belirleyicisidir. Bir meydanın fonksiyonlarını belirleyen temel koşul, yaşama alanlarına yürüme mesafesinde kolay erişilebilir ya da kullanışlı toplu ulaşım olanağına sahip olması ve farklı kesimlerden ve yaş gruplarından kullanıcıları çekebilecek işlevsel çeşitliliği içermesidir. Meydanda kullanılan iletişim çeşitleri, meydanın işlevini oluşturmaktadır. Ticari, dini, kültürel, toplanma, miting vs. meydanların fonksiyonları belirleyen iletişimlerdir. Bazı meydanlar tüm ihtiyaçlara cevap verirken, bazıları sınırlı işlevlere sahiptir. Bir meydanın başarısı öncelikli işlevi ile beraber ikincil işlevlere de yer vermesiyle belirlenebilir.

Buna göre meydanları fonksiyon farklılıklarına göre 4 başlıkta toplayabiliriz.

- Fuaye meydanı; genellikle yüksek yapı komplekslerinin bir parçasıdır. Bu yapı, tarihi bir bina, gökdelen, anıt ya da bir plaza olabilir. Temel fonksiyonu, önünde yer aldığı binaya hoş bir giriş sağlamaktır. Zamanla gerek ziyaretçiler gerekse kullanıcılar sayesinde meydan formu almışlardır. Şahsa ait olmasına rağmen kamu kullanımına açık mekânlardır. Yoğun kullanılan turistik bazı fuaye meydanları, günün belli saatlerinde hizmet verebilir veya iş saatleri sonrasında kapatılabilir.

- Geçiş meydanları; yoğun kullanıma tabii, toplu taşıma araçlarının durakları arasındaki geçiş bölgeleridir. Geçiş dışında hiçbir aktiviteyi teşvik etmemesine rağmen kullanıcılar zaman zaman alandaki sokak göstericileri, satıcılar, sergiler ve etkinlikler ile meydan fonksiyonu kazanırlar. Gerçek bir kent meydanı oluşumuna sahip olmayan birçok kente ve özellikle ülkemizde kullanılan en yaygın meydan tarzıdır. Metro girişleri ve otobüs durakları geçiş meydanına dönüşmeye en yatkın yerlerdir.
- Sokak meydanları; bir sokağın trafiğe kapatılması, o yere insanların gezindiği, oturduğu, yemek yediği ve etrafı izlediği bir plaza olma kapasitesi sağlar. Böyle alanlarda yoğunlaşan kent kullanıcıları bölgenin meydan fonksiyonu üstlenmesine sebep olur. Geleneksel kent merkezlerinde hayat bulan bu meydan tarzı, tamamen veya kısmen yayalaştırılmış yaya bölgeleri ve kesintisiz bina bloklarından oluşan alışveriş sokaklarıdır. Bu yaya bölgeleri dayanıklı bir malzemeyle döşenmiş, büyük ölçüde bitkilendirilmiş ve kent mobilyaları ile işlevsel hale getirilmiştir.
- Büyük Toplumsal Meydanlar; bu meydanlar daha çok resmi kurumların ticaretin, geçişin ve konut birimlerinin yer aldığı eski yerleşim alanlarının meydanlarını çağrıştırır. Uzak bir mesafeden bile algılanabilen, doğru meydan tanımlamasına en uygun tüm meydan fonksiyonlarını bünyesinde bulunduran meydanlardır. Öğle tatili yapanları, açık kafeleri, gelip geçenleri, konserleri, sanatsal gösterileri, sergileri, festivalleri, turistik gezileri, demokratik olayları veya mitingleri ağırlayabilecek kadar büyük, esnek ve kentin kimliğine sahip kamusal kent meydanlarıdır. Genellikle ziyaretçilere tanıtılan, kentin kalbi olarak tanımlanan kentsel açık alanlardır (Şekil 1.5).

Şekil 1.5. Tiananmen Meydanı, Pekin, Çin (Vikipedi, 2004).

1.3.2.4. Meydanların planlama kriterleri

Lynch (1960), kentsel kurgunun algılanması ile ilgili çalışmasında düğüm noktası görevindeki meydanları, bir kentin algılanıp anlaşılmasında ve kente bir imge kazandırılmasında en önemli beş öğeden biri olarak tanımlamıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana daha yoğun ve bilimsel yaklaşımlarla yaya kullanım alanları, açık-ortak kullanım alanları, alışveriş merkezleri gibi fonksiyonlarla tanımlı kentsel mekânların planlama ve tasarım çalışmaları yapılmaktadır (Giritlioğlu, 1991). Tarihi süreç içinde oluşmuş meydanlar günümüzde, ortaya çıkan trafik, servis, yeni altyapı ve toplu ulaşım gibi çeşitli ihtiyaçları karşılamaktan uzaktır. Dikkatsiz ve uzun süreli olmayan planlamalar, bu meydanların temel fonksiyonlarının yitirilmesine ve meydanların bir trafik alanı ve otoparka dönüşmesine neden olmaktadır. 1960'lı yıllar sonrasında, bu durumu değiştirmek suretiyle kent merkezlerini yeniden canlandırmak ve kent halkını bu mekânlara çekebilmek için batı toplumlarında yerel yönetimler ve ticaret odaları işbirliğiyle yeni düzenlemelere başlamışlardır (Öztan, 1998).

Kentsel planlama uğraşının en önemli aşaması olan kent meydanı planlamalarında en önemli iki husus konum ve formdur.

▪ Konum

Seçilen sıradan bir açık alana, belli planlama aşamaları ile bir meydan vasfı kazandırmayı başarmak, birinci derecede konum seçimi ile alakalıdır. Çünkü kentin merkezi olarak kabul görmüş meydanlar, planlandığı bölgede ilk olarak merkezi olma işlevini sağlamalıdır. Kentsel planlamanın, her bütünün kendi içinde bir merkezi olması ve kendi etrafında bir merkezler sistemi oluşturması gerektiğini tezinden hareketle; doğru yerde konumlanmış belirgin bir merkeze sahip olan kentin, tüm kent ölçeğinde de güçlü bir bütünlüğe kavuşmasına imkân sağlanır.

▪ Form

Meydanlar gibi açık-ortak kullanım mekânlarında istenen fonksiyonların gerçekleştirilebilmesi, form yani biçimsel kurgu ile ilgilidir. Biçimsel kurgunun ihtiyaçlara uygun gerçekleştirilebilmesinde bu mekânları belirleyen topoğrafik ve fiziki öğelerin nitelik ve birbirleriyle ilişkilerine bağlıdır. Tepeler ve engebeli arazilerden oluşan bir kente uygulanacak meydan formu ile tamamen düz açıklıklara sahip bir kentin meydan formu planlaması birbirinden tamamen farklıdır. Form seçimi aynı zamanda meydanın çevresi ile olan ilişkisine uygun, zıt biçimler içermeyen, kurgusuyla iç ve dış sirkülasyonu birbirine rahatça bağlayabilen planlamaları içermelidir.

Meydanların düzenleme ve uygulamasında, en önemli öge olan insan ihtiyaçları ve niteliklerinin amaca ve fonksiyonlara uygun yorumu yapılabilmesi ve bu yorum mekânsal düzene kavuşturulmalıdır (Giritlioğlu, 1991).

TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığının belirlediği planlama ilke ve esaslar şu şekildedir:

- o Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması,
- o Afet zararlarının azaltılması
- o Kamu yararı, kaynak kullanımında etkinlik, verimlilik ve saydamlığın sağlanması,
- o Altyapı, hizmet ve üretim faaliyetlerinin kentsel ve kırsal tüm alanları kapsayacak şekilde kalkınma politikalarına uygun olarak dağıtılması,

- o Katılımcı süreçlerle hazırlanması
- o Çok disiplinli bir yapıda hazırlanması,
- o Sektörel öncelikler arasında tamamlayıcılık ve bütünsellik ilişkisinin kurulması,
- o Yenilikçi, esnek ve rekabetçi bir ekonomik yapının oluşturulması için gerekli mekânsal düzenlemelerin yapılması,
- o Değişen koşullara uyum sağlanması,
- o Mekânsal uyumun gözetilmesi,
- o Yaşam kalitesinin artırılması,
- o Kentsel ve kırsal alanlar arası mekânsal ilişkilerin güçlendirilmesi,
- o Bilimsel araştırmalar ve verilere dayanarak hazırlanması esastır.

Tüm bu ilkeler temelinde, kamusal mekânlar arasında merkez kavramıyla en çok örtüşen kent bileşenleri olarak meydanların, öncelikle ve geniş bir bağlamda ele alınmaları, gerek yeni bir meydan gerekse tarihi meydanların restorasyonu konusunda farklı meslek gruplarının ortak çalışması, günümüz kent yaşamının ihtiyaçlarını karşılayacak mekânların planlanmasını sağlayacaktır.

Kentlerde açık mekân olarak meydanların, form ve fonksiyon yönünden özelliğini yitirmesi planlama hatalarından kaynaklanmaktadır. Her bir fonksiyonun belirli bölgelerde toplandığı kentsel yapılanma sürecinde, alanların kullanım amacına yönelik olarak gerçekleştirilen kentsel mekân planlamalarında ve trafik düzenlemelerinde, meydanlar için herhangi bir kullanım alanının ayrılmadığı görülmektedir (Dağıstanlı, 1997). Düzensiz uygulamalar ve kentin gelişimi dikkate alınmadan yapılan planlama çalışmaları sonucunda meydan olarak ayrılmış alanların zaman içinde kentin gelişmesine göre yapılaşmaya dönüştüğü görülmüştür (Uzun, 1990).

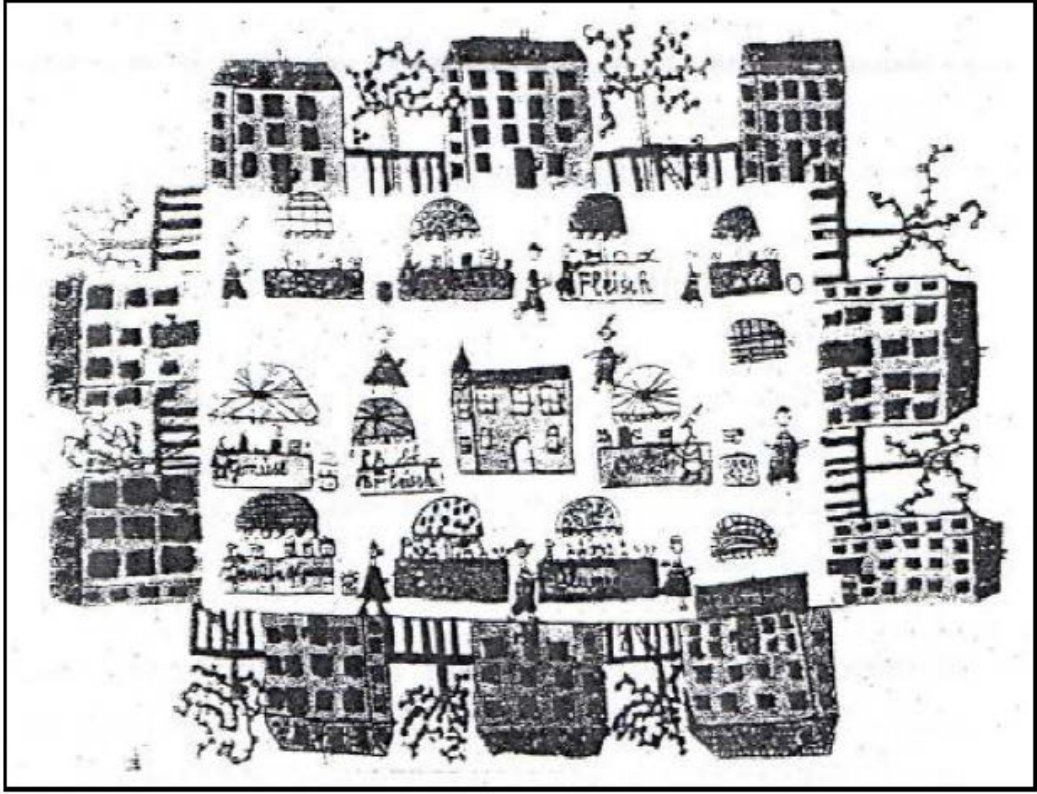
Yeni çağdaş meydanlar kısa sürede ve tek hamlede yapıldığı için gerek yapım süreci gerekse sonrasında tarihi bir katmanlaşmaya sahip olamamışlardır. Yeni yapılan meydanlarda zamanın geçmesiyle kazanılacak birikime o anda sahip olunamayacağına göre tarihin yerini içeriğe dair yapılacak araştırmalar

almalıdır. Bu araştırma semboller, heykeller, çeşmeler, ağaçlar, mimari öğeler gibi faktörlere dayalı olarak çeşitlenir (Fauole, 1995). Yeniden yapılanma sürecinde, tarihi öneme sahip kentlerde, sahip oldukları önemli meydanları tekrar kazandırmak için eski meydanların aslına uygun olarak yeniden tasarlanması, park alanlarının meydanlara dönüştürülmesi, kent merkezlerinde trafiğin azaltılması ve yaya kullanım alanlarının artırılmasını sağlayacak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır. (Dağıstanlı, 1997).

1.3.2.5. Meydanların tasarım ilkeleri

Zucker (1959), "Town and Square From Agora to the Village Green" kitabında 9 yaşındaki bir çocuğun meydan hakkındaki düşüncelerinin çizimine yer vermiştir. Resimde, çocuğun meydanı resim olarak ifade edişi görülmektedir (Şekil 1.6).

Kent yaşamındaki öneminin vurgulandığı resimde, alışveriş alanlarının merkez kabul edildiği ve yapılarla çevrelenmiş bulunan meydan, merkez noktası konumundadır. İlk meydan örneklerinden günümüze kadar olan tüm meydan tasarımları da bu çizimde olduğu gibi belli bir, merkezi-geniş-kapalı alan teması üzerinden geliştirilmiştir.

Şekil 1.6. Dokuz yaşındaki bir çocuğun meydan mekânı çizimi (Zucker, P., 1959).

Kent meydanı tasarımı, tasarımcıların kentin yaşam kurgusunu, gündelik hayatını değiştirecek bir problemle karşı karşıya kalmamaları ve yaşanan problemleri en az hasar ile aşma ilkeleri sonucu başarılıdır. Bu, öncelikle kenti anlamayı, onun geleceğini biçimlendirmeyi, talepleri, coğrafyayı ve tarihi bilmeyi ve yeni bir hayat kurgulamayı gerektirmektedir. Bu bağlamda kent meydanı tasarımı kültürel ve sosyal mekânsal olanaklara ve tüm kullanıcılar için hem çekici hem demokratik niteliklere sahip bir kent merkezi düşüncesinin mekânsal ve mimari karşılıklarının elde edilmesi ve tartışılarak sonuca varılmasını amaçlar.

20. yüzyıl içinde kentlerdeki fonksiyonel değişimler, meydanların da değişik biçim ve fonksiyonlara cevap veren mekânlar olarak düzenlenmesine neden olmuştur. Böylece meydanlar; alış-veriş, oyun, toplantı, trafik, dini, ticaret vb. fonksiyonların gerçekleştirildiği açık ortak kullanım mekânları olarak tasarlanmıştır (Giritlioğlu, 1991).

Kentsel tasarımın en önemli elemanlarından biri olan meydanlar, kent parçalarında hareketin başlangıç ve bitiş noktalarıdır (Demirel, 2008). Meydanlar; kentin karakterini canlandıracak şekilde, estetik ve fonksiyonel olarak tasarlanmalıdır. Yaşam mekânlarının tasarım sürecinde kullanıcı katılımının sağlanması, kentsel mekân kalitesinin ve mekân performansının arttırılmasında önemli bir faktördür. Kullanıcıları dikkate alan tasarım süreci yaklaşımlarında ulaşılmak istenen hedefe kısa sürede ve etkin bir şekilde ulaşılmaktadır. Aksi takdirde mekân örgütlenmelerinde iletişim yetersizliklerine neden olmakta, bunun sonucunda düşük kalitede, beklenen fonksiyonları yerine getiremeyen, mekân performansı zayıf mekânsal oluşumlar meydana getirmektedir. Tasarım süreçleri oluşumunda parçacı yaklaşımlardan öte bütüncül çözümlerin izlenmesi de amaca ulaşmada kapital, emek, zamanın rasyonel ve etkin kullanımını sağlamaktadır (Kara ve Küçükerbaş, 2001). Bütüncül açık mekân düzenlemeleri ile birbiriyle ilişkili ve kullanım senaryolarına olanak sağlayacak kurgular geliştirilmesi sağlanır.

Toplum hayatı için imkânlar hazırlamayan her hangi bir açık mekân, fonksiyonel olmaktan ve iyi bir tasarım anlayışına hizmet etmekten uzaktır. Nitelikli bir meydan yalnızca fiziksel yapısıyla değil, kent insanının yaşamına kattığı değerlerle de ölçülür. Bir bölgede başarıya ulaşmış meydanın aynısını başka bir bölgeye uyguladığımızda aynı ölçüde başarılı olacağının garantisi yoktur. Çünkü meydanların ortaya çıkışı, tüm fiziksel özellikleriyle birlikte bulunduğu bölgeye özel şartlarla olmuştur.

Bununla birlikte bir meydanın başarıyla işleyebilmesi için ona ulaşan iyi tasarlanmış sokaklara ihtiyacı vardır. Meydanın istenen olumlu etkiyi yaratması sadece kendi içindeki niteliklere bağlı olmayıp, ait olduğu kentsel doku içindeki diğer meydan ve sokaklarla ilişkisi ve bu mekânlar içindeki yaya arterinin sürükleyiciliği ile alakalıdır. Böylece meydana ulaşma anındaki algılama çok daha güçlü ve çarpıcı bir mekân etkisi yaratır. Tüm bu değişken etkenlerden dolayı meydan tasarımında izlenecek yola ve verilecek kararlara ilişkin kesin doğrular ve kurallar vardır demek yanlış olur fakat meydan tasarımlarında dikkat edilmesi gereken hususlar yani tasarım ilkeleri vardır.

Tasarım öncesinde;

- o sokağın mülkiyeti ve formu,
- o kullanıcı profili,
- o kullanım amaçları,
- o tarihi ve coğrafi veriler,
- o mimari yapı
- o değişen ekonomik ve sosyal fonksiyonları belirlenmeli ve tasarım kararları alınmalıdır.

Alınan kararlar doğrultusunda uygulanacak meydan tasarımında dikkat edilmesi gereken ilkelerden bazıları şunlardır:

▪ Nitelik

Meydanın tasarlanmasındaki temel ilke o meydanın yapıldığı yerin niteliğini arttırmasıdır (Fauole 1995). Tasarımın hedefleri doğrultusunda bazı bölümlerin ve öğelerin daha baskın olarak vurgulanması gereklidir. Çünkü açık alan kullanımları, belli bölgelere farklı hiyerarşiler ile dağılım gösterir. Sanatsal objeler, odak noktaları, yeşil doku, topoğrafya kullanımı gibi alanın tarih ve coğrafi konumuyla sunduğu kent kimliği ve yer duygusuna hizmet ettiğinden özellikle vurgulanan bu noktalar tasarımın anlatmak istediğini, yani niteliğini ortaya koyar.

Meydanda kimlik ve yer duygusunun yaratılabilmesi de uygulanacak tasarım niteliğinin iyi tanımlanmış olmasından geçer. Bu kapsamda, kamusal bir açık alanın, meydan niteliği kazanmasına, yer ruhunun ve aidiyet duygusunun oluşmasına nasıl katkıda bulunacağı konusu tasarımcı tarafından iyi irdelenmelidir. Odaklar ve kimlik belirleyiciler, farklı ölçeklerde tasarlanarak, çeşitli deneyim mekânlarının oluşması sağlanır.

▪ Form ve fonksiyon

Meydan tasarımında, meydanın fonksiyonu ile formu arasındaki yakın ilişkiyi iyi kurmak, bir çıkış noktası olarak göz ardı edilmemesi gereken en önemli konudur. Meydanın fonksiyonel çeşitliliği desteklenmeli, mekânın haftanın her günü, gece-gündüz canlı kalması, güvenlik ve erişim konuları önemsenerek tüm

yaş grupları ve farklılaşan kullanıcı profillerine yönelik kullanım olanağı sağlanmalıdır.

Meydanların en iyi şekilde çalışabilmesi için, meydanın işlevlerinin ayırt edilmesi gerekmektedir. Alan birden fazla işlev için kullanılacaksa, farklı işlevler birbirlerini engellememelidir (V. Pardorokes, 1992).

Kentte yatay ve dikey olarak yoğunlaşan yapı kitlelerinin kullanıcılar üzerinde oluşturduğu psikolojik baskıyı giderecek teneffüs boşlukları başta olmak üzere, sosyal hayatta esaslı bir işlevselliğe sahip açık mekânlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda hizmet görebilecek ünitelerden en etkili olan meydanlar, kentin fiziksel yapısına olduğu kadar sosyal bünyenin özelliklerine hizmet eden fonksiyonelliği de içeren bir tasarıma sahip olmalıdır. (Bayraktar, 1973).

Geleceğin büyük şehirlerindeki çeşitli ulaşım imkânları insanların, akımların toplanma ve dağılmasını sağlayan bir sistemin çözümüne zorlamıştır. Bu birleşme noktalarında yayalar, araçlar, alışveriş, depolama, otopark gibi çeşitli ulaşım sistemleri ve fonksiyonlar yer alır ve organize edilir. Bu düzenin kurulabilmesi için ise meydanın, çevresindeki diğer fonksiyonel mekânlarla birlikte, formuna kolaylıkla aplan edilebilecek, kompleks bir çözümleme getiren tasarımlar gerekir (Bayhan, 1969; Gültekin, 1996).

▪ Süreklilik

Meydan gibi büyük ölçekli bir kentsel tasarım çalışmasında, meydanın gücü kendisine bağlantılı sosyal mekânların sürekliliği ile desteklenmelidir. Yaya akslarıyla sınırlarının çevresine bir yayılım gösteren meydan kopuk bir mekândan ziyade bir başlangıç veya bitiş hissiyatı vermelidir. Bu nedenle meydan iç mekânı ile dış mekânı arasında kurulan sirkülasyon başarısı önemlidir.

Kentsel kamu alanının güçlendirilmesi ve sürekliliğin sağlanmasında hem eski hem de yeni binaların katkısı büyüktür. Çünkü zamanla eskiyen, kullanılmayan veya herhangi bir sebepten tahrip olan yapıların alana yeniden kazandırılması ya da tam aksine yeni tasarım anlayışlarıyla eklemelerin yapılması meydanın çevresiyle olan bağlantısını birebir etkileyen bir etken olarak karşımıza çıkar. Meydana kapalılık hissi katan tüm binalar meydanla dostça bir ilişkide olmalı ve

önyüzlerindeki kamusal işlevler aracılığıyla dış mekândaki yaşama katkıda bulunmalıdır. Örneğin Paris'te Louvre Müzesi meydanına eklenen cam piramit, meydan mekânını ve onun kent ile ilişkisini adeta yeniden tanımlamış; daha önce hiç kullanılmayan dev boşluğa büyük bir yaşam ve dinamizm kazandırmıştır. Bu sayede sağlanan süreklilik alanın en baskın tasarım adımı olmuştur (Şekil 1.7).

Şekil 1.7. Louvre Müzesi Meydanı, Paris, Fransa (Wikipedia, 2016).

▪ Estetik

Görsel hoşnutluk, düzen ve zıtlıklar oluşturmali, meydan içindeki sanat öğeleri mekânın bir parçası olarak en başından tasarlanmalıdır. Kullanılan tüm donatı elemanlarının meydanın tasarım konseptine uygun seçimi ve kullanım alanlarına dağılımı estetiğin vurgulanmasında en büyük etkindir. Camillo Sitte, dış mekânlardaki estetik kalitenin yoksunluğunu ve kuşatılmış kentsel mekânların önemini vurgulamış ve ilk kez tasarımdaki estetik prensipleri açıkça ortaya koyarak, mekânın şekillenmesinde estetik tasarımın rolünün ne kadar büyük olduğunu belirtmiştir.

▪ Sürdürülebilirlik

Geçmişle bağlantılar kurmanın kentsel sürdürülebilirliğe katkısı dikkate alınarak, tüm tasarım planlamalarında olduğu gibi tarihi, toplumsal, kültürel ve estetik karakterle sadık kalınarak, meydanın amaçlanan tüm tasarım

aşamalarında geçici planlardan uzak, geleceğe dönük ve yenilikçi tasarım hareketleri desteklenmelidir. Kentlerin ana meydanlarının önerilen ilkeler doğrultusunda tasarlanması ya da iyileştirilmesi ile kentsel tasarım yoluyla toplumsal bütünleşmeye katkı sağlanmış olur. Böylece gelişmiş ülkelerin kentleriyle ilgili olarak son yıllarda öne çıkarılan “markalaşma” ya da “pazarlama” stratejileri söz konusu olduğunda da kent mekânları, özellikle meydanlar, kentsel yaşamda yeniden etkin bir rol oynayabileceklerdir.

Kent meydanlarında bir çekim ve vurgu yaratmak amacıyla, görsel her yaklaşım donatı elemanları ile sağlanır ve bu elemanlara ulaşınca algı bir başka noktaya yönlendirilir (Gültekin, 1996). Bu nedenle meydan mekânının son tasarım adımı, donatı öğeleri kullanımlarına karar verme aşamasıdır. Mekâna yerleştirilen her donatı elemanı bir amaca hizmet etmeli, gerek görsel gerek işlevsel tüm meydan donatıları, benimsenen tasarım anlayışına uygun olmalıdır. Donatı kullanımının dozu oldukça iyi tasarlanmalı, doğası gereği büyük ve boş bir alan olan meydanın formunda bozulmaya sebebiyet vermemelidir.

Donatı öğelerinin kullanımında dikkat edilecek ilk husus hiç şüphesiz meydanın konseptine uygunluğu ve işlevsel yatkınlığıdır. Ayrıca;

- o Özgün ve orijinallik
- o Ölçü-oran dengesi
- o Renk uyumları
- o Anlamsal ve anıtsal olma
- o Simgesel özellik
- o Yeni, modern, farklı, ilginç, etkileyici ve gösterişli sunum
- o İyi konumlandırma
- o Davet edicilik

gibi özelliklere sahip tasarımlarda, donatı elemanlarının istenilen görevleri yerine getirme konusunda başarılı olarak kullanıcıların beğeni düzeyini etkiler ve tasarımın zenginleşmesini sağlar.

Donatı tasarımında önemli olan husus; ülkeler, bölgeler arası kültür, yaş ve cinsiyet farklılıklarını ortadan kaldırmak ya da getirdikleri sorunları ortak çözüme ulaştırmaktır (Banu, 1991).

Meydan tasarımlarında kullanılacak donatı elemanlarında da bulunması gereken bazı kalite özellikleri vardır. Bunlar kısaca;

- o Seçilen malzemenin konforu yani ısı geçirgenliği, soğuğa hassasiyeti, oturma yaslanma gibi temas yüzeylerinin insanların her mevsim kullarımlarına elverişliliği.
- o Basit ve hızlı bakım, onarım, taşınma ve montelenme işlemleri
- o Sağlam ve ergonomik yapısı ile kullanıcıyı rahatsız etmeyen, kırılır, devrilir kaygısı yaratmayan, rahat ve basit form yapısı.
- o Engelli insanların rahatça kullanımına da olanak sağlayan standartlara uygun güvenlik önemleri ve çevre ile uyumu
- o İnsan kaynaklı tahriplere yani vandalizme karşı dirençli malzeme ve konstrüksyon kullanımı

olarak sıralanabilir. Bu etkenler göz ardı edilerek oluşturulan tasarımlar kalıcı olmamakla birlikte, meydanı kısa sürede eskitip mekânı sıradanlaştırarak kullanılamaz hale getirir. Bu nedenle seçilen donatı elemanı kadar, onları oluşturan malzeme seçimi de çok önemlidir.

1.3.2.6. Meydan mekânının sosyo-psikolojik elemanları

Kent Sosyolojisinden bahsedilmesini mümkün ve gerekli kılan en önemli özellik, kent olgusunun “tarihsel ve toplumsal” bir değer taşımasıdır. Dolayısıyla kentin sosyo-psikolojik açıdan tahlil edilmesi, kenti meydana getiren toplumsal ilişkileri, tarihi bir bakış açısı içinde ele almayı gerekli kılmaktadır.

Ana amaç, sosyal bir varlık olarak ele alınan insana değişik boyutta bir yaşam konforu sağlamaktır (Giritlioğlu, 1991).

Sokak, cadde gibi önemli akslar, bir düğüm fonksiyonu üstlenerek insanların bir araya gelmelerini sağlar ve kent yaşantısında süregelen günlük kullanımlar, buluşmalar, mitingler, törenler, festivaller, karnavallar gibi rekreasyonların gerçekleşmesini sağlar.

İnsanlar, kent meydanlarının canlanmasında en önemli rol sahibidir, eğer meydan yeterli aktiviteyi barındırıyorsa, insanlar tarafından fark edilecektir. Çünkü bir meydanın canlılığına meydandaki insan sayısından çok, insanların yaptıkları eylemler katkıda bulunur.

Örneğin; bir meydana orada şarkı söyleyen küçük bir grup, başka bir köşede çimlerde güneşlenen aynı sayıdaki insan topluluğundan daha çok hareket katar. Meydan mekânında sunulan satış birimleri, sergi alanları, konser ve gösteri platformları, çeşitli seyir ve oturma mekânları gibi zengin aktivite çeşitleriyle, meydanın her yönüyle kullanılan ve yaşayan bir mekân olması sağlanır.

Gehl (2011) sosyal ve psikolojik açıdan meydan gibi kamusal alanlarda gerçekleştirilebilen açık alan aktivitelerini;

- o Zorunlu aktiviteler (okula gitmek, işe gitmek, market alış-verişi, otobüs beklemek vb.)
- o Zorunlu olmayan aktiviteler/isteğe bağlı (zaman ve mekân elverişli olduğu sürece yapılmak istenen şeylerin gerçekleştirilmesi)
- o Sosyal aktiviteler

olarak üçe ayırmış ve bu aktivitelerin yoğunluk durumlarına göre fiziksel çevreyi kalite açısından yüksek ve düşük kaliteli olarak iki şekilde nitelendirmiştir.

Buna göre fiziksel çevrenin kalitesinin yüksek olması için, zorunlu olmayan aktiviteleri gerçekleştirme imkânının zorunlu ve sosyal aktivitelere oranla oldukça yüksek miktarda olması gerekmektedir.

Kentli için; mekânda iyi vakit geçirebilme, görsel kalite, konfor, fonksiyonların çeşitliliği, boş zamanlarını değerlendirebilecekleri ve sıkılmayacakları aktivitelerden oluşan alanların yer alması önemlidir. Böylece, kentsel yaşamın canlandırılması da söz konusu olacaktır (Alexander, 1977).

1.3.2.7. Meydan mekânının fiziksel elemanları

Kentsel mekân yapıların arasında kalan dış mekânlar, soyut olarak yakınlık, kapalılık ve süreklilik duyguları içeren alanlardır (Norberg, 1971).

Mekânsal kapalılık ve açıkça tanımlanmış mekân sınırlarının önemini vurgulayan Camillo Sitte (1992), meydanlarla ilgili yaptığı çalışmalarında bir meydanın kullanıcıları tarafından kentsel bir mekân olarak algılanabilmesi için, sahip olması gereken üç fiziksel unsuru şu şekilde sıralamıştır:

- o Mekânın sınırlarını ortaya koyacak sınırlayıcı elemanlar bulunması,
- o Mekânsal kapalılığı sağlayarak kullanıcılara güven duygusu veren kuşatılmışlık hissinin yaratılması,
- o Kullanıcılar tarafından algılanabilir bir büyüklüğe sahip olması

1.3.2.7.1 Mekânsal kapalılık

Mekânsal kapalılık, yani mekânda kuşatılmışlık hissinin yaratılması mekân hissini güçlendirmektedir. İnsanlar kendilerini sınırlandırılmış ve kuşatılmış mekânlarda daha rahat hissederler ve bu mekânları yoğun olarak kullanırlar. Çünkü kuşatılmışlık güven duygusu yaratmaktadır (Alexander, 1977).

Camillo Sitte (1992)'nin çalışmalarından çıkarılan prensiplerinin en önemlisi, kapalılıktır, mekânsal kapalılık kentsel mekânın en önemli bileşeni, meydanın en belirgin özelliğidir.

Nitekim meydanların kullanıcılar tarafından meydan olarak nitelendirilebilmesi için toplanma ve odak noktası olma özelliğinin dışında mimari ve peyzaj özellikleri açısından sınırlarının fiziksel veya algısal olarak belirgin olması gerekmektedir. Bir meydanın kapalılığı, kenarlarının ele alınış tarzıyla ilgilidir. Genel olarak; meydan merkezinin kenarları ne kadar açıksa kuşatılma hissi o kadar az, kenarlar ne kadar kapalıysa, kuşatılma hissi o kadar çok olmaktadır. Bu da meydanı çevreleyen yapılar aracılığıyla kullanıcıya sunulur (Şekil 1.8).

Şekil 1.8. Lucca kent meydanı, İtalya (Wikipedia, 2010).

Kentlerin ulaşım sisteminin; topografya, yönlenme ve daha önce mekânda var olan tarihi izlerden yola çıkarak ve zamanla birlikte aşama aşama planlandığı için ızgara formundan farklı olarak organik biçimde geliştiği görülür. Bu organik gelişmenin sonucu olarak ortaya çıkan dolambaçlı sokaklar ve açılı yaklaşımlar meydanın niteliğini artırır.

Dolambaçlı sokaklarda hareket ederken sürekli değişen perspektifler ve beklenmedik bir anda karşılaşılan meydanlar kullanıcıyı harekete geçirir. Sokakların açılı olarak meydanla birleşmesi ve genellikle meydanın köşelerinde birden fazla sokağın yer almaması meydandaki kapalılık etkisini artırır (Sitte, 1992).

Meydan mekânını çevreleyen binalar, üç boyutlu birer kütle olarak etkileri, yüksekliklerinin meydanın büyüklüğü ile olan ilişkisi, çatı hizaları, birleştirici unsurun varlığı veya yokluğu kuşatılma derecesini doğrudan etkileyen unsurlardır. Mekânı kuşatma işlevi üstlenen bu binalar, sürekli bir yüzey oluşturmali ve izleyiciye mimari bir bütünlük sunmalıdır.

Kendi başına özelliği bulunan binaların kütleli etkileri, yüzey sürekliliğini korumak amacıyla azaltılmalıdır. Bu tür binaların ancak tekrarı varsa, süreklilik etkisi artar. Kolon kullanımı kuşatılma etkisi güçlendirici bir yöntem olarak yüzyıllardır kullanılmaktadır. Vitruvius, bundan mimari bir özellik olarak şu şekilde bahsetmiştir: "Eski Yunanlılar, çeşitli kolonadlarla çevrelenmiş, kare şeklinde forumlar tasarladılar ve onları daha etkili kılmak için kolon ve kolonadlarla süslediler" (Moughtin, 1992).

1.3.2.7.2. Sınırların sürekliliği

Bir meydanın varlığını belirleyen özelliği onun sınırlayıcılarıdır. Binalar, duvarlar, içinden geçilen kolonlar, arkadlar, heykeller, çeşmeler, anıtlar vb. gibi insan yapıtları ile gökyüzü, ağaçlar, tepeler, su kenarları gibi doğal elemanlar bir meydan mekânının sınırlarını ortaya koyarlar (Gültekin, 1996). Sınırların tespiti, tesisin korunması, mekâna mahremiyet sağlama amacı ile kullanılan donatı elemanları, günümüz meydanlarında araç ve yaya trafiğini ayırmak, araçların girilmesinin istenmediği sokak, kaldırım ve alanlarda yoğun olarak kullanılmaktadır.

Meydanı sınırlayan yapıların yükseklik, ölçü ve tasarım açısından benzer veya farklı olmalarına göre, aralarındaki uyum az veya çok olabilir. Meydanı tabanda sınırlayan zemin, doku ve yayılma alanı bakımından homojen olabilir veya basamaklar ve seviye farklılıkları ile ifade edilmiş olabilir. Ayrıca, çevredeki diğer strüktürleri birleştirici veya ayırıcı etki gösterebilir. Meydanı üstten hayali olarak sınırladığını varsaydığımız gökyüzü ise, görsel bir sınır oluşturur. Bir meydanı sınırlayan tüm bu elemanlar arasındaki en önemli bağ ise, hepsinin aynı temele yani, insan ölçeğine dayanıyor olmasıdır (Zucker, 1959). Meydanı sınırlayıcı elemanların parçalı kompozisyonlardan oluşması, çeşitli ve karmaşık renkler, parlak ve değişken ışıklar, kullanıcılar üzerinde gerginlik yaratmaktadır. Sadelik, uyum, süreklilik, aynı cinslilik, eğrilerden oluşan mekân sınırları, yumuşak ve rahatsız etmeyen ışıklar ise kullanıcılarda dinlendirici bir etki yaratmaktadır (Giritlioğlu, 1991). Meydanı aydınlatan gün ışığının yönü ve etkisi de meydanın sınırlarını belirginleştirir ve etkisini yoğunlaştırır (Gültekin, 1996).

1.3.2.7.3. Yaya dolaşımı

Kent içinde daha fazla alanın yayalara ayrılması; gürültü ve kirlilik seviyesinin düşmesi ve kent merkezinin fiziksel imajının güçlenmesi gibi çevresel iyileştirmelerin yanında, yaya faaliyetleri için mekân oluşturulması, yaya güvenliğinin sağlanması ve kentin sosyal imajının gelişmesine yardımcı olur. Bu da, yaya hareketlerinin ivme kazanması, iş, ticaret, eğlence gibi kentsel işlevlerin canlanması ve düzenli, çekici bir çevre kazanılmasını sağlar (Suher vd., 1992). Yayalar; uluşma, oturma, seyretme, sergi ve konser gibi aktiviteleri izleme, siyasi ve politik olaylara tanıklık etme, bazen savaş başlatma ya da bitirme gibi faaliyetler için bile meydanları kullanırlar.

Sokaklarda gerçekleşen hareket bazen bir meydandan başlar bazen de bir meydanda son bulur. Meydanlar, kent içinde sokaklarda yaratılan hareket sisteminin durak noktalarıdır. Cadde ve sokaklar meydanları besleyen ana damarlardır (Moughtin, 1992). Sokak yalnızca yaya ve taşıt ulaşımını sağlayan fiziksel bir elemanı değil aynı zamanda da sosyal, ekonomik ve kültürel hayatın yer aldığı kentsel mekânlardan birisidir. Kullanıcı yoğunluğu, alan kullanım çeşitliliği, yaya-taşıtlı ilişkisi, biçim ve sokak kullanım yoğunluğunu büyük ölçüde etkiler. Gerek meydan gerekse sokak için alan kullanım çeşitliliği büyük önem taşır. Az sayıda ya da tek bir fonksiyona cevap veren mekânlar, bu fonksiyonun kullanılmadığı zamanlarda ölü noktalar haline gelir ve yayalar için cazibesini kaybeder. Örneğin sadece ofislerin bulunduğu alanlar iş saatleri dışında ya da sadece eğlence mekânlarının bulunduğu alanlar gündüz saatlerinde kullanım yoğunluğunu büyük ölçüde kaybederler (Moughtin, 1992).

Eğer amaç, yayalara belirli bir doğrultuda rehberlik etmekse, bu mesaj fiziksel formda da açıkça belli edilmelidir. Bunu sağlamak için de, duvarlar, çiçeklikler veya zemin ve seviye değişiklikleri kullanılır (Marcus ve Francis, 1990). Meydanlarda; insanların mümkün olduğunca düz bir yol üzerinden, bir noktadan başka bir noktaya ulaşmak istemeleri, yaşanabilir bir meydan mekânın ulaşılabilir ve dolaşım sürekliliğine sahip olmasıyla sağlanır. Bu nedenle yaya sirkülasyonunun bir veya iki tarafı mutlaka kamu yoluna açık olmalı ve kullanım amaçları ele alınıp düzenlenmelidir. Gelip geçmekte olan kişiler,

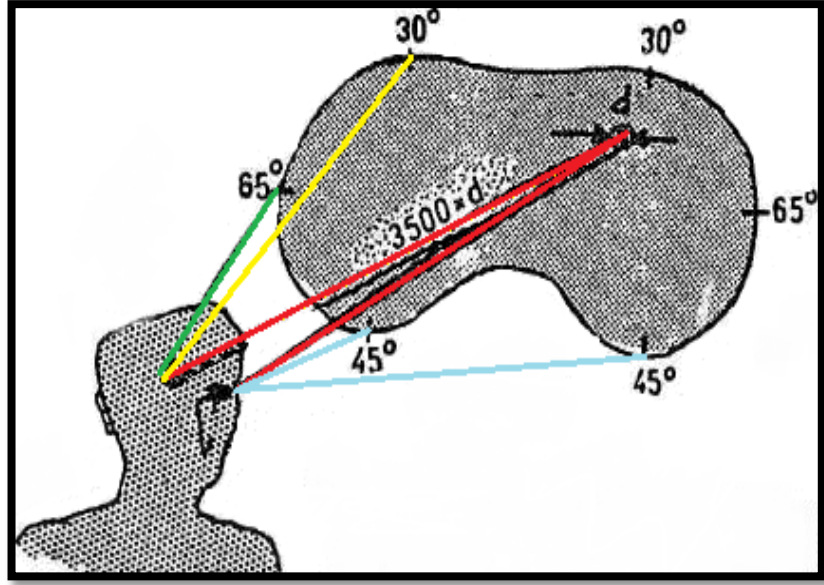
meydanı yolun bir uzantısı olarak fark etmeli, mekânın kendilerini içeriye doğru davet ettiğini hissetmelidir. Trafikten arındırılmış yaşanabilir bir meydanın, otobüs durakları ve otopark alanları gibi taşıt trafiğiyle ilişkili olan pasif bağlantıları sağlanmalıdır. Ana yaya aksları oluşturulurken bu prensipleri göz önünde tutmak ilgiyi canlı tutup, kullanıcıların zevk alacağı ortamlar yaratmak açısından önem taşır.

Meydanın istenen olumlu etkiyi yaratması sadece kendi içindeki niteliklere bağlı olmayıp, ait olduğu kentsel doku içindeki diğer meydan ve sokaklarla ilişkisi ve bu mekânlar arası sirkülasyonun sürükleyiciliği ve meydana ulaşma anındaki algılama çok daha güçlü ve çarpıcı bir mekân etkisi yaratır.

Meydanların sorunsuz işleyebilmesi için bağlantılı olduğu sokak, cadde gibi ulaşım akslarının da sağlıklı işlemesi gerekmektedir. Sokağın biçimi, uzunluğu, barındırdığı yapılar ve bu yapılarla sokağın genişliği arasındaki oran meydanın tasarımında önemli bir ilkedir (Moughtin, 1992). Hareket olanakları kısıtlı olan engelli insanlar için, tek başına kimsenin yardımı olmaksızın hareket edebilecekleri ortamın sağlanması gereklidir. Bedensel engellilik mahrum edilme anlamına gelmemelidir. Toplumun tüm bireylerinin herhangi bir yere gidip çeşitli olanakların tümünden yararlanabilmeleri için herkese hitap eden meydan düzenlemeleri, meydanı yaşanabilir kılan ve kent kimliğine etki eden bir diğer etmendir.

1.3.2.7.4 Oran ve ölçek

İnsan gözü genel bir görüş alanına sahiptir. Göz, önce şekilleri genel olarak daha sonra da detaylarıyla görür. Genel görüş alanı; 30 derece yukarı, 45 derece aşağı ve 65 derece her iki yana olmak üzere, düzgün olmayan bir konik alandır (Şekil 1.9). Görüş alanımız, içinde bulunduğumuz mekân hakkında önemli derecede fikir edinmemizi sağlar. Ayrıca, mekânın kuşatılma derecesini belirler. Kuşatılma hissi, görüş mesafesi ile çevrede yer alan binaların görülebilen yükseklikleri arasındaki ilişki tarafından belirlenir (Spreiregen, 1965).

Şekil 1.9. Görüş alanı (Spreiregen, 1965).

Meydanın ölçeği ve kendisini çevreleyen yapıların yükseklikleri yani meydan ve çevresinin oranı meydanın oluşumunu etkileyen önemli etkindir (Kaftancı, 2000; Önder 2002).

Kullanıcıların mekân içinde kendilerini güvende hissetmeleri, mekânı algılayabilmeleri için meydan boyutlarının insan ölçeğinde olması gerekir. Bunu sağlayabilmek içinse, heykel, anıt, çeşme gibi elemanlar kullanılır. Böylece, mekânın etkisi de kuvvetlendirilmiş olur.

Meydan büyüdükçe, mekân etkisi ve çevrede yer alan binaların etkisi azalır. Bu yüzden, insan boyutu ile bina boyutu arasındaki ilişki büyük önem taşır. Meydanlar, şehrin büyüklüğüne göre düzenlenmelidir ancak, çok büyük meydan düzenlemelerinden de kaçınılmalıdır. Mekân hissi açısından, meydanı çevreleyen binaların, insan ölçeğini aşmaması gerekir. Aksi takdirde meydanlar güven hissi vermez. Oysa küçük ve kalabalık meydanlarda hayatın varlığı daha fazla hissedilir (Ahıskalı, 1998).

1.3.2.8. Meydan mekânının donatı elemanları

Geleneksel şehirlerde meydan, çevresindeki binalarla, çevresindeki bitkilerle, yeraltı şebekesi ve sert zemin döşemesiyle birbirine bağıntılıdır. Bu bağıntıların dışında meydanı kuran kitleler arasında da kitle düzeni ve donatılarla ilgili bağıntılar vardır, bu da meydanın mimari ve estetik değerini tayin eder. Meydanların şekillenmesinde, açık ve yeşil alan gerekliliği yanı sıra alış-veriş, toplanma, dinlence-eğlence gibi kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik donatılara ihtiyaç vardır. Kentsel mobilyalar ve donatılar ile zenginleştirilen ve gölgeli mekanlar sunan yarı açık mekanlar bitkilerce donatılarak rekreasyon sağlayan meydanlar ile kentliye canlı bir kamusal yaşantı ortamı sunar.

Kentsel donatı elemanları kentsel dekorasyonun canlanmasında da etkin rol üstlenmektedirler (Aykut, 1997). Yaşadığımız çevrede; sokak, yol cadde ve meydanlar ile rekreasyon amaçlı genel ya da özel kullanım alanlarında yer verilen, konforun ve çevre kalitesinin göstergesi durumundaki oturma, barınma, korunma, kuşatma, ulaşım, danışma, aydınlatma, iletişim, betimleme, oyun ve spor gibi temel fonksiyonları destekleyip güçlendiren, toplumsal yaşamı kolaylaştırıp bireyler arası iletişimi sağlayan, mekâna işlevsel ve estetik açıdan belirli bir anlam kazandıran, değişik nitelik ve niceliklerde olan, mekânı tanımlayan ve tamamlayan, kullanıcıların beğenilerini kazanan peyzaj elemanları, kentsel donatı olarak adlandırılır (Başal vd., 1997, Bulut vd., 2008, Neufert, 2013). Donatı elemanları, değişik nitelik niceliklerde olan, mekânı tamamlayan objelerdir. Bu nedenle sadece işlevsel amaçlarla değil, mekanları canlandırıcı etkileri açısından da büyük önem taşımaktadırlar (Güney ve ark., 1996). İnsanlar farklı biçimlerdeki elemanlar etrafında toplanmakta, odak objeye yakın olmak istemekte, çekici olan unsurlar ve diğer insanlara yakın olacak şekilde oturmaktadırlar (Marcus ve Francis, 1990). Meydan gibi kentsel açık alanlar; çekici odaksal öğelerin bulunduğu ve kent mobilyalarının yoğun olarak yer aldığı açık mekânlardır. Meydanlarda, uzaktan algılanıp anımsanacak, belli bir hedefe yönelmede ve yön-yol bulmada odaklanacak objeler yaratılır. Bunlar, kenti ya da kentin belirli bölümlerini simgeleyen, uzaktan algılanabilen, kent estetiği ve kalitesinde etken olan sanat yapıtları, kültür ya da doğa anıtlarıdır.

Kentsel donatı olarak tanımladığımız, çevre tasarımı ve gelişmelerde etkileri olabilen bu objeler, anıt ağaç, tepe, dağ, akarsu, çağlayan, göl, ada, yarımada burun, koy, kayalık gibi doğal ya da anıt, anıtsal yapı, kale, kule, cami, minare, heykel, yel değirmeni gibi tarihi, arkeolojik veya insan yapısı modern yapılar da olabilir.

Donatı elemanların mekânda varlığından çok, özgün bir tasarım ürünü olarak sergilenmesini sağlayacak, yerleştirildiği mekânın, kalite artırıcı ögesi olarak işlev görmesini sağlayacak bir mekân tasarımının yapılması; kullanıcı eğilim ve davranışlarında önemli değişime neden olabileceği gibi ilgi ve dikkat çekici, özgün ve elit bir mekânın tasarımcı eliyle yaratılmasını sağlar. (Başal, 2002). Belirli bir düzen içinde ele alınan, bulundukları çevre ile bütünleşerek mekânın bir ögesi haline gelen donatı elemanları, birbirleri ile kurdukları dil birlikteliği ile mekânsal kimliğin oluşmasına katkı sağlayan en önemli nesnelerin başında gelmektedir. Çevre kalitesi, çağdaşlık ve gelişmişlik düzeyinin de bir göstergesidir. Çevrede yer alan ticaret, eğlence, eğitim, spor, alışveriş merkezlerinin mimari niteliği yanı sıra kentsel donatıların özellikleri, başarılı kullanımı ve dengeli dağılımı ile kullanıcıların eğitim, kültür, bilinç ve yaşam düzeylerinin değerlendirmesinde parametre olarak alınmaktadır.

Mekânsal kimliğin oluşumunda etkili olan simgesel özellikler, psikolojik etkiler, malzeme, doku ve renk öğeleri, donatılar, tanıtıcı öğeler, doğal dengeler ve buna benzer psikolojik ve biyolojik açıdan insana huzur ve mutluluk veren birçok eleman ve özellikler mekânların kalitesini artırmaktadırlar (Suher ve ark., 1996). Farklı derinlikler, fonlar ve dominant öğeler ise, meydan mekânının seçkin bir alan olarak tanımlanmasında ve aktivite alanı olarak önem kazanmasında etkilidir (Giritlioğlu, 1991).

Donatı elemanları, kullanımlarındaki işlevlerine göre meydanlarda; koruma, dinlendirme, eğlendirme, satış ve alışveriş, iletişim kurma, barındırma, yönlendirme, sınırlayıcı, bilgi verme, süsleme amaçlı olarak kullanılır (Kuşkun, 2002).

1.3.2.8.1. Zemin döşemeleri ve alt bölgeler

Bir mekânı, seviye farklılıkları, bitkilendirme ve duvar gibi yapay elemanlarla alt bölgelere ayırarak, o mekânın kullanımının artması ve etkileyici bir özellik kazanması sağlanabilir. Seviye farklılıklarının fonksiyonel yararları vardır, örneğin; oturma ve sirkülasyon mekanları küçük seviye farkları ile birbirinden ayrılabilir. Böylece, daha üstte yer alan mekân, çeşitli gösteriler için bir sahne görevini üstlenebilir (Marcus ve Francis, 1990). Bu, tek bir malzemenin hem döşeme, hem merdiven, hem de duvarda kullanımı yoluyla sağlanabildiği gibi, bir işlev için seçilen değişik malzemelerin renk, doku vb. gibi ortak bir özelliği ile de sağlanabilir.

Zemin döşemeleri, iki boyutlu dokularıyla meydanlar için önemli bileşenlerdir. Eski kent dokuları içinde yer alan meydanlarda kullanılan malzeme seçimi ve kompozisyonu, bu alanların kullanım sıklığında, ilginçlik kazanmasında ve meydanın kent odağı olarak önemini de vurgulamasında en önemli etkidir. Yer döşemeleri yaya ve engelli yönlendirme, yaya bisiklet ve taşıt trafiği ayırma, mekân vurgulama, mekânları ayırma gibi işlevsel özelliklerinin yanında estetik açıdan önemli görsel alternatifler de sunabilmektedirler.

Meydanlarda kullanılacak olan yer döşemeleri, kentin genel zemin kaplama malzemesinden farklı bir materyal kullanarak bu alanın değerli, bakımlı, merkezi ve yönlendirici etkisi vurgulanır. Birçok kentin, kendine has yer döşemesiyle isim yapmış ya da ününe ün katmış meydanları bulunur. İspanyada bulunan Plaza Del Torico Kent Meydanı, değişken ışıklı yer döşemeleriyle bunun en iyi örneklerinden biridir (Şekil 1.10).

Şekil 1.10. Plaza Del Torico Meydanı, İspanya (Wikipedia,2016).

Meydan zemin döşemesinde; renk ve dokuda yapılacak küçük farklılıklar, yüzey görünümünde değişiklik yaratmada oldukça etkilidir, örneğin; renk ve doku farklılıkları ile yayaları odak objeye ve belli doğrultulara yönlendirme sağlanabilir. Bu tür kullanım, seviye farkı olduğunda daha da etkili olmaktadır (Uçak, 2000). Daireler veya merkezden etrafa dağılan çizgiler dikkati kendilerinin geometrik merkezine çekerler. Kontrast döşeme renk veya tekstürleri, banklar veya diğer tehlikeli engelleri sınırlayan uyarı alanları olarak hizmet ederler. Devam eden renk bantları, ziyaretçilerin bir alandan diğerine daha fazla ilgi duymalarını sağlar (Başal, 2002). Birbirini tamamlayıcı, kullanılacağı yere uygun ve çevreyle bütünlük sağlayan döşemeler, uygunluk, rahatlama veya konfor duygusu yaratırlar. Bunun en güzel örneklerinden biri Vatikan'ın St. Peter Kent Meydanıdır (Şekil 1.11). Yer döşemesi meydanın keskin akslarını belirlemiş, basit renk farklarıyla alanın en baskın ögesi haline gelmiştir.

Şekil 1.11. St. Peter Meydanı, Vatikan (Wikipedia, 2008).

1.3.2.8.2. Oturma birimleri

Oturma elemanları; insanların dinlenmek, oturmak, izlemek veya gözlem yapmak amacı ile uzun ve kısa süreli kullandıkları, sabit veya hareketli tek veya çok sayıda insana hizmet eden birçok değişik malzemelerle yapılmış donatılardır. Meydanın konseptine ve tasarıma uygun seçilen oturma birimleri meydan mekânını yaşanılabilir kılan en önemli öğelerdir. Meydan kullanımının geleneksellerinden olan festivaller, konserler, dinletiler ve yeme içme etkinlikleri oturma birimlerinin olmadığı bir meydanda düşünülemez. Meydan alanını çevreleyen binalarda sunulan restoran ve kafe imkânlarının konforlu hizmet verebilmesi adına da oturma birimleri kullanılmaktadır.

Taşınabilir veya sabit olabilen bu donatılar estetik kent mobilyalarından seçilebildiği gibi, ergonomik kot farklarından yararlanılarak veya hususi amfi tarzı tasarımlar uygulanarak yoğun kullanıma cevap verebilen alanlar oluşturulur. Her donatı elemanında olduğu gibi, seçilen materyalin alanın iklim koşullarına ve estetiğine uygun olmalıdır (Şekil 1.12).

Şekil 1.12. Piazza di Spagna, Roma, İtalya (Wikipedia,2013).

1.3.2.8.3. Aydınlatma elemanları

Meydan aydınlatma elemanları, insanların gelip geçtikleri ya da belli bir süre içerisinde yaşadıkları dış mekânlarda ve bunların çevrelerinde yer alan kentsel ve sanatsal donatılardır (Şekil 1.13).

Şekil 1.13. Plaza Mayor, Madrid İspanya (Wikipedia, 2006).

Güvenlik, gereksinim ve fonksiyon amaçlı yapılan aydınlatma, dış mekânların gece kullanımlarını sağlamaya yönelik olarak yapılmaktadır. Estetik ve koruma amaçlı kullanılan bu elemanlar; lambalar, aydınlatma aygıtları ile sistemleri ile bu sistemleri devrelere bağlayan materyallerden oluşur.

Meydan aydınlatmada amaç, belli bir büyüklüğü olan yüzey parçası üzerindeki aydınlığı düzgün yaymak olmayıp kentsel, sanatsal ve mimarı değerlerin işlevini, biçimlenişini en iyi ortaya çıkartan bir aydınlatmanın yapılmasıdır (Öztürk, 1992).

1.3.2.8.4. Sanatsal objeler

Kentsel meydanlarda; heykel, anıt, lahit, obelisk gibi herhangi taş veya plastik malzemeden, tarihi veya güncel, tüm sanatsal objeler çevreye kimlik kazandırma işlevi üstlenirler. Özellikle peyzaj tasarımında önemli yer tutan, meydanın görsel değerini arttıran, renk, form ve tarihi özellikleriyle tasarımı daha algılanabilir ve etkileyici kılan donatı elemanlarıdır. Kent tarihinin ve sanat dünyasının topluma açılan birer penceresi gibi, görsel uyum zenginliğine katkıda bulunarak mekânın estetik kalitesini artırır.

Kent meydanlarında görsel her yaklaşım bina, anıt, heykel, çeşme gibi bir çekim ya da vurgu elamanıyla sağlanır ve bu elemanlara ulaşınca algı bir başka noktaya, mekâna yönlendirilir (Gültekin, 1996). Meydanın odağı olan sanatsal obje, sınırlı alanlarda görünebilen lokal özellikte olabileceği gibi, kent ölçeğinde de etkili olabilir. Lokal özelliğe sahip olanlar etkisini daha kısıtlı bir mekânda hissettirseler de değerlerinden bir şey kaybetmez ve kent kimliğine katkıda bulunurlar.

Kent ölçeğinde, belli bir mesafeden ve pek çok açıdan algılanabilen, bir toplulukça paylaşılan bir ana referans noktası niteliğinde, alçak binaların aralarından ve çatılarından görülebilen bir işaret anlamındadır. Her iki tipte, gözlemcinin kentsel mekânı okuması ve anlamasında, böylece hatırlanabilir bir kentsel meydan oluşumunda önemlidir.

Meydan içinde sanat uygulamaları anlamı, kimliği ve yönelimi güçlendirir. Bu elemanlar, bulundukları mekânın kimliğini ve okunabilirliğini güçlendirirken, bazen ona kutsal bir anlam da yüklerler. Burada önemli olan, sanat öğeleri ile yer alacağı meydandaki yapısal doku arasında uyumlu bir ilişki ve bütünleşmenin sağlanması ve sanat yapıtlarının yaya hareketi dikkate alınarak konumlandırılmasıdır. İtalyan kentlerindeki meydanlar başta olmak üzere dünyanın farklı kentlerindeki pek çok meydana bu özellik izlenebilir.

Heykeller insanları bir araya getirip kaynaştırma, buluşturma, kültür alışverişini sağlama gibi, mekânın yaşayan meydan olarak anılmasında asıl söz sahibi konumundadır. Özgün belirleyici özellikleri ile alanda gerçekleşen etkinlikler ve elde edilen diğer deneyimler ya da algılarla birlikte meydana ve kente ilişkin bireysel veya toplumsal imgeler oluştururlar.

1.3.2.8.5. Su öğeleri

Hareket halindeki suyun görüntüsünün çekiciliği evrenseldir. Su, kentsel mekân düzenlemelerinde başlıca öge olarak kullanılmaktadır (Marcus ve Francis, 1990). Su, bütün kentsel peyzajlar için temel bir nitelik olup

- o Çeşme
- o Fıskiye
- o Yansıma
- o Kaskatlı

suların faaliyetleri, doğanın en hoş şelalelerinin görsel ve işitsel seremonisini yansıtmaktadır. İnsan ve insanın biçimlendirdiği mekânlar üzerinde, geçmişten günümüze değişen yeşil alan sistemleri içerisinde öncelikler uzamında son derece belirleyici olmuştur.

Uzun yıllar gerçekleşen yapılaşma sonucunda durgun hale gelen kent ortamında kentsel yaşamın geçtiği en önemli açık mekânlardan biri olan meydanlarda, su elemanlarının önemli bir öge olarak kullanılmasının sebepleri

- o yoğun kent dokusu içinde görsel ve zihinsel bir rahatlama sağlamaları
- o bulunduğu ortamdaki mikroklimayı dengelemesi

- o çıkardıkları sesle çevredeki trafik gürültüsü gibi istenmeyen sesleri perdelemesi
- o havaya karışan su zerrelerinin yarattığı serinlik ile de sıcak havalarda iklimsel konfor yaratması
- o mekâna canlılık kazandırması
- o aktif ve pasif rekreasyonel aktivitelere imkân sağlaması
- o görsel odak oluşturmaları
- o birçok estetik ve işlevsel özelliğe sahip olmalarıdır.

Zamanla bütün bu estetik ve fonksiyonel etkiler suyun kentsel mekânda yoğun olarak kullanılmasına yol açmış, en çok kullanım olanağını da meydanlarda bularak kentsel mekânda yerini almıştır.

Kent ortamında gerek estetik gerekse fonksiyonel olarak kullanılan çeşmeler kent halkının içme suyu ihtiyacını karşılayan elemanlardır. Özellikle yaz aylarında kullanımı önem kazanmaktadır. Yoğun kullanıma maruz kalan bu elemanların sağlık açısından sürekli bakım ve kontrolleri yapılmalıdır. Bu donatılar sanat eseri olarak kente kimlik kazandıran önemli bileşenlerdir (Şişman, 2004). Günümüz şehirlerinde, su ile ilgili düzenlemeler ve çeşmeler ya geçmişten kalan eserler olarak ya da yaya sirkülasyon alanlarında ve düğüm noktalarında, işlevsel ve estetik gereksinimleri karşılamak amacıyla yapılmaktadır (Giritlioğlu, 1991). Bir meydanda su, mekân içinde devamlılığı sağlayıcı bir unsur olarak kullanılabilir. Sessiz bir şekilde akıp giden su ögesi, sakinlik duygusu yaratırken, hızlı akan, büyük kütle halindeki bir su ögesi, heyecan ve dramatik etkiler yaratabilir (Anonim, 1992).

1.3.2.8.6. Diğer öğeler

Meydanların işlevselliğini arttıran diğer donatı elemanları

Çeşmeler, telefon kulüpleri, reklam panoları, çöp kutuları, bariyerler, büfeler, otobüs durakları olarak sıralanabilir.

▪ Çeşmeler

Türk kültüründe özgün ve özel bir yeri olan çeşmeler, başta Türk Meydanları olmak üzere dünyada birçok meydana en yoğun kullanılan donatı elemanlarından biridir.

Kent ortamında gerek estetik gerekse fonksiyonel olarak kullanılan çeşmeler, özellikle yaz aylarında kent halkının içme suyu ihtiyacını karşılayan elemanlardır. Bu donatılar sanat eseri olarak kente kimlik kazandırabilen bileşenlerdir (Şişman, 2004).

▪ Telefon Kulübeleri

Telefon kulübeleri kent halkının haberleşme ihtiyaçlarını özel olarak sağladıkları donatı elemanlarıdır. Eski zamanlarda meydanlarının vazgeçilmezi olan bu kulübeler, teknolojinin gelişimi ile telefonla iletişim konusunda ki yoğun işlevselliğini kaybetse de, yeni nesil şarj üniteleri ve kablosuz internet ağ noktaları ile güncellenerek yaşanabilir bir meydanın vazgeçilmezi olarak varlığını devam ettirmektedir.

Yoğun kullanılan alanlarda gruplar halinde, çok sayıda, yakın mesafede, kolay ulaşılabilir ve diğer donatı elemanları ile uyum içinde olmaları önemlidir.

▪ Reklam Panoları

Günümüzde reklâm, tüketimin bir parçası ve kentin yoğun bölgelerinde türlü tekniklerle ve çoğunlukla aydınlatılmış olarak sergilenmektedir. Meydanlarda reklâmlar; posterler, reklâm panoları, reklâm kuleleri, elektronik reklâmlar, elektronik gösteriler, dükkân vitrinleri, yapı üstü ve direklere/aydınlatmalara asılan reklâmlar biçiminde kullanılır.

Tıpkı çeşmeler, sanatsal objeler veya tarihi odak eserleri gibi birçok kent meydanları için de reklam panoları meydanın sembolü ve yüzüdür. Gerek Times Dergi Binası'nın ikonik reklâm panosu gerekse meydanı çevreleyen dünyaca ünlü marka ve restoranların panolarıyla New York Times Meydanı bunun en güzel örneklerinden biridir (Şekil 1.14).

Şekil 1.14. New York Times Meydanı, Birleşik Devletler (Wikipedia, 2015).

- Çöp Kutuları

Çöp kutuları dış mekânlarda kirlenmeyi önlemek üzere kullanılan, farklı şekil, yapı ve büyüklükte tasarlanmış, yayaların yoğun olduğu alanlarda çöplerin belli bir alanda toplanıp uzaklaştırılmasına yardımcı olan donatı elemanlarıdır.

Meydanlarda daha çok işlevsel kesişme, buluşma yerlerinde ve köşelerde yer alırlar. Alan kullanım yoğunluğuna göre yerleştirilen donatılar yalnız kullanılabilirlikleri gibi aydınlatma birimleri, duraklar, oturma birimleri gibi donatılar ile entegre biçimde de kullanılabilirler.

- Bariyerler

Bariyerlerin temel işlevleri güvenlik sağlamak, istek dışı geçişleri önlemektir. Meydanlarda bariyerler; genellikle taşıtlar için bir engel oluşturmak ve taşıtların geçişlerini denetlemek için kullanılmaktadır. Otopark bariyerleri, blok bariyerler, çarpma bariyerleri, sınırlandırıcılar olarak çeşitlenmektedirler.

- Büfeler

Meydanlarda Büfe kullanımındaki amaç, kent görünümüne uygun, simgesel karakterli, çağdaş, estetik çözümler bulmak ve meydan mekânına güncel malzemeler ışığında katkıda bulunmaktır. Büfeler meydan kullanıcılarına meşrubat, gazete, jeton gibi teminlerin yanı sıra festival, etkinlik ya da bayram gibi kutlamalarda, meydan kullanıcılarına geçici olarak hizmet verirler.

- Otobüs Durakları

Otobüs durakları; ulaşım amacı ile kullandıkları toplu taşıma araçlarından olan otobüslerin, araç trafiğinden ayrı, rahat biçimde durmalarını sağlayan, insanların güneşten, rüzgârdan, soğuktan, yağmurdan ve yoğun trafiğin akışından koruyan, otobüslerin indirme, bindirme, aktarma yaptıkları donatılar olarak tanımlanmaktadır. İnsanların duraklama noktalarında yer alan, meydan sınırlarının en dışında kalan elemanlarıdır.

1.3.2.9. Meydan Mekânının bitkisel elemanları

Yoğun yapılaşma ile kısıtlanmış kent merkezlerinde nefes alma yeri olan meydanların kullanıcıya sunduğu güzelliklerden biri yeşil doku seyri ve kullanımıdır. Estetik ve psikolojik yönlerden kentliye huzur vermenin yanı sıra meydanın bina ve sert zemininden kaynaklanan keskin görüntüsünü yumuşatır. Her yıl baharın gelişini kutlamak için Grand Place Meydanı'na kurulan çiçek tarhlarıyla oluşturulan desenler bitkinin meydanda estetik kullanımının en iyi örneklerindendir (Şekil 1.15).

Şekil 1.15. Grand Place, Brüksel (Wikipedia, 2015).

Havuz, çeşme, kilise ve saraylara ait kuleleriyle kurulu bu çevrede noksan olan, yeşil ve doğaya ait renklerdir. Yeşile, doğanın renklerine olan özlem, çiçekler dolu saksılarla, ağaçlarla giderilmek istenilmiştir (Şahinler, 1964). Meydanlarda bitkisel elemanlar;

- o tek ağaç
- o sıra ağaçlar
- o ağaç toplulukları
- o karşılıklı, tekli, ikili, üçlü kombinasyonlar
- o nadir de olsa çalı
- o çim yüzey
- o bitki kasaları veya saksılar

kullanımları ile kendini gösterir. Hem biçimsel hem de fonksiyonel ilişkiler açısından kullanışlı, yaşanabilir meydanların oluşmasını sağlar.

Optik çekici olarak tek ağaç bu tür mekânlara hem ölçek hem de kullanım bakımından olanaklar sağlar. Karşılıklı iki ağaç veya ağaç grupları meydana, bir geçit veya bir kapı etkisi yaratarak o mekâna ölçek ve fonksiyon kazandırarak hareket yönünün vurgulanmasında önemli rol oynar. Toplu ağaç gruplarının hem kendi aralarında hem de diğer öğelerle birlikte kullanılarak meydana değişik, ilgi çekici, fonksiyonel ve biçimsel bütünleşme ile insan ölçeğine ve gereksinimlere uygun mekânlar oluşturulabilir (Giritlioğlu, 1991).

Bitki kasaları, bitki ile birlikte bir kompozisyon oluşturarak, meydan alanında hizmet veren lokanta, kafe gibi işyerleri başta olmak üzere çoğu mekân için de sınırlayıcı eleman olarak kullanılır.

Meydanlara şekil vermek ve bölmek için ağaçlardan yararlanılabilir. Ağaçlar, meydanı düşeyde bölmeyi sağlar ve mekânı insan ölçeğine uygun hale getirilebilir. Çeşitli renk, doku ve boyutlara sahip olan bu ögenin kullanımıyla hem biçimsel, hem de işlevsel açıdan çekici ve ihtiyaçlarına uygun meydanlar yaratılabilir (Giritlioğlu, 1991).

Meydanın sınırlandırılmasında ve bölünerek farklı mekânlar oluşturulmasında bitkilerin rolü büyüktür. Meydan çok büyükse, kullanıcıların onu algılayabilmesi güç olur. Eğer küçük mekânlar serisine bölünmüş biçimde olursa, kullanıcılar mekânlar içinde ritmik olarak hareket ederek mekânı daha iyi anlayabilirler. Bitkilendirme ile büyük mekânları daha küçük mekânlara bölerek, gerek biçimsel gerekse işlevsel açıdan kavranabilir meydanlar yaratılabilir. Diğer taraftan geniş çim yüzeyler, meydanın daha geniş algılanmasını sağlar (Yıldızcı, 1988).

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Erder (1971)' in tarihi çevre ile ilgili olarak incelediği özellikle Yunan ve Roma uygarlıklarının ağırlıklı olarak araştırılarak yayınlandığı **“Tarihi Çevre Kaygısı”** isimli kitapta, özellikle Türkiye’de yeni oluşturulmaya çalışılan çevre düzenleme bilincinin daha önceki uygarlıklarda nasıl ve neden var olduğunu sorgulamaktadır.

Yazgan ve Erdoğan (1992), **“Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama”** isimli kitapta çevre ve koruma kavramlarını tanımlamışlar, tarihi çevrelerdeki peyzaj planlama ilkelerini proje örnekleri ile değerlendirmişlerdir. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin kanunlar, bu kanunlar ile ilgili düşünceler ve bazı uluslararası kuruluşların tarihi çevreleri koruma etkinliklerine yer verilmiştir.

Çelik (2004), **“Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmasının Peyzaj Mimarlığı Açısından Araştırılması: Beypazarı Örneği”** başlıklı doktora tez çalışmasında, tarihi çevre koruma ve yenileme çalışmaları, tarihi binaların bahçeleriyle beraber ele alınması, tarihsel dokularda peyzaj çalışmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı meslek disiplinleri arasındaki ilişki vurgulayarak Beypazarı örneğinde kentsel tasarım ilkeleri ve yönetim modeli geliştirmiş ve önerilere yer vermiştir.

Ahunbay (2011)' in **“ Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon”** isimli kitabında tarihi çevre korumanın tarihçesini, restorasyon kavramının içeriğini ve Türkiye’deki koruma kavramı hakkında bilgi vermektedir.

Birnbaum (1994)'ın hazırladığı **“Protecting Cultural Landscapes Planning, Treatment and Management of Historic Landscapes”** isimli yayında kültürel peyzaj alanlarının korunmasına, iyileştirilmesine ve uygulanmasına ilişkin yöntemler verilmiştir.

Gündem (1999), “Tarihi Meydan ve Aksların, Geçmişte ve Günümüzde Kullanımları. Bu Kullanımların Binalara Olan Etkisinin Beyoğlu Örneğinde İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde, İstanbul şehir yaşamının yoğun bölgelerinden olan Beyoğlu Bölgesini ve tarihsel çevresini Avrupa’da bulunan meydan ve aks çalışmalarını inceleyerek irdelemiştir. Kent merkezi, meydan ve aksın tanımlarını vererek, bu alanların kullanımlarını, kent ile bağlantısını, çeşitlerini ve tarihsel süreçteki durumlarını araştırmış ve detaylı bir şekilde anlatmıştır. Meydanların değişiminde etkili olan unsurları incelemiş, gelişim ve değişimlerinde etkili olan kültürel ve fiziksel değişime değinmiştir. Bu ölçütleri Beyoğlu Bölgesinde incelemiş ve Beyoğlu Bölgesinin, oluşumuna, geçmişten günümüze geçirdiği evrelere değinmiştir. Sonuç olarak, yapılan çalışmalar ile Beyoğlu Bölgesi’nde tarihsel süreçte oluşan kimliğin desteklenerek yeniden canlandırılmasının meydanın belirginleşmesinde ve kullanımında etkili olacağına karar vermiştir.

Yıldız (2002), “Sultanahmet Meydanının Kronolojik ve Mekânsal Oluşumunun Süreci Üzerine Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezinde, tarihi süreç içinde araştırma alanı olarak seçilen meydanın hangi ölçütler ve düşüncelerle oluştuğunu belirlemeye çalışmıştır. Araştırma alanı olarak, tarihi nitelikli bir bölge olan, bu süreçte farklı adlarla anılan ve şehrin merkezi konumunda olan, 1700 yıllık geçmişi ile Sultanahmet Meydanı kullanmıştır. Çalışmada bölgeyi, sağlıklı tanımlamak için İstanbul şehrinin, günümüzdeki ve tarihsel süreçteki fiziksel verilerini kullanmıştır. Meydan tanımlaması yaparak, meydan oluşumunda, sokaklar, cepheler, anıtlar, bitki örtüsü, su, zemin kaplamaları, perspektif gibi etkili olabilecek ölçütleri belirlemiş ve tanımlamıştır. Koruma duygusunun öğrenilmesi ve gelişmesinin en önemli adım olduğunu anlatmıştır, Sultanahmet Meydanı’nın özel statü ile özel haklar kazanması gerektiğini, bölgenin araştırmalar temel alınarak öğrenilen ilk kullanım şekli ve yapısının günümüzde korunması gerektiğini belirtmiştir. Alanda kullanılacak ve bu alana özgü kentsel donatı elemanlarının tasarlanması gerektiğini önermiştir.

Çağlar ve ark. (2006), “Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi” isimli dergide, belgesel öykü niteliğinde hazırlanan çalışmada, Ankara’nın Türkiye Cumhuriyetinin başkenti ilan edilmesinden sonra kentleşme sürecine girmesinin analiz çalışmasını belgelere dayanarak yapmışlardır. Tarihsel süreçte Başkent’in en önemli meydanı olan Hürriyet Meydanı’nın gelişiminin kente kattığı fiziksel etkilerin yanında sosyal bir değişim aracı olmasına değinilmiştir. Tasarım ölçütlerine bağlı kalarak ortaya çıkarılan mekânların, kentin zaman içerisinde değişen sosyal, mekânsal yapısı ve kullanıcı etkileri ile farklı fonksiyonlar kazanabileceğini tespit etmişlerdir. Günümüzde, meydanların yoğun trafik yükünün baskısı altında kalması sorununu da irdelemişlerdir.

Aşıkoğlu (2000), “Hızla Değişen Toplum Yapısı İçinde Halk Meydanlarının Mekânsal Analizi” isimli yüksek lisans tezinde, meydanların kentsel yaşamdaki önemlerini irdelemek, oluşumlarını anlatmak için hazırladığı çalışmada Konak Meydanını örnek alan olarak seçmiştir. Tarihi süreçte meydanların değişimi ve değişimi etkileyen din, ekonomi, politika, kişisel ihtiyaçlar gibi ölçütlere değinmiştir. Buna göre, meydanların fiziksel olarak kentsel tasarımdaki öneminin, sosyal olarak kent kültürünü yansıtmasının tasarım aşamasında önemli bir ölçüt olduğunu belirtmiştir. Avrupa kentleri ile ülkemizde bulunan kentleri karşılaştırarak ülkemizde kentsel mekân kullanımının olmadığını göstermiştir.

Mesutoğlu (2001), “Kentsel Mekân Olarak Meydan ve Morfolojik Özellikleri” isimli yüksek lisans tezinde, meydanları kentsel iletişimin merkezi olarak, fiziksel boyutu ve çevre ile etkileşimi açısından ele almıştır. Meydanların sadece şekil olarak görülmemesi gerektiğini, sadece şekil olarak kavranamayacağını savunmuştur. Mekân, mekânın sınıflandırılması, kentsel mekân, meydan gibi kavramları tanımlamış ve meydanın konumu, işlevleri konularına değinmiştir. Meydan kavramının tarihsel süreçte nasıl gelişip, değiştiğini, farklı dönemlere göre şekil değişikliklerini literatür çalışmaları ve fotoğraflarla açıklamıştır. Meydanı oluşturan öğeler, bunların fiziksel etkileri ve bu etkileşim ile gelişen ölçü, oran, tipoloji kavramlarını incelemiştir. Çalışmanın

sonucunda, meydanların tarihsel süreçte farklı işlev ve fiziksel mekân özelliklerine sahip olduğuna karar vermiştir. Meydanların geometrisinin tek başına bir anlam taşımayacağına, mekânın anlamının, felsefesinin ve duygusunun önemli olduğuna değinmiştir.

Önder ve Aklanoğlu (2002 a), Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi'nde Kentsel Açık Mekân Olarak Meydanların İrdelenmesi konusunu ele almışlardır. İlk çağlardan günümüze kadar süregelen kentsel açık mekân kullanımında meydan kullanımının tarihsel süreçteki gelişimi incelemiştir. Bu süreçte meydanların kentlerdeki fonksiyonlarının farklılıkları buna bağlı olarak meydanları oluşturan elemanların, farklı faktörlerle oluşturduğu meydanlarda kare, daire ve üçgen olmak üzere üç temel formun hâkim olduğu belirtilmiştir. Form-fonksiyon ilişkilerine göre meydanların aldığı çeşitlere değinilmiş ve cadde plaza, fuaye, kent vahaları, geçiş fuayesi, sokağın plaza olması ve büyük toplumsal mekanlar olarak sınıflandırılmıştır. Elde ettikleri ölçütler ve yaptıkları literatür çalışmaları doğrultusunda “planlama ilkeleri” ve “tasarım ölçütleri” belirlemişlerdir. Yaya ve araç trafiğinin netleştirilmesi, yayalara öncelik tanınması, yayaların meydan alanına kolay ulaşabilmesi meydanın tasarımının ve kullanımının başarılı olmasında etkili ilkeler olarak almışlardır. Meydanların, kentin kültürünü yansıttığını anlatarak, bu alanların imar planı yapılırken boş kalan alanlar yerine düşünülerek ayrılan alanlar olması gerektiğini savunmuşlardır, meydan alanlarının barındırdıkları etkinlik ve donatıların kent kültürü ile paralel olması gerektiğini diğer bir ilke olarak almışlardır. Meydanın bulunduğu kent ile iç içe giren yapısını irdeleyerek meydanın fonksiyon ve form ilişkisinin önemine değinmişlerdir. Meydanın bağlantılı olduğu cadde, sokaklar ile ilişkisinin, bu sokakların kullanıcılarının, mülkiyetinin, formunun, mimari yapısının tasarımda düşünülmesi gerekli ölçütler olduğunu belirtmişlerdir. Nitelikli meydanların, fiziksel ve kültürel yapının paralel yürümesiyle oluşabileceğine değinmişlerdir. Planlama sürecinde, tarihi süreçte oluşmuş veya yeniden düzenlenecek meydanlarda farklı meslek gruplarının ortak çalışmasıyla günümüz kent yaşamlarına uygun meydanların planlanması gerekliliğini savunmuşlardır.

Önder ve Aklanoğlu (2002 b), Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi'nde isimli dergide, Konya Kenti Meydanlarının Planlama ve Tasarım Yönünden Değerlendirilmesi makalesini kaleme almışlardır. Konya kenti meydanlarının planlama ve tasarım açısından değerlendirmesini yaparak, tarihsel süreçte meydanların kent dokusu içindeki yeri ve kent insanı üzerindeki etkisine değinmiş ve konuyu Konya kenti üzerine tartışmışlardır. Plansız kent düzenleri sonucunda mekânsal özelliklerini kaybeden mekânların Konya kentine yeniden kazandırılmasını amaçlamışlardır. Tarihsel süreçte meydan olarak tasarlanmayan, zaman içerisinde meydan özelliği kazanan mekânların analizi yapılmış ve kentsel tasarım ve peyzaj planlama ölçütleri ile öneriler geliştirilmiştir. Temel ölçüt olarak sosyo-kültürel ve fiziksel yapısı ile kullanıcı istek ve ihtiyaçlarını almışlardır. Planlama ve tasarım aşamalarında meydan alanının yakın çevresi ile değerlendirilmesi ve ilişki kurulması gerekliliğine değinerek çevresiyle bütünleşen ve bulunduğu kentin kültürünü yansıtan meydanların daha nitelikli olduğunu vurgulamışlardır. Meydanların mekân olarak algılanmasının tasarım ve planlama aşamalarından itibaren düşünülmesinin, farklı kullanıcı ve kullanımlara olanak tanınmasının planlama ve tasarım ölçütleri için etkili bir unsur olduğunu anlatmışlardır. Kullanılan bir başka tasarım ölçütü olarak donatı elemanlarına değinerek bu elemanların, malzeme, ölçü, biçim, renk, doku özelliklerinin meydanın mekânsal niteliğine katkıda bulunacak şekilde olması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Kullanılan malzemelerin insan ölçeği ile orantılı olmasının mekânsal ve fonksiyonel uyumu etkileyeceği belirtilmiştir. Alanda kullanılacak zemin malzemesinin meydanı algılamada etkili faktör olduğu, farklı renk ve dokuda olan malzemelerin yön verici özelliği bulunduğu ve alana hareket kazandırdığı belirtilmiştir. Konya kent merkezinde bulunan ve kentin düğüm noktası olma özelliğine sahip Anıt, Kültürpark ve Hükümet meydanlarını çalışma materyali olarak seçilmiştir. Yöntem olarak, etüt, verilerin toplanması, analiz ve değerlendirme aşamalarını kullanılmıştır. Etüt aşamasında materyal olarak seçilen meydanlarda mevcut durumu belirlemek için inceleme ve gözlemler yapmışlardır.

Özyaba (2004), “Koruma ve Planlama Teknikleri” isimli çalışmasında korumaya ilişkin tanımları, tarihi çevre ve temel öğelerini vermiştir. Koruma planlamasının kent planlama içindeki yerini, koruma planlamasının dünya ve Türkiye’deki gelişimini, kentsel koruma yöntemlerini irdelemiştir.

Özdemir (2007), “Tarihi Çevrelerde Kentsel Peyzaj Tasarım İlkelerinin Belirlenmesi, İstanbul-Zeyrek Örneğinde Bir İrdeleme” isimli yüksek lisans tezinde tarihi çevrelerde kentsel peyzaj tasarım ilkelerini belirleyerek çalışma alanı olan İstanbul-Zeyrek bölgesinde mevcut doku ve sorunları belirlemiştir. Geleneksel dokuya uyumun gerçekleştirilmesi ve sosyo-kültürel yaşamın geliştirilmesine yönelik kentsel tasarım ve kentsel peyzaj tasarım önerileri sunmuştur.

Feilden and Jokilehto (1993), “Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites” isimli çalışmada, International Center for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property’in kültürel miras ve kültürel peyzajın korunması hakkında bilgi vermektedirler.

Korkut (2004), “Kültürel Miras ve Koruma Yöntemleri” başlıklı çalışmasında, ülkemizde ve dünyada kültürel miras kavramının doğuşu ve gelişim süreci üzerinde durmuş, koruma kavramına ilişkin yasal düzenlemeler ve uluslararası antlaşmalara değinmiştir. Mirasın korunmasına ilişkin sorunları hukuksal sebeplere, kurumsal yetersizliklere, modern yapılaşmanın yol açtığı tahribatlara ve en önemlisi de eğitimin ve toplumsal bilgilendirmenin yetersizliğine bağlamıştır. Antik kentlerdeki kültürel mirasın tahribatına yol açabilecek etkenleri sınıflamış ve Patara Antik Kenti Örneğinde korumaya ilişkin yapılan çalışmaları özetlemiştir.

Wall and Black (2004), “Commentary Global Heritage and Local Problems: Some Examples from Indonesia. Current Issues in Tourism” isimli makalelerinde Dünya Mirası olarak görülen tarihi anıtların çevresinde yaşayan yerel halkın durumunu incelemektedirler. Çalışma konusu olarak Endonezya’daki Borobudur ve Prambanan örneklerini ele almıştır.

Özer ve Ayten (2005), TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi'nde kaleme aldığı makalede kentsel yaşamın geçtiği, kentlerin kimliğini yansıtan önemli bir kamusal mekân olan meydanların, kent imgelerinin ve kültürünün kaybolmasıyla niteliksiz alanlara dönüşmesini ele almışlardır. Tablolarla, tarihsel süreçte farklı medeniyetler tarafından oluşturulmuş farklı meydanları inceleyerek, günümüzde uygulanacak meydanlar için planlama ve tasarım ölçütleri çıkarmayı amaçlamışlardır. Tarihsel süreçte meydanları, "Dönemin Özellikleri" (kullanıcı özellikleri, kentlerin oluşum ilkeleri, sanat anlayışları) ve "Mekânın Fiziksel Özellikleri" (dönemin özellikleri göz önünde bulundurularak, meydanların formu, meydanı tanımlayan yapıların işlevleri) olarak iki alt başlıkta irdelenmişlerdir. Avrupa kentleri ile Ülkemizin kentlerini tarihsel süreçte ve günümüzde karşılaştırarak, Türk kentlerinde Avrupa'daki gibi bir meydan anlayışının olmadığını saptamışlardır. Kent meydanlarının, kentlere kimlik kazandıran ve yaşam kalitesini yükseltmede etkili olduğunu belirterek günümüzde bu düşüncenin benimsenmeye başladığını anlatmışlardır.

Gültekin (2007), "Kent İçi Yolların, Yaya Kullanımına Yönelik Değerlendirilmesinde Çözümlemeli Bir Yaklaşım: Adana Örneği" isimli yüksek lisans tezinde; geçmişten günümüze her dönemde düzenlenmeye çalışılan yaya yollarının, kentlinin rahatça kullanabileceği açık alanlar olarak düzenlenme çabasını anlatmıştır. Yaya yollarının, sağladığı yürüyüş imkânı, bulunduğu kentin tarihsel dokusunu yansıtmayı, meydanlara ulaşım için etkili alanlar olmasından bahsedilmiştir. Avrupa kentlerinde ve ülkemizde uygulanan yayalaştırma çalışmalarının önemini anlatarak Adana kenti için yayalaştırmanın gerekli olduğu alanların belirlenmesini amaçlamıştır. Bu amaçla ticari, tarihi ve mimari karakterleri, sosyal ve kültürel yapı, trafik durumu gibi ölçütleri göz önüne alarak 8 güzergâh belirlemiştir. Güzergâh seçenekleri, kullanıcı araştırması ve "Ağırlıklandırılmış Ölçütler Yöntemi" ile elde edilen değerlere göre mevcut özellikler kullanılarak değerlendirilmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Seçilen araştırma alanının bulunduğu İstanbul kenti, tarihi ve sanat eserleri, doğal manzaraları, silueti ve yeşil alanları ile ülkemizin en önemli şehirlerindendir. Sınırları içerisinde Ayasofya, Sultanahmet Cami ve Osmanlı külliyesi gibi tarihi eserleri bulunan Sultanahmet Meydanı konunun çalışma alanı olarak belirlenmiştir. .

Sultanahmet Meydanı'nın inceleme alanı olarak seçilmesinin nedenleri;

- o Kentin tarihi ve turistik bir konumunda yer alması
- o Tarihi süreç içerisinde birçok olaya tanıklık etmiş olması
- o Kentsel kimliğe damgasını vuran odaksal özelliği
- o Kent bütünü içinde yoğun kullanıma sahip olması
- o Kent halkı için dini, kültürel ve tarihi önem taşıması
- o Anıt niteliğindeki tarihi yapı ve binaları bünyesinde bulundurması
- o Barındırdığı ticari kapasite
- o Ticari, dini, mimari ve turistik özellikleri taşımaları,
- o Sosyal, kültürel, ekonomik, dinsel, eğitim ve siyasal nitelikteki çeşitli eylemlerin gerçekleştiği mekânları ve kullanıcıları bir arada içermesi özelliği
- o Tarihi niteliklerinin korunarak güncel fonksiyonlarının düzenlenmesi ve korunması gerekliliği

olarak sıralanabilir.

- Konumu ve yakın çevre ilişkisi

İstanbul, 1500 yıllık geçmişi ile denizin yarattığı ve yaşam verdiği bir kenttir. Kent, Üsküdar ve Kadıköy'ü barındıran Asya Yakası, Haliç'in kuzeyinde bulunan Galata-Beyoğlu yerleşimi ve Haliç ile Marmara arasındaki Tarihi Yarımada olarak Boğaz ve Haliç'in varlığıyla üç parçaya ayrılmıştır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. İstanbul'un üç bölümü

İstanbul'un en eski anıtlarının bulunduğu yeri, güney ve batıdan Marmara Denizi, kuzeyden Haliç, doğudan ise surlarla sınırlandırılmış olan üçgen biçimindeki, Sultanahmet Meydanı'nı da bünyesinde bulunduran, kentin en eski yerleşim yeri olan bu Tarihi Yarımada'dır. Yedi tepeli şehir olarak bilinen, İstanbul'un Avrupa yakasında bulunan güney tepesi ve kentin çekirdeği Sultanahmet Meydanı'dır.

Meydan; ana yolların sıfır noktasında bulunan ve bu güne değin halen canlılığını koruyan, Sultanahmet Cami ve Ayasofya etrafında gelişip, hemen yakınında ki Sultanahmet Parkı ile bütünleşmiştir. Kuzeyinde; Bizans Dönemi'nin en görkemli anıtı olan ve dünyanın sekizinci harikası olarak gösterilen Ayasofya ve Divan Yolu Caddesi, batısında; adliye binası, güneybatısında; Sultanahmet Camii, güneyinde ise Topkapı Sarayı ve avlularını çevreleyen Sur-i Sultani ile sınırlanan bir alanı kapsar (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Sultanahmet Meydanı'nın konumu (Google Earth, 2017).

Sultanahmet Meydanı, birbirine yakın dört ayrı mekândan oluşmaktadır.

- Birincisi, Meydanın kuzeyindeki Sultanahmet Külliyesi ile Ayasofya arasında kalan 13.000 m²'lik, 1939'da ilk kez olmak üzere üç kez yenilenerek inşa edilen ve büyütülen orta havuzu, erguvan (*Cercis siliquastrum*) ve oya ağaçlarının (*Lagerstroemia indica*) bulunduğu park alanıdır.
- İkincisi, içinde Alman imparatoru II. Wilhelm'in 1898'de yaptığı ikinci ziyaretin anısına 1899'da yapılan Alman Çeşmesi ile yine aynı yıl restore edilen dikilitaşların yer aldığı eski hipodrom alanıdır. Bu alanda kamu yapıları ve Sultanahmet Meslek Lisesi de yer alır. Çim alanların hâkim olduğu bu alanda yer yer çiçek tarhları ile fazla boylanmayan çalılar kullanılarak, Alman Çeşmesi çevresinde salkım söğüt (*Salix babylonica*) soliter olarak kullanılmıştır.
- Üçüncüsü, 1609'da inşasına başlanan, 1616 da açılışı yapıp 1619'da tamamlanan Sultanahmet Külliyesi'nin kuzey doğusundaki, diğer üç alandan daha küçük olmanın yanı sıra yaz aylarındaki ziyaretçi sayısı oldukça fazla, geçiş ve oturma işlevi gören alandır. Gösteri veya çevreyi izlemeye gelenlere hizmet veren banklarla donatılmış olan bu bölüm, bodur ardıç (*Juniperus communis subsp. nana*) ve porsuk (*Taxus baccata*) ağaçları ile bitkilendirilmiştir.

- Dördüncü ise Firuzağa Cami ile Adliye Sarayı arasında, Bizans döneminden kalma saray kalıntılarına ve mermer kaplamalı kas katlı bir çeşmeye sahip olan kısımdır.

Kuruluşundan günümüze zengin dokusunu koruyan Sultanahmet Meydanı, üç imparatorluktan kalma eserler ile tarih, mimari, kültür ve sanatı birleştirir. İstanbul'u en iyi tanıtan, her yaştan ve her ilgi grubundan kesime hitap eden, yılın her döneminde yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilen, gezi listelerinin ilk sırasındaki yerdir.

Cumhuriyetin ilanından sonra turistik bir çehreye bürünen meydanda, bugün daha çok oteller, pansiyonlar, restoranlar ve mağazalar yer almaktadır. Sultanahmet Meydanı dini, tarihi, turistik, kültürel, mimari, yerel açıdan birçok öge barındırmasının yanı sıra konaklama ve ticaret merkezlerine yakınlığı ile her kesimden değişik karakterdeki insanların kullandığı bir alan niteliğinde olup; hemen hemen günün her saatinde yoğun olarak kullanılır. Namaz vakitlerinde dini amaçlı ziyaretçiler meydanı kullanırken, diğer saatlerde ise turizm amaçlı yerli ve yabancı ziyaretçiler meydana gelmektedir. Meydan bugün tarihi sit alanı olarak korunmaktadır.

➤ Alan kullanım tarihi

İstanbul kenti Osmanlı öncesi Roma ve Bizans İmparatorluğunun, onun öncesinde ise bu alanın ilk yerleşimcileri olan Megaralı kavimlerin toprağıydı. İstanbul'da Bizans öncesi imar faaliyetlerinin önemli bölümünü gerçekleştiren Septimus Severus da yarımada bölgesine ayrı bir önem vermiş, Bizans işgaliyle gelen Konstantin'in kenti kurarken mızrağı ile sınırlarını çizdiği surlar da Tarihi Yarımada sınırlarını tamamen ortaya çıkarmıştır.

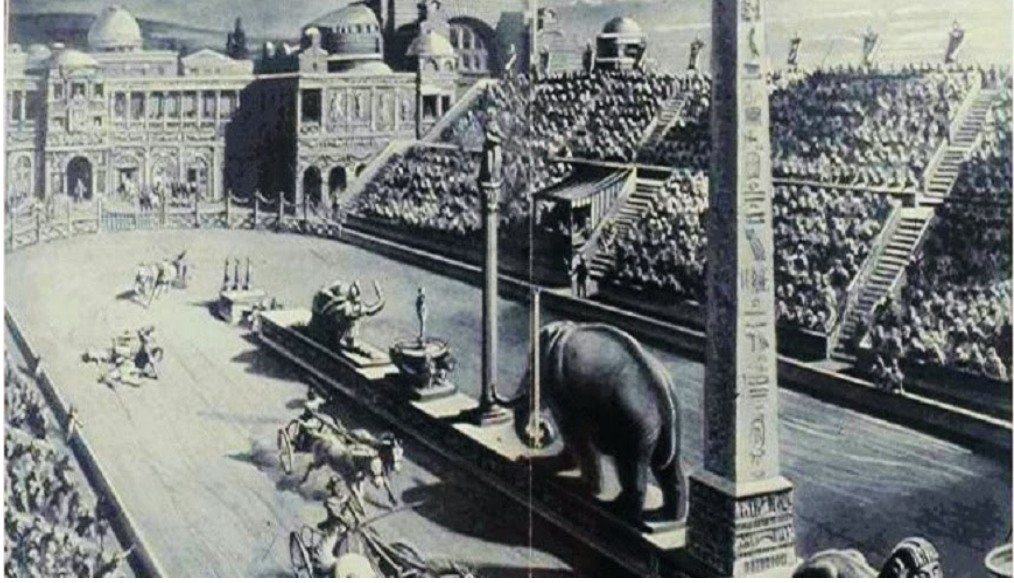
İstanbul'un Meydanları denilince, yerli ve yabancı turistlerce en kalabalık ve talep gören yerlerinden olan, yaklaşık 1800 yıllık dokusuyla, Osmanlı Döneminde "kalp ferahlatıcı yer" olarak tasvir edilen, bölgenin en eski ve tarihi mekânı Sultanahmet Meydanı ilk sırada gelmektedir.

Uzun yıllar boyunca Bizans himayesinde olan İstanbul, Yunan tarzı kent oluşumuyla Osmanlı'nın eline geçmiştir. Kentin akropolü, bugün Topkapı Sarayı'nın olduğu yerde, kentin agorası ise bugünkü Sultanahmet meydanına karşılık gelen yerde inşa edilmişti. Şehrin Tarihi Yarımada tepesi ve buradan denize inen değişik seviyelerdeki teraslarında tapınakla ve stadyum yapıları yer almaktaydı. Bu yapılar kentin kuzey bölgesini dinsel ve kamusal işlevi olan yerleşim alanı, akropolünün güneybatısının da yönetim alanı olarak ayırmıştır. Osmanlılar İstanbul'u fethettikten sonra, araba yarışlarının yapılması için "At Meydanı" adını alarak şehir merkezi niteliği edinmiş, inşa edilen Sultanahmet Cami ile bugünkü ismini ve silüetini kazandırmıştır.

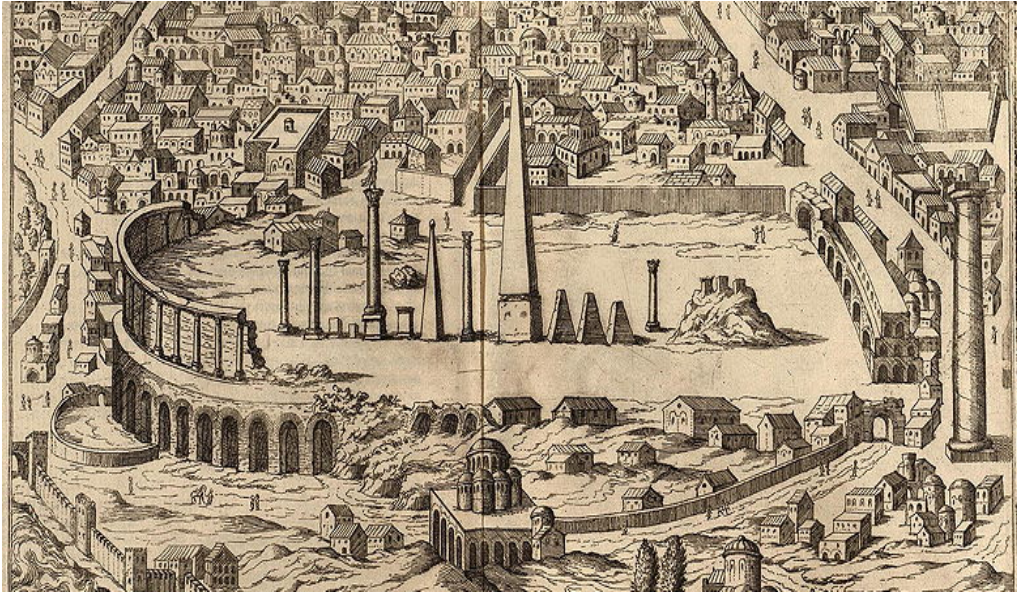
Sultanahmet Meydanının bilinen tarihi Roma öncesi devrine kadar uzanır. 196 yılında, Megaralı kaviminin imparatoru Septimius Severus zamanında inşasına başlanan ve Roma dönemi I. Costantinus zamanında tamamlanan bu alan ilk olarak Hippodrom olarak adlandırılmıştır. Bizans Dönemi'nde hipodrom ve çevresi kentin merkezini meydana getirirdi, iktidar merkezi saray, dini yapıların en görkemlisi Ayasofya, sosyal eğlence merkezi gibi görev yapan Hipodrom ve kentin su ihtiyacının büyük bölümünü karşılayan Yerebatan Sarnıcı o yüzden hep bu noktada toplanmıştır.

O günden bugüne, her zaman çok hareketli bir mekân olan bu meydan tüm İmparatorluk dönemlerinde toplantı, eğlence ve spor merkezi olarak önemini sürdürmüştür. Spor faaliyetlerinin ötesinde siyasi bir arena olan Hippodrom'da sınıfsal hiyerarşiyi de görmek mümkündür çünkü halkın siyasi görüşü tuttuğu takımın renginden anlaşıyordu.

Spina'da at ve araba yarışları, müzisyen toplulukları, dansözler, akrobatlar, vahşi hayvanlarla kavga gösterileri gibi etkinliklerin yanında imparatorların taç giyme törenleri de yapılmıştır. Delphi'den getirilen Yılanlı Sütun ve Milyonbar anıtlarının yanı sıra birçok esere sahip, Spina adındaki orta duvar Hippodrom'un ortasına inşa edilmiştir ve etrafında etkinlikler düzenlenmiştir (Şekil 3.3a, 3.3b).

Şekil 3.4a. Hippodrom, Bizans Dönemi (Yunan Theancient gazetesi, 2017).

Şekil 3.4b. Hippodrom, Osmanlı Dönemi (istanbul.com 2017).

Hatice Sultan ile İbrahim Paşa'nın evlenmeleri dolayısıyla orada düzenlenen on beş günlük şenlik, kırk gün kırk gece süren şehzade sünnet düğünleri, 1863 yılında Sergi-i Umumi-i Osmani'nın kurulması, 1920 yılında işgale karşı yapılan büyük mitingde, Halide Edip de o ünlü konuşması ve niceleri bu meydana gerçekleşmiştir.

Konstantinopolis, 29 Mayıs 1453'te Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedildikten dört yıl sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti ilan edilmiş ve Konstantinopolis önce "Konstantiniyye", ardından "Dersaadet" ve "İslambol" ismini alır. Osmanlı dönemi İstanbul'u 15.yüzyıldan itibaren Bizans Konstantinopolisi'nin genel kent omurgası üzerinde şekillenmiştir. Bu anlamda en önemli aşama; kentin Osmanlı ideolojisi, İslam inancı ve toplumsal yapısına uygun olarak dönüştürülmesidir. Antik Yunan'dan ve Bizans İmparatorluğu'ndan dinsel, ekonomik ve politik bir yapılaşmanın miras alındığı ve bu nedenle çok kültürlü, çok uluslu, çeşitli ve zengin bir kent algısına sahip İstanbul; bir İslam coğrafyası kenti için önemli olan camiler, saraylar, külliyele, dini yapılar, çeşmeler ve çarşılarla donatılır. 15.yüzyılın sonlarında Agusteion Forumu bölgesinde Fırzağa Camii ve Divanyolu üzerinde külliyele inşa edilir. Bu bölge aynı zamanda halkın yerleşim bölgesi ve Saraçhane Çarşısı nedeniyle önemli bir ticari alandır. İstanbul'un bir İslam kenti olarak, kent yapılarının düzeni ve işlevi açısından öne çıktığı ve artık gerçek bir İslam kenti kimliğine büründürdüğü dönem Kanuni Sultan Süleyman dönemi olarak tarihe geçmiştir.

Bu süreçte; İstanbul kentinin genel yapısı; sultan külliyelelerinin etrafında şekillenerek organik bir doku oluşturur. Karmaşık sokaklar; çeşmeler, mektep ya da mescidlerle belirlenmiş düğüm noktalarında kesişir. Düğüm noktaları; Konstantinopolis'in anıtsal heykellerle bezeli kamusal alanları olan forumlardan farklı olarak, açık mekânlardır. Atmeydanı, bu anlamda şehrin organik dokusuna ve karmaşıklığına nefes veren bir mimari yapı olarak varlığını sürdürmüştür. Hippodrom'da var olan Spina üzerindeki anıtlar Roma'nın güç ve evrenselliğini yüceltmek amacını taşıırken; At Meydanı'nın yalnızca üç tanesini devraldığı anıtları şehri kötülüklerden ve zehirli hayvanlardan koruyan tılsım objeleri olarak kabul edilir (Bedirhan, 2014).

Mekânsal süreklilik açısından siyasi otorite tarafından projelendirilmiş, iktidarın topluma yönelik yüzünü temsil etmek amacını taşımayan At Meydanı; Osmanlı iktidarının temsili ritüelleri için kullanılan-dönüştürölen bir mekândır. Osmanlı çağında bu mekân zaman içinde değişik yapılarla çevrilmiştir.

Saraya en yakın bu büyük kent mekânı, Osmanlı başkentinin resmi tören alanı olduğu kadar, toplantı alay ve eğlence meydanıdır. İmparatorluğun politik yaşamının nabzının attığı odaktır. Yeniçeri isyanından, Sur-u Humayun'lara, askeri talimlerden cirit oyunlarına kadar her etkinliğin merkezidir. Dolayısıyla, bütün bir Osmanlı tarihi boyunca, 1863 Serg-i Umumi Osmani'nin inşaatına kadar büyük bir serbestlikle kullanılan fenomenal bir meydandır. Bütün Osmanlı tarihi boyunca At meydanının toplumsal ve sultani etkinliklerin merkezi olmasının pratik bir nedeni vardır: O da Osmanlı sarayına yakınlığı ve kentin nüfusunun dörtte birini alacak büyüklükte bir alan oluşudur. Bu nedenle At Meydanı, Osmanlı dönemi boyunca büyük bir mesire yeri gibi korunmuştur (Kuban, 2010).

Leydi Montagu, İngiliz dostlarına yazdığı mektupların birinde, nasıl Vâlîde Sultan Câmîi, Londra'daki Saint Paul Kilisesi ile kıyaslanamazsa, At Meydanı'nın da orada bulunan en güzel meydanlarla kıyaslanamayacağını belirtmektedir. Avusturyalı Baron Wratislaw'ın XVI. yüzyıldaki gözlemlerine göre ise At Meydanı'nda her gün türlü türlü eğlenceler ve sportif oyunlar düzenlenmektedir. Hokkabazlar, kılıççılar, okçular ve güreşçiler, meydanın bildik çehrelerindendir. Bu oyuncuların çevrelerinde biriken halk, gerek onlar üzerine girdikleri iddialarla ve gerekse sadece seyrederek meydan ahalisini inşa etmektedirler (Özcan, 2009).

At Meydanı'nda Sultan'ın şenlikleri izleyişi Roma İmparatoru'nun Hippodrom'da yarışları izleyişinden farklıdır. İmparatorun locadan halka yüzünü gösterişinin tam tersi olarak Sultan, soyut, kapalı, bir evrensel egemenlik imgesini sunmaktadır. Bu aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun Roma İmparatorluğu'ndan yurttaşlık kavramı açısından farklılığını gösterir; Roma halkı bir kamusalılık içinde hak talep edebilirken; Osmanlı yalnızca itaat etme özgürlüğüne sahiptir. Cemaat ve kamusalılık arasındaki fark Hippodrom ve At Meydanı arasındaki farklı işlevselliğin, mimari düzeneği de temsil ettiği durumu açıklar. Bu çerçevede At Meydanı'nda yapılan gösteriler, sünnet ve sultanların düğün şenliklerinin dışında şehzadelerin doğumu, yabancı elçiler için verilen yemekler, bayram şenlikleri; ordunun sefere çıkması, bir savaşın

zaferle sonuçlanması, bir yenilginin unutturulması ya da herhangi bir ülkeye gözdağı verilmesi suretiyle yapıldı. Şenliklere katılan loncaların, yeniçerilerin, sipahilerin, tersane çavuşlarının, akrobatların, oyuncuların, hezarfenlerin, dervişlerin, hattatların, ozanların, yazarların, şairlerin ve halkın içinden yetenekli kişilerin alaylar için özel olarak hazırladıkları gösterilerinin günler süren sunumları Osmanlı kültür yapısındaki çeşitliliği, zenginliği, gücü ve devamlılığı; halka ve diğer milletlere göstermenin önemli bir yoludur. Alayların dışında meydanda yapılan cirit oyunları, güreş sporları, cambazlık ve hokkabazlık gösterileri, müzisyenlerin sunumları ve saray tarafından hazırlanan zengin sofralarla At Meydanı, şenlikleri halkın Sultan'a ve Osmanlı ülkesine minnetini güçlendirerek şenlikleri toplumun belleğinde bir mutluluk ve zenginliğin temsili gösterisidir (Nutku, 2010) .

Her meydanın olduğu gibi Hipodromun yani Sultanahmet Meydanı'nın da siyasi ve sosyo-politik yönü en az eğlence işlevi kadar aktiftir. Esasta araba yarışlarının yapıldığı yer olan alan zamanla merasimlerin ve politik tartışmaların yapıldığı yer haline gelmiştir. Taht merasimleri, imparatorluk ilanları, devlete olan şikayetler, sistem eleştirileri hep bu alanda dile getirilmiştir.

Dönem farketmeksizin bu alan, büyük ayaklanmalar, korkunç katliamlar ve zafer alaylarına sahne olmuştur. Atmeydanı Vakası, Sultanahmet Muharebesi, Vaka-i Vakvakiye askeri ayaklanması ve yeniçeri isyanları burada gerçekleşmiştir. Birçoğu çok kanlı geçen bu olaylarda, isyancılar tarafından ölüme mahkûm edilen kişiler At Meydanı'nda bulunan büyük çınar ağacının dallarına asılmıştır. Bugünkü Ayasofya'nın yerinde bulunan ikinci Ayasofya da Nika Ayaklanması'nda yakılıp yıkılmıştır.

Hipodromun yanında bulunan ve "Büyük Saray" diye bilinen, duvarlarında birçok eserin ve at heykellerinin sergilendiği Bizans İmparatorluk Sarayı ve Hippodrom, 1251 Latin işgalinde yağmalanmış, heykel ve eserler Venedik'teki San Marco Meydanı'na götürülmüştür. Böylece biten araba yarışları ve Hippodrom 1261'de İstanbul'un geri alınmasından sonra tekrar yapılmamıştır.

Uzun zaman ihmal edilen ve bu nedenle bazı bölümleri zamanla yıkılan saray, günümüze sadece büyük salonun bir yer mozaik panosu ile gelebilmiştir. Büyük sütunlu caddeler ise yangınlarda ve 12.-14. yüzyıllarda meydana gelen depremlerde yıkılmış, yerini ağaçlar almıştır.

➤ Doğal ve kültürel peyzaj özellikleri

Sultanahmet Meydanı, mimari ve kültürel dokusuyla kült bir alan olmasının yanı sıra peyzaj mimarisi açısından önemli bir yere sahiptir. Rekreasyon olanakları, turistik aktivite imkânları, açık hava gösterileri, yeme içme alanları meydanı fonksiyonel hale getirmiştir. Su yüzeyleri, zengin bitki örtüsü, topoğrafik yapısı ve coğrafi konumu meydanın aktivite ve fonksiyonları açısından yoğun kültürel peyzaj özellikler kazanmasını sağlamıştır.

➤ Taşınmaz kültür varlıkları

Sultanahmet Camii; bölgeye bugünkü ismini veren yapıdır. 1600'lü yılların başında Sultan I. Ahmet tarafından Mimar Sedefkâr Mehmet Ağa'ya inşa ettirilmiştir. Doğu Roma İmparatorluğu'nun Büyük Sarayı yerine inşa edilen camii bünyesinde külliye, medrese, mektep, çarşı, darüşşifa, imaret ve türbe bölümleri vardır ve medrese, günümüzde başbakanlık arşivi olarak kullanılmaktadır.

İstanbul'un simgelerinden, Hem Bizans hem Osmanlı döneminin en önemli eserlerinden biridir. Kentin en önemli yapılarından olan Sultanahmet Camii'nin en önemli özellikleri ise 43 metre yüksekliği, 260 simetrik penceresi, yirmi bini aşkın rengarenk İznik çinileriyle bezenmiş olması, mavi ağırlıklı kalem süslemeleri, yarım kubbeleri ve 33.6 metre çapındaki büyük kubbesidir. İstanbul'un altı minareli tek camisidir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4. Sultanahmet Camii, İstanbul (Layers of History, Culture and Architecture, 2010).

Ayasofya; Bizans İstanbul’una en önemli katkıları sağlayan imparator Justinianus’un eseri olan, boyutları ve görkemiyle yüzyıllarca dünyanın en abidevi yapısı olarak kalmış; yangın, deprem gibi birçok felakete de göğüs gererek günümüze değin ulaşmayı başarmıştır. Bizans imparatorluğu’nun en parlak dönemlerinden bir bölümünde hükümdarlık yapan Justinianus devasa boyutlarıyla ünlü efsanevi Süleyman Tapınağı’nı geçecek bir yapı yapılmasını istemiş, sonuçta da ortaya Ayasofya çıkmıştır (Şekil 3.5).

Şekil 3.5. Ayasofya, İstanbul (National Geographic, İstanbul to the Turquoise Coast, 2013).

Bizans dini mimarisi, bazilikal plan tarzı ve Anadolu'nun yerel mimari unsurlarının birleşimiyle bir eşi daha olmayan bir mimari katedral örneğidir. Yapımında kullanılan sütunlar, sütun başlıkları ve mermerlerin birçoğu da Anadolu'daki antik yapılardan devşirilmiştir ve birçoğu dünyanın yedi harikasından biri olan Efes Artemis Tapınağında da bulunur.

İstanbul, Osmanlıların eline geçtiğinde Ayasofya'ya zarar verilmemiş, aralarında Mimar Sinan'ın da olduğu Türk mimarları yapının günümüze gelebilmesi için tüm hünelerini sergilemiş, yapının kenarlarına eklediği istinat duvarları ile kubbenin ağırlığı yüzünden sürekli olarak açılan ve yıkılma tehlikesi geçiren yapıyı sağlamlaştırmıştır. Hristiyanlığın bu kutsal mekânı Osmanlılar zamanında minare eklemeleri yapılarak İslamiyet'in kutsal mekânına dönüşmüştür. Bu yüzden birçok Osmanlı padişahı da türbelerini Ayasofya'nın avlusunda yaptırmışlardır.

Roma devrinde "Meşe", Bizanslılar tarafından "Hipodrom", Osmanlı Döneminde "At Meydanı", turizm alanında "Blue Mosque" olarak adlandırılan Sultanahmet Meydanı, birçok medeniyet tarafından İstanbul'un merkezi olarak kabul edilmiş, imparatorluklar en görkemli eserlerini hep bu bölgeye inşa etmiştir. Bu nedenle Tarihi Yarımada'nın en eski ve en yoğun yer altı ve yer üstü kültür varlığı eserlerinin yer aldığı ve birçok önemli tarihsel olayların cereyan ettiği bir meydan olma özelliğini taşımaktadır. 16. yüzyılda, yaptırılan İbrahim Paşa Sarayı, Sokullu Mehmet Paşa ve Ayşe Sultan sarayları, Hürrem Sultan tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan Haseki Hürrem Hamamı da meydana verilen önemi gösteren eserlerdir.

Roma'daki Circus Maximus örnek alınarak yapılan daha sonra I. Konstantinos tarafından yenilenen bu mekân, Maximus'dan daha büyük, 117 metre genişliğinde ve 480 metre uzunluğunda, bir ucu yuvarlanmış, şimdiki Sultanahmet Meydanının tam önünde konumlanan 80.000 kişilik, dikdörtgen bir meydandır (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. Bizans dönemi Hippodrom, Constantinapolis (turkinfo.ho, 2017).

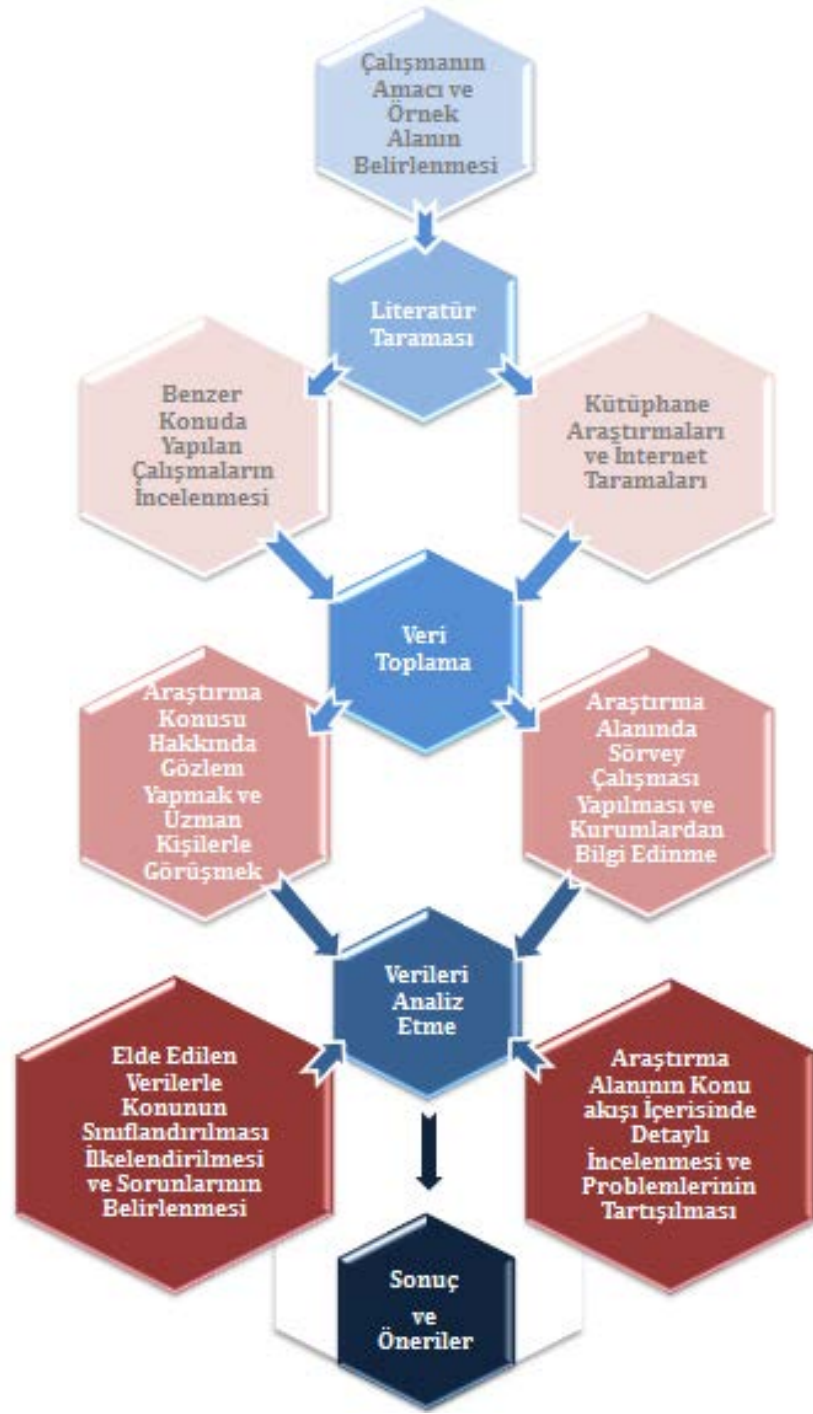
Bizans Dönemi'nde olduğu gibi Osmanlılar zamanında da isyanların, 40 gün 40 gece boyunca süren şehzade sünnet şenliklerinin yapıldığı, başkentin tüm zanaatkârlarının, hokkabazlarının hünerlerini sergiledikleri yer olmuş, dini ve kamu yapıları yan yana sıralanmıştır. Topkapı Sarayı'nın meydana oldukça yakın bir yere inşa edilmesi de bunun en önemli göstergesidir.

3.2. Yöntem

Tez çalışması üç aşamada gerçekleştirilmiştir:

1. aşamada; makale, tez, yerli ve yabancı kitaplardan çalışmanın amacına yönelik veriler temin edilerek kuramsal temeller ve araştırma alanına ait bilgiler hazırlanmıştır. Konuya ilişkin, meydan, fotoğraf, harita, kroki, plan vb. görsel ve çizimsel veriler elde edilmiştir.
2. aşamada; incelenen örnek alana yönelik arazi çalışması, gözlem, sörvey ve fotoğraf çekimi ile alan değerlendirilmesi yapılmıştır.
3. aşamada; çalışma alanının peyzaj mimari kalitesini arttırmak amacıyla planlama ilkeleri ve tasarıma yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Tez akışı; literatür taraması, veri toplanması, Sultanahmet Meydanı arazi çalışmaları, toplanan verilerin değerlendirilmesi ve önerilerin sunulması şeklindedir (Şekil 3.8).

Şekil 3.8. Tez Akış Şeması

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Yapılan çalışmalar sonucunda Sultanahmet Meydan mekânını meydana getiren elemanlara yönelik elde edilen bulgular, çözüm ve önerilere ulaşmak adına ortaya konmuştur.

4.1. Sultanahmet Meydanı'nı Oluşturan Elemanlar

Sultanahmet Meydan mekânını oluşturan elemanlar meydanın formunu ve yüklendiği fonksiyonları belirleyen başlıca etmenlerdir. Meydan mekân elemanlarının sınıflandırması; kullanıcının meydana giriş yaptığı andan itibaren çıkışına kadar sırasıyla algıladığı öğelerin saptanıp gruplandırılmasıyla sosyo-psikolojik, fiziksel, donatı ve bitkisel elemanlar olarak belirlenmiştir. Bu sıralama aynı zamanda meydan restorasyonu ve yeni meydanların inşasında da izlenmesi gereken aşamalara uygun olarak yapılmıştır.

4.1.1. Sultanahmet Meydanı'nın Sosyo-psikolojik elemanlar açısından incelenmesi

İstanbul'un, tarihsel gelişmesi ile ilgili izlerin en yoğun biçimde bir arada bulunduğu yörelerden biri olması, mimari yapılar ve anıtsal yapılara sahip olması, tarihsel ve kültürel mirastan günümüze kalmış bir silüet ve sit bütününe sahip olması gibi özelliklerinden dolayı, turizm açısından önemli bir yerdir (Lal, 1988). Hemen hemen günün her saatinde yoğun bir kullanım talebiyle karşı karşıya olan meydan, kullanıcı çeşitliliğine de sahiptir. Sultanahmet Meydanı, dini, kültürel tarihi, yapı ve mekânları içermesinin yanı sıra konaklama ve ticaret merkezlerine yakınlığı ile her kesimden, yerli ve yabancı insanların yoğun olarak kullandığı bir alandır. Aynı zamanda her yıl düzenlenen Ramazan etkinlikleri nedeniyle de yoğun kullanıma sahiptir. Meydandaki tarihi dokunun eski medeniyetlere ışık tutması değerini artırmakta, gezip çevreyi görme, dinlenme, eğlenme gibi açık alanlara özgü kullanımı, hafta sonu ve turizme bağlı olarak yaz aylarında artmaktadır.

4.1.2. Sultanahmet Meydanı'nın fiziksel ögeler açısından incelenmesi

- Mekânsal Kapalılık

Sultanahmet Meydanı, çok büyük bir alan yayılmasına karşın farklı bölümlere ayrılmış mekânlarında farklı işlevsellikler oluşmuştur. Her bölümün farklı parçalar içermesi, farklı formu ve fonksiyonu nedeniyle kullanıcı tarafından mimari yapılarla sağlanan merkezi bir kapalılık hissi algılanamamaktadır. Sadece büyük tarihi yapıların ve meydan mekânlarının sınırlandırdığı bu alan içinde, binalar ile kuşatılmanın söz konusu olmaması nedeniyle meydan bütünü için mekânsal bir kapalılıktan söz etmek mümkün değildir.

- Sınırların Sürekliliği

Meydan alanında algılanan süreklilik, meydanın tarihi silüetinin yoğunluğu ve yakın çevresinde oluşan herhangi bir zıt yerleşkenin bulunmaması ile sağlanmıştır. Tarihi Yarımada için oluşturulan özel yasalar ile de imar planlarına sınırlamalar getirilmiş, böylece silüet ve sınırlarda süreklilik sağlanması amaçlanmıştır. Zaten bir tepeye konuşlanan bu meydan bünyesindeki 2 büyük mimari yapısı ile istenilen etkiyi sağlamaktadır.

- Yaya Dolaşımı

Meydan; büyüklüğü, konforu, tasarımı ve işlevsel sirkülasyonu aynı anda birçok ziyaretçiyi ağırlayabilmekte, gece gündüz kullanım sağlayabilmektedir. 2010 yılında çıkan yasa ile tamamen yayalaştırılması amaçlanan Sultanahmet Meydanı için bu yasa, eski Hipodrom bölgesinde tamamen, Sultanahmet Cami ve Ayasofya arasındaki park alanında kısmen, meydanın trafiğe açılan üçüncü bölgesindeyse neredeyse hiç sağlanamamıştır. Bugün hala birçok meydanımızda olduğu gibi Sultanahmet Meydanı da, meydan olmanın en önemli kıstaslarından olan trafikten soyutlanma konusunda tam bir başarı sağlayamamıştır.

- Oran ve Ölçek

Bünyesinde Sultanahmet Cami, Ayasofya gibi eşsiz ve kusursuz yapıları bulunduran bu meydan, Hipodrom gibi mükemmel bir parçasını kaybetmesine ve yıllar içinde birçok düzenleme geçirmesine rağmen bugünkü ihtişamını, oran

ve ölçek dengesine borçludur. Oran dengesi zamanla sınırların ihlal edilmesi veya çarpık restorasyon gibi sorunlar sebebiyle bozulan Sultanahmet Meydanını yeni bir düzenlemeye götürebilecek derecede önemlidir. Meydan içerisindeki yapılar, insan ölçeğinde olmamasına karşın, etrafındaki yollar, bitkisel ve yapısal elemanların varlığı, peyzaj farklılıkları, aktivite platformları ve tarihi eserler, yapıları vurgulamakta ve algılanmasını üst düzeye çıkarmaktadır.

4.1.3. Sultanahmet Meydanı'nın donatı elemanları açısından incelenmesi

- Zemin Döşemeleri ve Alt Bölgeler

Sultanahmet Meydanı geniş alanları kapladığı ve bölgesel işlevleri farklı olduğu için yer döşemeleri farklılıklar göstermektedir. Kullanılan malzemeler balıksırtı diziliimli granit parke taş, beton, asfalt, granit küp taş, kilitli parke taşı yanı sıra yeşil çim yüzeylerdir.

- Oturma Birimleri

Sultanahmet Meydanı içinde en çok oturma birimine sahip alan Sultanahmet Parkıdır. Meydana, konsepte hizmet eden bir tasarım anlayışı ve buna uygun donatı elemanı seçimi yerine, belediyecilik hizmetlerinin elverdiği donatı ve oturma elemanları seçilmiştir. Oturma elemanları parkın ve orta havuzun etrafına konumlandırılmış ve sabitlenmiştir. Yoğun günler için yeterli olmayan banklar alanın tarihi yapısı gözetilerek, uygun malzeme ve formdaki yeni birimler ile çoğaltılmalıdır. Meydanda bulunan ahşap pergola, ziyaretçilere korunaklı bir oturma imkânı sağlamakta, parkta bulunan büyük yuvarlak havuzda geniş su yüzeyi ile üzerinde yansımalar oluşturarak görsel açıdan meydan peyzajına katkıda bulunmaktadır.

- Aydınlatma Elemanları

Meydanın tüm bölgeleri aydınlatma elemanları açısından zengin ve yeterlidir. Kullanılan materyal ve form yine özel bir tasarıma sahip olmayan, kentin genel aydınlatma elemanlarından otantik bir dokusu olan beyaza boyalı aydınlatmalar seçilmiştir.

Bünyesinde bulunan Ayasofya ve Sultanahmet Cami için parkta kullanılandan farklı olarak, silüet ve minare ışıklandırması kullanılmış ve böylece alana hoş ve dinamik bir etki verilmiştir.

▪ Sanatsal Objeler

Şüphesiz Sultanahmet Meydanının en önemli donatı elemanları sanatsal objeleridir. Çünkü alan İstanbul tarihi kadar eski, barındırdığı eserlerde bir o kadar eşsizdir. Meydanı meydan yapan ve bugünlere taşıyan, tarihi ve kıymetli eserleridir. Birçok ayaklanma, yağma ve işgal yaşayan bu alandan günümüze kalan eserler şunlardır:

- o Dikilitaş: Bizans döneminde VII.Konstantin tarafından (911-959) Spina'ya dikilmiş ve burada diğer eserlerle sergilenmiştir. Kesme taşlarla örülü olan ve üzerine tunç levhalarla Konstantin'in büyük babası Makedonyalı I. Bazil'in (867-886) zaferleri ve fetihleri kabartma olarak tasvir edildiği bu eser on asırdır buradadır. Bu tunç levhalar 2,5 asır boyunca hiç bozulmadan kalmış fakat eskiden üzerinde bulunan tunç küre de dâhil, Latin yağmasında para basmak amacı ile sökülmüştür. Bugün hala bu levhaların söküldüğü yerler bellidir.
- o Burmalı sütun: Spina üzerindeki sütunlardan biride burmalı sütun, yaygın adıyla yılanlı sütundur. Büyük Konstantin tarafından Delfi şehrinden İstanbul'a getirilip diktirilen bu sütun Helenistik devrine ait abidelerin en eskisidir. Yine Latin istilasıyla uç kısmı kırılmış ve günümüze sadece yarısı gelebilmiştir (Şekil 4.1).
- o Theodosius Dikilitaşı: İstanbul'un en eski abidesi ünvanına sahip bu eser Firavun III.Tatmoziz tarafından M.Ö 1547 yıllarında aşağı Mısır'da Heliopolis şehrinde dikilmiş, Theodosius tarafından 390 senesinde İstanbul'a getirilmiştir.

Şekil 4.1. Dikilitaş ve Burma Sütun (gezipgördüm.com, 2017).

- o Alman Çeşmesi: Sultan II. Abdülhamit Dönemine ait bu eser I. Ahmet Türbesi'nin karşısında, eskiden Spina'nın yer aldığı hipodromun şimdiki yerinde bulunmaktadır. Alman imparatoru II. Wilhelm'in 1898'de yaptığı ikinci ziyaretin anısına 1899'da yapılan çeşmenin kâgir ve metal bütün yapısal öğeleri Almanya'da hazırlanmış, mermer ve değerli taşlardan oluşan malzemesi orada işlenmiş ve gemi ile İstanbul'a taşınarak burada monte edilmiştir (Şekil 4.2).

Alman Çeşmesi, genellikle üstü açık ve heykeller ile bezeli Avrupa meydan çeşmelerinden farklı bir tasarıma ve görünüme sahiptir. Mimari olarak, seması veya kitlesi ile İstanbul'un geleneksel meydan çeşmelerinden de farklıdır. Tipolojik olarak çeşmeden çok şadırvan modeline yakın bir tasarıma sahiptir ve bu anlamda tipik bir örnektir. Konsept açısından bir tür Alman Neo Rönesansı olan Rundbogenstil çizgisinde görünmektedir. Bizans referansları da içeren bu stilin İstanbul'a özgü bir versiyonu olduğu söylenebilir (Bağbaşı, 2010).

Şekil 4.2. Alman Çeşmesi (gezipgördüm.com, 2017).

Bunların yanı sıra Ayasofya, Sultanahmet Cami, II. İbrahim Paşa Sarayı ve Tapu Kadastro Müdürlüğü binası da alanı tarihi ve sanatsal açıdan değerli kılan yapılardır.

▪ Su Ögesi

Su, bütün kentsel peyzajlar için temel bir nitelik olup çeşmelerin, fiskiyelerin ve kaskatlı suların faaliyetleri, doğanın görsel ve işitsel seremonisini yansıtmaktadır. Zamanla bütün bu estetik ve fonksiyonel etkiler suyun kentsel mekânda yoğun olarak kullanılmasına yol açmış, en çok kullanım olanağını da meydanlarda bularak kentsel mekânda yerini almıştır.

Sultanahmet Meydanında Ayasofya ve Sultanahmet Cami arasında kalan parktaki orta havuzu, dairesel formda tasarlanmış, 25 m çapında fiskiyeli bir süs havuzudur ve gerek estetik gerekse işlevsel açıdan meydanın odak noktasını oluşturmaktadır. Dairesel formuyla, mimari yapıları ön plana çıkarması, mekânla sağladığı uyum ve her iki yanında bulunan simetrik yeşil alanları ile alanın meydanın kalitesini arttırmıştır. Havuzun koyu renk iç yüzeyi ve geniş su yüzeyi, fiskiyelerin çalıştırılmadığı zaman çevresindeki yapıların ve bitkilerin renklerinin su yüzeyine yansımaları ile mekânda ayna görevi görmektedir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3. Sultanahmet Meydanı orta havuzu (Gürdal, Y., 2016).

Havuzun fiskiyeleri çalıştırıldığı zaman, gün ışığının da etkisiyle alanda ses ve ışık gösterileri sergilenmekte, ziyaretçilere hoş bir görsel sunum sergilemektedir. Ayrıca suyun sesinin vermiş olduğu hareketlilik kişilerde psikolojik rahatlama sağlayarak suya çekim etkisi göstermekte ve kendisini seyretmeyi mümkün kılmaktadır. Görsel ve işitsel özelliklerinin yanı sıra, yaz aylarında serinletici etkisiyle, mekânın çekiciliğini arttırmakta ve meydana hareketlilik katmaktadır. Havuz çevresinde herdem yeşil ve yaprak döken bitkilerin oluşturduğu geniş bir yeşil alan, yürüyüş yolu ve oturma birimleri kullanıcılara rekreatif bir ortam sağlamaktadır.

▪ Diğer Öğeler

o Çöp kutusu

Meydandaki çöp kutuları ihtiyacı karşılayacak yeterli sayıda fakat plastik olması ve sabit olmaması nedeniyle alanın kimliğine uymamaktadır. Diğer donatı elemanları gibi herhangi bir konseptte hizmet etmeyen, şehir içi kullanım dizaynlarıyla bire bir aynıdır.

o Çeşme

Tarihi ve özel tasarım olan eşsiz Alman Çeşmesi meydanın en nadide donatılarından biridir. Bugün sadece görsel olarak sunulan çeşme, bu tarihi eseri korumak adına kullanıma kapatılmıştır.

o Büfe

Bünyesinde büfe bulunmayan Sultanahmet Meydanı daha çok sınırlarına yakın kısımdaki seyyar satıcıları ile meşhurdur. Herhangi bir etkinlik, kutlama veya festival gibi aktiviteler için geçici büfe kurulumlarına imkân sağlayacak geniş alanlar vardır.

o Otobüs Durakları

Meydana toplu taşıma ile ulaşım kullanıcıların sıklıkla tercih ettiği ve oldukça etkin bir yoldur. Otobüs, metro, tramvay, tren hatta vapur ile ulaşım sağlanabilen meydan bu açıdan oldukça elverişlidir. Otobüs durakları meydanı çevreleyen yollar üzerine konumlandırılmış, özel bir tasarımı olmayan şehrin genel konseptindeki duraklardır.

o Telefon Kulübesi

Belediye hizmetlerinin değişkenliği nedeniyle bazen yerleştirilen bazense yenileme amacıyla yapılan çalışmalarla kaldırılan birkaç telefon kulübesi düzenlemesi olmuştur fakat şu an herhangi bir tasarımı meydanda bulunmamaktadır. Teknolojinin bu anlamda gelişmesi ve cep telefonlarının yaygınlaşması ile ihtiyaç duyulmamıştır.

o Reklam Panoları

Sultanahmet Meydanı, tarihi meydan vasfı taşıdığı için ışıklı ve görsel etki sunan yeni nesil reklam panolarının kullanılabileceği bir meydan işlevinde değildir. Meydan sınırları içerisinde herhangi bir reklam panosu bulunmamakla beraber en yakını etrafını çevreleyen yollar ve dışında bulunmaktadır. Bu panoların meydanla bir ilgisi veya işlevselliği yoktur.

4.1.4. Sultanahmet Meydanı'nın bitkisel elemanlar açısından incelenmesi

Sultanahmet Meydanını diğer meydanlar ile karşılaştırdığımızda bünyesinde barındırdığı yeşil dokunun diğerlerine göre daha zengin olduğu görülmektedir. Meydan etrafında kubbeli Osmanlı mimarisinin mekân oluşumunda güçlü bir etkinin yer alması, boylu ağaçların tepe çatıları ile kubbeli tarihi yapıların arasında güzel bir uyumluluk sağlayarak meydan peyzajına katkıda bulunmaktadır.

Alan, küçük geometrik parçalar şeklinde düzenlenerek, bitkiler ile çeşitli formlar yaratılmaya çalışılmıştır. Taşın malzeme olarak çok fazla kullanıldığı bu mekân da alana canlılık katan en önemli unsur, alan ile uyum içindeki su ögesinin ve geniş yeşil alanların varlığıdır. Tarihsel mekânı ön planda tutmak amacıyla kullanılan bodur bitkiler, meydana hâkim olan kubbe görüntülerini çağrıştıracak şekilde biçimlendirilmiştir ve çoğunlukla yeşil çim alan üzerinde tek tek yer alarak, bir arada olmaları ile yaratacakları kitle etkisi azaltılmıştır. Böylece yoğun olarak kullanılacak bitkilerin anıtsal eserlerle yarışmaları ve görsel etkilerini azaltmaları engellenmiştir.

Çim alanların hâkim olduğu meydan, mevsimler ve lale zamanına göre yer yer çiçek tarhları ile donatılmakta ve ilgi çekici peyzaj düzenlemeleri yapılmaktadır. Yeni Milli Parkınında geniş tepe tacı yapan at kestanesi (*Aesculus hippocastaneum*), Çınar (*Platanus acerifolia*) ve soliter palmiye ağaçlar, havuz çevresinde erguvan (*Cercis siliquastrum*) ve oya ağaçları (*Lagerstroemia indica*), Alman Çeşmesi etrafında salkım söğüt (*Salix babylonica*), Şimşir (*Buxus*), Porsuk (*Taxus*) gibi orta boylu ağaçlar ve çalılar kullanılmıştır. Böylece geniş alanlarda orta boylu ağaçlar ve çalıların kullanılması tarihi binaların etkisini yitirmemesine ve bir fon oluşturarak vurgulanması sağlanmıştır. Sonbahar mevsiminde yapraklarını döken söğüt ağaçları kaligrafik etkisi sayesinde Alman Çeşmesi'nin mimari özelliklerini daha da ön plana çıkarmaktadır. Meydanın bitkisel peyzaj tasarımı da konsept açısından tartışılmaya açık olsa da, diğer tüm alanlar gibi temizlik ve bakımlılık durumundan iyi durumdadır.

Osmanlı'nın bunca anıtsal gelenek arasında niçin büyük boyuta meydanlara özenmediği ve 18. yüzyıldan bu yana Batı'nın kentsel tasarımlarına özenerek yapan bir toplum, günümüz Türkiye'sinde hâlâ amaçlanan meydan formu ve tarzını yakalayabilmiş değil. Hem mekân, hem de yapı olarak bizim geleneğimizde olmayan "anıtsal"lığın, Mimar Sinan'ın yaratıcılığına ve Ayasofya'nın kışkırtıcılığına dayalı birkaç büyük cami dışında, Türklerin ilgisini fazla çekmediği bir gerçek.

Ülkemizde, toplum kendi içine dönük sosyal gruplardan oluşmuş ve kentlerin tasarımı da kendi içine kapalı işlevsel üniteler olarak kalmıştır. Kent, meydan formatındaki mekânları kuşatamamış ve mevcut binalarda yeni bir meydan oluşumu sağlayamamıştır. Kentsel mekân olmayınca, o mekânın örgütlenmesine ilişkin bir gelenek de oluşmamış ve kent meydanları üstüne de bir çaba harcanması gerektiği düşüncesi oluşmamıştır.

Avrupa'nın meydan tasarımları ile bir kıyaslama yapacak olursak; bir Gotik katedralin önünde, Roma'da San Pietro Meydanı'nda, Paris ya da Madrid kent meydanlarında, Semerkant'ta Timur'un türbesi önünde ya da İsfahan'ın Büyük Meydan'ında Türkiye'de olmayan mimari ve kentsel davranışlar bulunmakta. Pekin'de İmparatorluk Sarayı ya da Antikiteden bu yana bütün Avrupa Mimarlığına egemen olan simetri tutkuları da günümüz kent planlama sistemlerinde yer edinememiş. Geleneksel mimari tasarımda, planlı kent kurulumu ve dönüşümü olmamasına bağlı olarak, bir egemen aks üzerine dizilmiş öğelerden kurulu, simetrik kompozisyonlara götüren bir tasarım ilkesi de gelişmemiş. Kıyaslamayı Osmanlı mimarisi ile yaparsak; Mimar Sinan'ın büyük külliyesi dış avlularla çevrilidir ve kentin sokak dokusu, anıtsal yapı çevresine nefes alacak yer bırakmadan yapılmıştır. Yani "anıtsal"ın algılanması için, dış avlunun dışında özel bir kent mekânı yaratılmasına ihtiyaç duyulmamıştır. Zamanının en büyük geniş mekânlarına sahip camiler ise varlıklarını kent silüetleri içinde sergilemişlerdir.

Türklerin, Osmanlı bağlamında alçakgönüllü bir mimarlıkları vardır. Bu bir estetik yoksulluğu değil aksine yakalanması güç özgün bir tavır, tasarım anlayışı, bir iç disiplin. Osmanlı mimarlık geleneği, avlu gibi küçük boyutlarla yetinmiş ama kente saygılı davranmaya da önem vermiştir. Türkler mimarlıkta büyük boyut arzusunda olmamışlar, yaşamlarına hizmet edeni yükseltip fazlasına gerek duymamışlardır. Tartışılan meydan yapılanması bir kıyaslamalar zinciridir ve yapamamak sorunları aşarak kent meydanları kazanımlarına hız verilmelidir (Bağbaşı, 2010).

Ülkemizin meydan ölçeğindeki tarihi dokusunu yok eden en büyük etken şüphesiz ki araç yolları. Araç trafiğinin yeni söz sahibi olduğu dönemlerde yapılmayan, yapılmasına karşı çıkılan veya herhangi bir diğer sebeplerden gerçekleşmeyen karayolları sirkülasyonu operasyonları için artık çok geç. Bugün nüfusu milyonları bulan kentlerde o geniş ve planlı yollara çok ihtiyacımız var. Bu noktada şunu bilmek gerek ki; Avrupa'nın ünlü meydanları motorlu aracın kente egemen olmadığı dönemlerde yapılmışlardı. Bugün kendilerini motorlu araçların istilasından kurtarmaya çalışıyor ve büyük bir kısmı başarıyorlar ama biz o çağı hiç yakalayamadık.. Meydan yokluğu yukarıda dile getirdiğim başka niteliklerin gelişmesini de kısıtladı ya da engelledi. Avrupa kıyaslamalarının bir yere varamamasındaki sebepten burada doğuyor. Bugün Avrupa'da hem bahsettiğimiz yollar var, hem de Ortaçağ'dan kalan mahalleler. Başka bir deyişle, zamanında yolları Avrupalılar kadar geniş yapamadığımız halde, geçmişten kalanı onlardan daha fazla yok edebildik.

İnsanlarının büyük yaya alanlarına gereksinimi olduğu, İstanbul Beyoğlu gibi iki kilometre uzunluğunda bir cadde trafiğe kapandığında, sadece ekonomik gerçeklik üstüne kurulu AVM binalarına talep arttığında, sıradan buluşmalar bile kamusal alan olmayan bu mekânlarda yoğunlaştığında ispatlandı. Bugünün kentlerinde insanların, araçlardan rahatsız olmadan kullanabilecekleri, orada rekreasyon kültürü geliştirebilecekleri, sadece politik bakış açısına takılıp kalmayan turizme de hizmet edebilen meydanlar kentsel bir ihtiyaçtır. Bunlar eskisi gibi anıtsalla birlikte oluşmasalar bile, meydan geleneği olan olamayan, dünyanın birçok çağdaş kentinde değişik niteliklerle tasarlanıyor ve gerçekleştiriliyor. Toplum kültürü ve onun bire bir temsilcisi belediyeler, ne kadar iyi niyetli başlasalar da bir meydan geliştirecek bilinçli çabayı gerçekleştiremediler. Her boşluğu dolduracak kadar insan barındıran bugünün kentlerinde, kent kültürü, toplum psikolojisi ve estetik yapılaşma için yeni meydanlar gereklidir. Bu konuda en büyük görev, mimari ve peyzaj mimarisi ile iş birliğinde olan bilinçli, yeni nesil kent planlamacılarına düşmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sultanahmet Meydan Mekânı Elemanları

Sultanahmet Meydanı tarihi dokunun eski medeniyetlere ışık tutması değerini artırmaktadır, tüm dünyaya ortak bir kullanım alanı sağlamaktadır. Bu kadar öneme sahip bir meydana verilecek ilk önem, koruma ve sürdürülebilirlik sağlanmasıdır. Oluşturulan gözlem ve önerge çizelgesine göre, Sultanahmet Meydan mekânını oluşturan elemanların gelişimi ve değişimi alan kalitesini ve fonksiyonelliği arttırıcı etki sağlayacaktır (Şekil 5.1)

ELEMANLAR		SULTANAHMET MEYDANI	
		GÖZLEMLER	ÖNERİLER
SOSYO-PSİKOLOJİK ELEMANLAR		Sultanahmet Meydanı dünyanın turizm sahnesinde yeri olan her kesimden ziyaretçisi olan tarihi bir meydandır.	Meydanın kullanıcılara hizmet edebilmesi için sahip olduğu değerler korunarak, fonksiyonel tasarımlarla geliştirilmelidir.
FİZİKSEL ELEMANLAR	Mekânsal Kapalılık	Etrafındaki yapıların, meydanı bir duvar gibi sarmaması nedeniyle bütünsel bir kapalılık yoktur.	Meydanın gerekli yerlerinde sınırlandırıcı ve arkadlar kullanımı ile etki arttırılabilir.
	Sınırların Sürekliliği	Meydanın tarihi dokusu ve bitki kompozisyonları sınıra daha doğal bir süreklilik etkisi katmaktadır.	Meydan sınırlarındaki kopukluk sınırlayıcılar ile güçlendirilebilir.
	Yaya Dolaşımı	Meydan tarihi ve turistik özellikleri sebebiyle yoğun kullanıma ve sirkülasyon sorunlarına sahiptir.	Meydan ve çevresinin yayalaştırılması, trafikten soyutlanması ve sirkülasyon düzeninin yeniden tasarlanması gerekmektedir.
	Oran ve Ölçek	Meydan mekânında bulunan yapılar insan ölçeğinde olmamasına karşın algılanmasında sorun olmamaktadır.	---

DONATI ELEMANLARI	Zemin Döşemeleri ve Alt Bölgeler	Meydan balıksırtı modelinde dizilmiş parket taş, beton, asfalt, granit, küptaş ve kilitli parke taşı ile kaplıdır.	Meydan birbiriyle uyumlu ve tarihi kimliğe uygun döşemeler ile bütünlük ve imaj sağlayan malzemelerle tasarlanmalıdır.
	Oturma Birimleri	Meydandaki oturma birimleri, oturma bankları, alandaki oturma ve dinlenme ihtiyacı eksikliklerini giderememektedir.	Meydanın konseptine uygun özel tasarım oturma ve dinlenme alanları oluşturarak yoğunluğu karşılayabilecek sayıda çeşitte eklemeler yapılmalıdır.
	Aydınlatma Elemanları	Meydan klasik şehir ışıklandırmaları ile aydınlatılmaktadır.	Meydanın önemli noktalarını vurgulamak ve çim yüzeylere hareket katmak için aydınlatma tasarımları yapılmalıdır.
	Sanatsal Objeler	Sultanahmet Cami, Ayasofya, Dikilitaşlar, Alman çeşmesi bir birçok tarihi eser meydanın sanatsal objeleridir.	Meydanın kültürel ve sanatsal öğeleri korunmalı, silüet ışıklandırmaları ve tanıtıcı levhalarla zenginleştirilmelidir.
	Su Ögesi	Meydan bünyesinde fıskiyeli süs havuzu bulunmaktadır.	Mevcut su ögesi alanın simgesi olmuştur ve yeni bir düzenlemeye ihtiyaç bırakmamıştır.
	Diğer Öğeler	Meydanda çeşitli donatı elemanları kullanılmıştır.	Meydandaki plastik materyale sahip donatılar meydanın konseptine ters düşmektedir. Alana özel donatılar tasarlanmalıdır.
BİTKİSEL ELEMANLAR		Meydanda tepe tacı yapan ağaçlar ve çim yüzeyler tercih edilmiştir.	Meydanda dört mevsim ilgi çekecek, kaliteli bitki tasarımlarına ihtiyaç vardır.

Şekil 5.1. Sultanahmet Meydanı gözlem ve öneri çizelgesi

5.2. Sultanahmet Meydanı Planlama Kriterleri

Osmanlıdan devralınan hemen hemen tüm tarihi meydanlar farklı biçimde ve genel nizama bağlı olmadan, zaman içinde oluşturulan organik formda gelişmişlerdir. Bu gelişme, bir bakıma konuşlandıkları mekânın oranlarına bağlı olmanın bir gereği sayılabilir. Günümüz Türkiye'sinde; kaliteli kentsel mekânlar ve meydan eksikliği, yerel yönetimlerin daha önemli gördüğü sorunlar nedeniyle hep göz ardı edilse de son yıllarda globalleşen dünya standartları, teknoloji ve kaliteli belediyecilik anlayışının etkisiyle; bu işin sadece ulaşım ve altyapıya yönelik bir mühendislik anlayışı olmadığı benimsenerek kentlere kimlik - kişilik kazandıracak ve kentsel yaşam kalitesini yükseltecek projeler üretilmeye başlanmıştır.

Geçmiş ve günümüz arasında karşılaştırma yapıldığında meydanlar, formu, yapım ve kullanım amaçları vb. özellikleri yer yer değişerek, yer yer de aynı kalarak var olmuşlardır. Kent içi hareketi sağlayan sokaklar meydanları besleyerek onlara farklı misyonlar yüklemişlerdir (Önder ve Aklanoğlu, 2002). Tarih boyunca değişmeyen tek şey; kentte açık mekân olarak merkezi konumda bulunan meydanların kent yaşamındaki önemidir. Kentte sosyal etkileşim ve iletişimin gerçekleştiği meydanların geliştirilmesi bir zorunluluk halini almıştır.

Kentte insanların bir arada bulunmasını sağlayan meydanlar, planlama aşamasında, Mimarlar, Şehir Plancıları ve Peyzaj Mimarlarının da aynı konu başlığında bir araya gelmelerini sağlamalıdır.

Sultanahmet Meydanı, söz konusu mekânın fiziksel boyutunun ötesinde bir dizi planlama ilkelerine ihtiyaç duymaktadır. Bunlar;

- İmaj ve Kimlik

Günümüzde, topluluklara kimliğini veren ve şehirlerdeki en anlamlı mekânlar haline gelebilen meydanlar yaratmak oldukça zordur fakat büyük kamu meydanları yaratmak için kesinlikle bu zorluğun yenilmesi gerekir. Meydanlar, kent kimliğine sahip alanlardır ve kimlik sayesinde meydana kazandırılan imaj, ancak planlama ve tasarımın birlikte işlemesi sonucu istenilen etkiyi verebilir.

Meydanlara güçlü bir imaj vermek için, kimi zaman bir çeşme, tarihi bir anıt ya da su ögesi kimi zamansa kontrast bir yapı veya kusursuz bir tasarım anlayışı ile sağlanır. Pek çok meydan imajı, çevresinde yer alan katedraller, belediye binası veya kütüphane gibi büyük kamu binaları ile yakın ilişki içerisinde.

Sultanahmet Meydanı imaj açısından güçlü ve zihinde yer eden bir etkiye sahiptir, meydanın her bölgesinde oldukça belirgin ve kullanıcıya ilk etki bırakan özelliğidir. Alana giriş yapıldığı ilk andan itibaren kullanıcıyı etkisi altına alarak meydan imajını ortaya koyar. Kent ve bölge kimliğini belirleme ve kentsel odak olma konusunda İstanbul'un en başarılı meydanıdır.

▪ Çekim ve Güzergâh

Çok sayıda insanı büyük bir alana çekmek için, bütün büyük meydanların çeşitli ufak mekânları vardır. Meydanın başarılı olması için, çekici faaliyetin çok büyük olması gerekmez. Aksine en başarılı kamusal meydanlar; sokak kafeleri, çeşmeler, heykeller veya performans platformaları sayesinde gün boyunca insanları çekme özelliğine sahiptir.

Sultanahmet Meydanı'nın özellikler geleneksel aktiviteler başta olmak üzere bir çok etkinliğe ev sahipliği yapması, konumunun uygunluğu ve kullanıcıya hizmet edebilme başarısı nedeniyledir. Ana akslara direk olarak bağlantısı olan meydan her çeşit insanı günün her saati çekebilme özelliğine sahiptir. Yer döşemesi ve ışıklandırma ile etki artırılabilir ve çekim gücü arttırılabilir. Yer döşemesinin alana davet edici, giriş ve ana bölgeleri ayırıcı şeklide tasarlanması ve materyalin buna iyi hizmet eden materyalden seçilmesi gerekmektedir. Çevredeki anıtsal ve mimarı yapıların tarihçesini ve özelliklerini anlatan bilgilendirme levhaları, özel ışıklandırma yardımı ile uygun yerlere farklı dil seçenekleri ile zenginleştirilerek uygun yerlere konulmalıdır. Bölgeyi gezmeye gelen turistlerin bilgi ve harita edinebileceği info noktalarına ihtiyaç vardır. Birçok dilde yardım sağlayabilecek bu noktalar özellikle yabancı turist ziyaretlerini kaliteli hale getirecektir.

▪ Rekreasyon

Başarılı bir meydan insanlara rahat kullanımlı rekreasyon özellikleri sunmalıdır. Meydanlarda sosyal etkileşimin kurulması için, ister kalıcı isterse de geçici olsun rekreasyon etkinlikleri vazgeçilmezdir ve alanın dinamikliğinde büyük söz sahibidir.

Sultanahmet Meydanı özellikle ramazan ayları ve turizm sezonlarında kullanıcıya; yeme-içme, dinleti, tiyatro, sergi, müzik gösterileri, kukla oyunları, lale festivalleri vb. rekratif özellikte aktiviteler sunmaktadır. Tarihi dokusunun yanı sıra güncel etkinliklere imkân tanıyan meydan, rekreasyon açısından zenginleştirilmeli ve yoğun programlara tabi tutulmalıdır. Bölgesinde, kentlinin ve turistlerin en çok ziyaret ettiği kamusal açık alan olma özelliği taşıyan Sultanahmet Meydanı gerek belediye gerekse halk tarafından her gün bir rekratif etkinlik sunan meydan mekânı haline getirilmesi için çalışmalar yürütmelidir.

▪ Esnek tasarım

Bir meydanın kullanımı; gün, hafta, yıl, gece ve gündüz esnasında değişebilmektedir. Bu doğal dalgalanmalara cevap verebilmek ve kullanım devamlılığını sağlamak adına esnekliğin yaratılması şarttır. Meydanın sabit ve portatif elemanlarını saptanması doğru yapılmalı böylece çok amaçlı kullanımlara, en az masraf ve yükü hizmet eden meydan mekânları oluşturulmalıdır.

Sultanahmet Meydanı tarihi bir meydan ve sit alanı olduğu için büyük çapta bir planlama ve tasarım değişikliğine gitmek oldukça zordur. Uygulanacak her tasarım, kullanıcıların ön planda tutularak, gerekli ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte ve konforda olmak zorundadır. Esnek tasarımı daha küçük ölçeklerde alana aplike etmek için kullanılacak donatı elemanları ve sirkülasyon ağı doğru kararlarla seçilmelidir. Deprem bölgesinde yer alan meydan olası tehlikelerde bünyesindeki tarihi eserleri ve onların yol açabileceği yaralanmalı önlemek, yanlış kullanım nedeniyle tarihi dokuya zarar vermemek, ve tasarım hataları nedeniyle alanın fonksiyonelliğini sekteye uğratmamak adına, yapılacak

tasarımın esnek olması gereklidir. Meydanın tasarımında kullanılan donatı elemanları mevsimsel hava değişimlerine uygun, geçici rekreatif etkinlikler ve günlük kullanıma işlevsel adapte olabilen materyal ve fonksiyonellikte seçilmelidir. Meydan'da birbirleriyle uyumlu ve tarihi kimliğe uygun döşemeler kullanılıp, bir bütünlük sağlanmalıdır. Kullanılan tüm kent mobilyalarının ahşap ve taş gibi meydanın konsepti ile uyumlu malzemelerden aynı zamanda şehrin iklim standartlarına uygun ve sabit olması gerekmektedir.

▪ Erişebilirlik

Bir meydanın başarılı olabilmesi için, kolayca ulaşabilir olması gerekir. En iyi meydanlar, yürüyerek erişilebilen, çevre sokaklar ve yaya geçitleri iyi yerleştirilmiş, aydınlanma sorunu olmayan meydanlardır. Trafik soyutlanmış olsa da transit durakların yakına yerleştirilmiş olması erişilebilirlik açısından çok önemlidir çünkü meydan sınırları dışında kalan hiçbir araç ve park sorunu meydanı etkilememelidir. Etrafı hızlı araç yollarıyla çevrilmiş meydanlar ise ne kadar başarılı olursa olsun zamanla en önemli ögesi olan insandan yoksun kalır.

Sultanahmet Meydanı; etrafını çevreleyen trafik ağından tamamen soyutlanamamış bir meydandır. Park sorunu mevcuttur ve henüz trafik sorununu çözümlmeye yönelik çalışmalar başlatılmamıştır. Meydan etrafının yayalaştırılması alandaki trafik yükünü azaltacak ve alanı tamamen meydan formuna sokacaktır. Meydandaki kullanım yoğunluğunun, meydan sınırları dışında tasarlanacak yaya dolaşım ve aktivite alanları ile dağıtılması sağlanabilir.

▪ İç ve Dış Çember

Krier (1984)'e göre meydan gibi kentsel mekanlar, cephelerle sınırlandırılan çeşitli geometrik alanlardır ve bu alanların başarısı geometrik olarak okunabilir olup olmamasına bağlıdır. Vizyon park plancısı Frederick law Olmsted'in iç park- dış park fikri 100 yıl önce olduğu kadar şimdide önemlidir. Bir meydanın erişilebilirliğini ve kullanımını, onu çevreleyen binalar kadar, çevresindeki sokaklar ve yan yollarda oldukça fazla etkilemektedir. Meydan planlaması sadece meydanı kuşatan binaların sınırları içerisi değil, aynı oranda

çevresindeki sokaklar, yan yollar ve toplu taşımanın kullandığı olduğu ana yollar ile bir bütündür. Aktif, karşılayıcı dış mekan, iç meydanın sağlığı için temel bir gereksinimdir.

Sultanahmet Meydanı, parçalardan oluşan bir meydan olmasından dolayı iç çemberin bitkisel ve yapısal sınırlayıcılar ile sağlanması mümkün olacaktır. Kullanılan sınırlandırıcıların donatı elemanları ile aynı materyalden olması, meydanın bütünü algılanması kolaylaşacaktır. Dış çemberin başarısı meydanın trafikten soyutlanarak ve uygun bariyer ve sınırlandırma çalışmalarıyla sağlanmalıdır.

▪ Sarmalama

Başarılı bir meydan, çevredeki mahallelere de ulaşabilmelidir. Bir meydanın sınırı kadar önemli olan bir diğer konu; sokaklar, yürüyüş yolları ve meydana bitişik zemin katlarıdır. Meydan, bir ahtopotun kavrayışı gibi, çevre mahallelere uzanmalıdır. Araçlar yavaşlar, yürümek daha eğlenceli bir hale gelir ve yaya trafiği artar. Meydandaki elemanlar belirli bir mesafeden görülür ve binaların giriş katındaki aktiviteler yayaları meydana doğru yönlendirir.

Sultanahmet Meydanı, dış sınırlarının trafik yollarına direk bağlanması nedeniyle mahalle bazında büyük bir yayılım gösterememiş olsa da meydan her cephesinden sokaklara bağlanır. Meydanın sarmalama adına istenilen etkiyi kazanması için trafik ve otopark sorunu çözülmeli, sirkülasyon bağlantıları yol genişletme ve yayalaştırma çalışmaları ile güçlendirilmeli ve tüm alanda bütünsellik zemin döşemesi seçimi yapılmalıdır.

▪ İdarenin rolü

İnsanların zaman içinde sürekli gittikleri yerler en iyi alanlardır. Bunu başarmanın yoluysa, meydanı güvenli ve canlı tutmanın yollarını anlayan ve bunu sağlayan bir yönetim planından geçer. Örneğin; başarılı bir yönetici, mevcut ve potansiyel kullanıcıları anlayarak bütün kullanıcılarına hitap eden etkinlikler sağlar. Aynı zamanda, kullanıcıların parkı kullanım şeklini çok iyi bilirler ve doğru zamanda çöpü boşaltmayı veya insanların en çok ihtiyaç

duydukları zamanda içecek stantlarını açarlar. Başarılı idareciler meydana güvenlik ve rahatlık hissini yaratarak, devam ettirir. Böylece insanlar, birilerin görevinin başında olduğunu hissederek ikna olurlar. İyi idare edilen meydanlar, genelde ortalama şehir parkları ya da kamu hizmetlerinin kapsamının ötesindedir ve bu sebeple de en iyi meydanların yönetimi için ortaklıklar kurulmaktadır. Bu ortaklıklar; cafeler, pazar veya alandaki diğer ticari kullanımlardan, bitişik mülklerden, film çekimlerinden vergi veya kira alarak, bunun gibi farklı kaynaklarla finanse edilen fonlarla kente neler ekleyebileceği ile uğraşırlar (Yıldırım, 2006). Sonuç olarak, kent kültürünü simgeleyen ve kente imaj kazandıran meydanlarımızın, günümüz anlayışıyla yeniden ele alınarak, kullanıcı, kullanım amaçları ve mekânsal özelliklerinin analizi yapılarak bir planlanma yapılması ve tasarımı gerekmektedir.

Sultanahmet Meydanı'na yönelik kapsamlı ve çok yönlü planlama çalışmaları değişen yönetmelik ve belediye tekelindeki keyfi uygulamalardan sıyrılarak, sürdürülebilir yaklaşımlarla uzun vadede planlanmalıdır.

5.3. Sultanahmet Meydan Düzenlemesi Tasarım Aşamaları

Proje değerlendirme kavramında ortaya çıkan son gelişmeler, değerlendirmelerin salt bir ölçüde değil, farklı başlıklardaki tüm önemli ölçütlerin de dikkate alınarak yapılmasını zorunlu kılmıştır. Nice veya nitel olabilen, bazen birbiriyle çelişen bu ölçütler bir arada ele alınmalı böylece sorunlar en uygun çözüm yollarıyla sonuca bağlanmalıdır (Manisalı, 1981).

Tasarıma ait hedeflerin saptanmasında söz konusu olabilecek seçenekler, karar vericinin belirleyeceği ölçütlere göre ayrı ayrı değerlendirilmeli ve analizleri doğrultusunda karar verilmelidir. Böylece hedeflenen başarıda meydanlar elde etmek mümkün olacaktır.

Sultanahmet Meydanı'nın yeniden düzenlenme ve restorasyon projelerinde izlenmesi gereken aşamaları ulaşım düzenlemesi, yapı restorasyonu, yüklenecek fonksiyonların belirlenmesi ve donatı seçimi olarak 4 başlıkta inceleyebiliriz.

➤ Ulaşım düzenlemesi

Nüfus artışı, kentin gelişmesi ve konutların zamanla iş yerine dönüşmesinin bir sonucu olarak ulaşım sistemlerine talep artmıştır. Günümüzde en büyük sorun yaya ve araç trafiğinin kesişmiş olmasıdır. Yaya erişilebilirliğinin arttırılması, meydanın kullanımını ve etkinliklerin çeşitliliğini de attıracağından; planlama ve tasarım ilkeleri ışığında yaya ve araç trafiğinin kesin ayrımının yapılması, kent meydanlarının doğal bir ögesi olarak kabul edilen yayalara öncelik kazandırılmalıdır.

Zamanla araç trafiğinin baskısı altında kalan meydanda, tarihi yerleşmeler göz önüne alınarak, ulaşım çözümlerinde ele alınması gereken sorunlar;

- o Her ölçekte kent içi ulaşım planlamalarının verimsiz ve yetersizliği
- o Toplu taşıma ağının hat ve durak tespiti
- o Otopark sistemleri
- o Motorlu araçların sebep olduğu hava kirliliği, kaza riski ve görsel etki
- o Araç yollarının meydan kullanıcılarını etkileyebilecek erişim engeli

olarak sıralanabilir.

Tüm bu sorunların aşılması ve meydanın en dış sınırlarına kadar yayalaşması için Sultanahmet Meydanı'nın trafik yollarından ayrılması şarttır. Meydandan cankurtaran sahiline inen yol üzerinde yönlendirme ve aktiviteler planlanırsa, yoğunluk Sultanahmet-Sirkeci güzergâhından, Sultanahmet-Cankurtaran güzergâhına yönlendirilmiş olacaktır.

➤ Yapı restorasyonu

Meydanda sürekli kullanım ve canlılığın sağlanabilmesi için de, meydanı tanımlayan binaların önyüzlerinde, özellikle giriş katlarında, dış mekân ile ilişkiden yarar sağlayabilecek lokanta, kahvehane, ya da ürünlerini dışarıda sergileyebilen dükkân vb. kamusal işlevlere yer verilerek bir "etkin kenar" ya da "etkin önyüz" oluşturulmasıdır. Bu bağlamda, arkadlar, dış ve iç mekân kullanıcıları için güçlü bir yer duygusu ve kullanışlılık sağlarken, kentsel mekâna renkli ve canlı bir kenar oluştururlar. Arkadlar bazı örneklerde yerel

kültürün çok güçlü bir şekilde yansıtıldığı, yerel halkı birleştiren ve kentin konuklarıyla bir araya getiren elemanlardır. Santa Fe’de, yerlilerin yaptıkları el sanatlarını kentin konuklarına satış sundukları arkadlar bu ilişkinin özgün bir örneğidir. Üst katlar da, yerel iklim ve kültüre uyum çerçevesinde, balkonlar, cumbalar, ya da en azından dışa açılım sağlayan iyi bir pencere düzeni ile özel ve kamusal alan arasında olumlu bir görsel iletişim sağlayabilirler (Anonim 2009).

Mevcut geleneksel şehirlerde, bina ve insan yoğunluğunun arttığı bir mekân olan meydan, her biri ayrı ayrı fonksiyona sahip binaların toplanmasından doğan bir bütündür. Ancak bu bütün kullanma aykırı ve mülkiyet açısından birbirinden bağımsız elemanlar topluluğudur. Geleceğin büyük şehirlerindeki çeşitli ulaşım imkânları insanların, akımların toplanma ve dağılmasını sağlayan bir sistemin çözümüne zorlamıştır. Bu birleşme noktalarında yayalar, araçlar, alışveriş, depolama, otopark gibi çeşitli ulaşım sistemleri ve fonksiyonlar yer alır ve organize edilir. Bu düzenin kurulabilmesi için ise meydanın, çevresindeki diğer fonksiyonel mekânlarla birlikte bir kompleks olarak çözümlenmesi gerekir (Bayhan, 1969).

Sultanahmet Meydanı’nın yapı restorasyonu çözümlerinde ele alınması gereken konular;

- o Mevcut tarihi yapıların kullanım amaçları, tarihi, etkileri, kullanım yoğunluğu, deformasyonları ve rölövelerinin saptanması
- o Meydan çevresindeki binaların arazi mülkiyetleri, türleri, sit alanı kapsamındaki önemleri ve imar durumları
- o Yakın çevrede gelişim gösteren turizm, gıda, hizmet, inşaat tespiti
- o Yetersizliklerin ve ileriye yönelik hedeflerin analizi

olarak sıralanabilir.

Ayasofya ve Sultanahmet Cami’nin fiziksel özellikleri iyi etüt edilmeli, meydanın asıl hizmet unsuru olan insan ölçeği göz önünde bulundurarak yapı restorasyonunun insan ölçeğine zıt düşmesi engellenmelidir.,

➤ Yüklenecek fonksiyonların belirlenmesi

Yerleşim alanları planlanırken boş kalan ya da herhangi bir fonksiyonu olmayan alanlar meydan olarak görüldüğünden, bu alanlarla ilgili herhangi bir tasarım planlaması da gündeme gelmemiştir. Meydanların yalnız günümüzde değil gelecekte de kullanılacağı dikkate alınarak, yeni gelişen yerleşim alanlarında meydanlar için özellikle yer ayrılması ve sürdürülebilir yaklaşımla açık mekân olarak tasarlanması gerekmektedir.

Tasarımda çıkış noktası olarak dikkate alınacak en önemli konu meydanın fonksiyonu ile formu arasındaki yakın ilişkinin korunmasıdır. Farklı gruplardan insanların meydanı kullanmasını sağlamak için meydanın her kesimden insana hitap edecek etkinliklere sahip olması gerekmektedir.

Tarihi meydanların yeniden düzenlenmesinde meydana yüklenecek fonksiyonları belirleme aşamasında ele alınması gereken konular;

- o Meydan çevresinde oluşacak sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler
- o Seçilen bölgenin mahali yönetiminin meydana ve kullanıcılara yaklaşımları
- o İşlev belirlemede veri niteliği taşıyan anket çalışmaları
- o Kullanıcıların tasarıma olacak katkıları ve götürüleri

olarak sıralanabilir.

Sultanahmet Meydanı düzenlenmelerinde kullanıcı yoğunluğunu arttırmaya yönelik çalışmaların yetersiz kaldığı söylenebilir. Restorasyon planlaması yapılırken kullanıcı istekleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır çünkü meydanlar kullanıldığı sürece bir mekân olarak var olabilirler; kullanılabilirlikte bire bir meydanın fonksiyonel kalitesi ile ilişkilidir.

Yapılan yanlış uygulamalar nedeniyle fonksiyonel özelliklerini yitirerek; karmaşık, niteliksiz ve atıl mekanlara dönüşmüştür. Yanlış uygulamaların sona ermesi ve yeniden yapılanma sürecinde yapılacak çalışmalarla, tarihi kent meydanlarının kalitesi ve kullanıcı yoğunluğunun artırılması, eski formunu, fonksiyonunu ve önemini kazanması sağlanmalıdır.

➤ Donatı seçimi

Mekânların başarılı bir niteliğe kavuşması için ölçü, biçim, renk, doku gibi tasar öğelerinin vurgulanması ve bireyin alışkanlıklarına, tepkilerine, içgüdülerine, yanıt verecek şekilde kullanılması gerekmektedir. Böylece mekân, algılanabilirlik özelliği ve kullanılabilirlik sürekliliği kazanacaktır (Çınar ve Çetindağ, 2009).

Sultanahmet Meydan'ında yer alan sanatsal objeler başta olmak üzere tüm donatılar, kentin kültürüne ve meydan kimliğine hizmet eden özel tasarımlardan seçilmelidir. Bunlar kentin ve meydanın karakterini simgeleyecek özellikte olmalı, diğer donatı elemanları ve bitkisel materyal kullanılarak ön plana çıkarılmalıdır. Tarihi meydanların yeniden düzenlemelerinde de aynı bakış açısı sürdürülmelidir.

Kullanılacak donatı elemanlarının, malzeme, ölçü, form, renk ve doku yönünden meydanların tarihi ve mimari yapısına uygun olmasına dikkat dilmeli, estetik ve ekonomik kaygılara yenik düşüp yanlış donatı ve malzeme seçiminden kaçınılmalıdır. Bu etkenler göz ardı edilerek oluşturulan tasarımlar kalıcı olmamakla birlikte, meydanı kısa sürede eskitip mekânı sıradanlaştırarak kullanılamaz hale getirir. Bu nedenle seçilen donatı elemanı kadar, onları oluşturan malzeme seçimi de çok önemlidir.

Sultanahmet Meydanı'nı yeniden düzenleme çalışmalarında kullanılacak donatı elemanlarının seçiminde dikkat edilmesi gereken tasarım ve materyal özellikleri vardır.

o Zemin döşemeleri

Yaya ve engelli yönlendirme, yaya bisiklet ve taşıt trafiği ayırma, mekan vurgulama, mekanları ayırma gibi işlevsel özelliklerinin yanında estetik açıdan önemli görsel alternatifler de sunabilen, kullanılacak döşeme malzemesinin seçiminde, hangi işlevle kullanılacağı, iklim, dayanıklılık, güvenlik, maliyet, trafik, yerel koşullar gelmektedir (Başal vd., 1997). Büyük meydanlarda tüm alanın taş kaplanması, özellikle yaz aylarında güneşi fazla yansıtarak, çevrede

daha çok sıcaklık oluştururken, monoton bir etki de yaratır. Bu yüzden, yer yer su ve bitkisel ögeler kullanılarak bu etki azaltılmalıdır.

Meydan yaya dolaşımı tasarımında göz önünde bulundurulması gereken diğerk önemli özellikte engelli kullanıcılarıdır. Günümüzde engelli insanların temel problemi tek başına kendi hareket alanı sınırları içinde eylemlerini yapamamasıdır. Engelli bir insanın tek başına hareket edebilmesi öncelikle kendisine, hareket yeteneğine, ruhsal durumuna, eğitime ve kendine has doğal yeteneklerini kullanabileceğı ortamın onlara sağlanmasına bağılıdır. Tasarım değışiklikleri üzerinde en fazla talebi ise, mekanik yardım gerektiren bedensel engellilik durumları içerir. Vücudu sağlam olan bir insan, bir yaya kaldırımından yürürken 60 cm genişliğe gereksinim duyarken, koltuk değıneğı kullanan bir insan için ise bu genişlik, 107 cm, tekerlekli sandalye kullanımında bu durum ikiye katlanır. Bu nedenle bir alan tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun hale getirildiğinde, genellikle diğerk hareket yardımcıları kullanımını için de uygun hale gelir.

Görme engelli insanlar için ise üzerinde durulması gereken önemli elemanlar dolaşım ağı içindeki banklar, çöp kutuları, ağacların dalları, sarkıtlı işaretler gibi engellerdir. Eğimde ve yükseklikte bir değışiklik, basamaklar ve tekerlekli sandalyeler için olan rampalar tehlike yaratacağından, güvenlik şeritlerinin ve gerekli yer döşemelerinin kullanımı önemlidir.

Zihinsel engelli insanlar ise genellikle karmaşık ortamlarda güç anlar yaşarlar. Bu bakımdan mekân tasarımını daha basit ve anlaşılabilir bir hale getirmek gereklidir. Gezinti yollarında renk kullanımı ve talimatların daha kolaylaştırılması ie yarayacaktır (Jorgensen 1988; Başal 2002).

o Oturma birimleri

Meydanın belki de en yoğun kullanıma maruz kalan donatıları oturma birimleridir. Bu nedenle konfor ve güvenliliğı çok önemlidir. Seçilen materyal mevsimsel hava şartlarına dayanıklı, her çeşit kullanıcıya hitap eden, doğru ve sağlam montelenmiş olmalıdır. Meydanın tasarım konseptine hizmet eden özel tasarım olabildikleri gibi zeminin kotlara ayrılmasıyla da oluşabilirler. Her iki seçenek içinde estetik ve imajın ötesinde materyal seçimi doğru yapılmalıdır.

o Aydınlatma elemanları

Aydınlatma hiyerarşisi oluşturarak yayaların yönlendirilmesi ve alanın farklı zonlara ayrılmasını sağlanmalı, böylece bir alandaki mekânları ustaca birbirinden ayrılmalıdır. Aydınlatma birimlerinin dizilişindeki süreklilik alanın algılanmasını kolaylaştırır, fark edilir ve belirli bir düzende oluşturulan net bir aydınlatma deseni ise sirkülasyonun algılanması, tanımlanmasını sağlar.

Tasarımda neyin aydınlatılıp neyin aydınlatılmayacağı önemlidir. Özel olarak gösterilmesi istenen öğelerin direkt olarak aydınlatılması gerekir.

Kesişim ve bağlantı noktalarında aydınlatma daha da önem taşımaktadır. Zayıf aydınlatma yaya araç trafiği için potansiyel bir tehlike oluşturur ve güvenlik yaratmadığından dolayı sakıncalıdır. Bir alanda fazla aydınlatma olursa da göz kamaşması ve görüşün azalması söz konusudur. Bu aydınlatma elemanlarının yerleştirildiği yerlerle yakından ilgilidir. Ayrıca bina yüzeylerine yapılacak silüet aydınlatmaları da alana canlılık katacaktır. Aydınlatma yüksekliğinin, ışık dağıtım deseni ve yaprak gölgesini önleyecek şekilde olmalı, üretildiği materyal ve montelenme kabiliyeti yüksek malzeme seçilmelidir (Sağlık, 2014).

o Sanatsal obje

Heykel ve plastik objelerin kullanımında, yer seçimi, iklim, kullanılan malzeme, dayanıklılık gibi unsurların göz önünde tutulması gerekmektedir. Mekânı küçük ve dar gösterecek ve mevcut eserleri bastıracak objeler kullanmamaya gayret edilmelidir.

o Su ögesi

Yoğun bir kent yerleşimde yer alan meydanlarda kullanılacak olan su elemanı, suyun sesi mümkün olduğunca fazla olacak şekilde tasarlanmalı ve oturma mekânları da insanların bu sesi duyacağı kadar yakınında olmalıdır. Oturma alanının yakınına yerleştirilmiş su ögesi, trafik gürültüsüne karşı bir perde görevini üstlenebilir ve hoş bir ambiyans yaratılmasını sağlar (Marcus ve Francis, 1990). Su ögesi kullanılarak yapılan tasarımlar, meydanın mikroklimasını etkileyerek kullanıcılara konfor, rahatlık ve alana cazibe katacaktır. Meydanın birinci bölümünde bulunan fiskiyeli süs havuzu işlevsek ve bakımlıdır. Meydanın ikinci bölümüne de su ögesi eklenerek meydanda bütünlük sağlanabilir.

- o Çeşme tasarımı

Çeşmenin yerden yüksekliği 78-83 cm olmalıdır. Çeşme onu destekleyen lavabonun dış kenarına bindirilmelidir. Çeşmeye sert bir zemin sağlanmalıdır (Başal, 2002). Yoğun kullanıma maruz kalan bu elemanların sabitlenmesi ve sağlık açısından sürekli bakım ve kontrolleri yapılması gereklidir.

- o Telefon kulübelerinin

Tasarımlarında malzeme seçimi büyük önem taşır. Metal, akrilik, plastik ve cam malzemelerden inşa edilen kulübelerin içinde gürültüyü emen ve akustik yalıtımı sağlayan malzemelerin kullanımı, gürültü kirliliğini engellemek ve kullanıcıların rahatını ve konforunu sağlamak açısından önemlidir. Günümüzün yeniliklerinden olan oturma birimleri olan kulübelerin tasarlanması özellikle engelli kullanıcılar için güzel bir yeniliktir (Artantaş, 2007).

- o Reklam panoları

Yer aldıkları çevre, algılanma biçimleri, anlamları, yerleştirildikleri konum, amaç, toplum yararı kâr özellikleri dikkate alınarak tasarlanmalı ve kullanılmalıdır.

- o Çöp kutusu tasarımı

İyi bir çöp kutusu tasarımında kutu; çöpü muhafaza etmeli aynı zamanda gizlemeli, su geçirmemeli, dış çevre koşullarına dayanıklı ve yanmaz malzemeden üretilmiş olmalıdır.

Engelli insanların kullandığı alanlarda yer alan çöp kutuları yerden 75-90 cm yüksekliğinde, kullanımı basit ve emniyetli bir şekilde yere veya bir düşey bir platforma monteli olmalıdır.

- o Bariyer

Meydan alanı için kullanılacak bariyerlerin mevsim şartlarına uyum sağlayacak ve mekânı kullanacak çocuklar için delici, kesici unsurlar içermeyen, portatif veya sabit tasarımları seçmek gerekir.

- o Büfe tasarımı

Büfelerin tasarımları kadar bir araya gelişleri ve kent mekânındaki konumları da oldukça önemlidir. Kentlilerin rahatça kullanabilmeleri için farklı yönlerden yaklaşım olanağı sağlanması büfelerin yer seçim kararlarında etkilidir. Büfeler kent mekânında özelleşmiş bir yerde olmalı, bu özelleşme zemin düzenlemeleri ve malzeme farklılıklarıyla da güçlendirilmeli, büfeler kaldırım genişliği göz

önüne alınarak uygun yerlere yerleştirilmelidir. Büfeler arasında ortak bir dil oluşturabilmek, ucuz ve hızlı bir üretime gidebilmek için ortak elemanlar kullanmak şarttır fakat bunun sonucunda oluşabilecek monotonluğa engel olabilecek bir kurguyu da hedeflemek gerekmektedir.

Bir temel eleman, türevleri ve bunlar arasındaki ilişkilerde tekdüzeliğe düşmeme çabası bu kurgunun özü olmalı, bu kurguda renk ve malzeme kullanımının önemi göz ardı edilmemelidir (Sağlık, 2014).

o Otobüs Durakları

Bu yapılar durağın yerini belirtmenin yanında yolcuların beklerken maruz kalacakları öncelikli hava şartları olmak üzere diğer dış etkilere koruma ile araç trafiğinden ayrı, rahat bir şekilde beklemeleri amacı ile yapılan mekânlardır. Tasarımlarında yapım kolaylığı, sahip oldukları estetik değerler, çevre ile uyumları, amaca uygunlukları, gece kullanımları ve insanları koruma özellikleri ön plandadır. Yolcuların güvenliğinin sağlanması ve otobüs durağı olabilecek yerlerin saptanması tasarımda önemli girdilerdir (Sağlık, 2014).

o Bitkisel elemanlar

Meydanın tarih içindeki gelişimi incelendiğinde, en başarılı meydanların kent yaşamının doğal bir parçası olan mekânlar olduğu ve fiziksel olarak çok iyi tanımlanmış oldukları görülmektedir. Meydanda çim veya dikili alanların oranı sert zemini geçmemelidir. Aksi takdirde mekân meydana çok bir park niteliği kazanır. Sert zemin hakim olmalı fakat gerek yeşil alanlar gerekse bitki kasaları ve saksılarla alanın peyzaj tasarımı tamamlanmalıdır. Seçilen bitkisel materyaller görsel açıdan da meydana zenginlik katmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Anonim. 2013. Şehir Ruhunu Yansıtan Kent Meydanları. Birlik Dergisi, Basımda.
2. Anonim. 2014. Kent Meydanı Tasarım Mahal Listesi.
<http://www.dwgindir.com/blog/kent-meydani-tasarimi-mahal-listesi.html>
3. Ahunbay, Z., 2011. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, İstanbul.
4. Aksoy, Y., Yılmaz, E., 2015. Sultanahmet Meydanı ve Bir Tararım Elemanı Olarak Su. İstanbul aydın Üniversitesi Dergisi, Yıl: 5, Sayı:17, s25-38, İstanbul
5. Antrop, M., 2005. Why Landscapes of The Past Are Important for The Future. Department of Geography Dergisi. Sayı: 70, Sayfa: 21-34, Güney Kore.
6. Arabacıoğlu F. P., Aydemir I., 2007. Tarihi çevrelerde yeniden değerlendirme kavramı. Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, No:2 IV, s:204-212, Ankara.
7. Aşıkoğlu, G., 2000. Hızla Değişen Toplum Yapısı İçinde Halk Meydanlarının Mekânsal Analizi. İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 119s, İzmir.
8. Aykut, P., 1997. Dış Mekân Kentsel Donatı Elemanlarında Ahşap Malzeme Kullanımı: Bartın Belediye Parkı Örneği, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
9. Bağbaşı, G., 2010. İstanbul Kent Meydanlarının Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi: Sultanahmet, Beyazıt, Taksim, Beşiktaş, Ortaköy Meydanı Örneği, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 89s, Bartın.
10. Banu, G. 1991. Kent Mobilyalarının İnsan Yaşamındaki Yeri ve Önemi, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, No:1, Ankara.
11. Biber, N. 2015. Kent Meydanları. Erişim Tarihi: 11.09.2017.
<http://blog.milliyet.com.tr/kent-meydanlari/Blog/?BlogNo=510750>
12. Birnbaum, C., Protecting Cultural Landscapes: Planning, Treatment and Management of Historic Landscape. U.S. Department of the Interior,

National Park Service, Cultural Resources, Preservation Assistance, 20s, North Carolina.

13. Başal, M., Memlük, Y., Yılmaz, O., Kurum, E., 1997. Peyzaj Konstrüksiyonu, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1484, Ders Kitabı: 445, 160s., Ankara.
14. Başal M., 2002. Donatı Elemanları. Ankara Üniversitesi Ders Notları, 57s, Ankara.
15. Bayhan, İ., 1969. Şehir Planlaması, İstanbul.
16. Çağlar, N., Uludağ, Z., Aksu, A., 2006. Hürriyet Meydanı: Bir Kentsel Mekânın Yenilik ve Dönüşüm Öyküsü. Gazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, yıl: 2006 Cilt: 21, No:1, s.177-182, Ankara.
17. Çelik, D., 2004. Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmasının Peyzaj Mimarlığı Açısından Araştırılması: Beypazarı Örneği. Ankara Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 143s, Ankara.
18. Çınar, H., Çetindağ, S., 2009. Görsel Algılamada Işık ve Renk Faktörü: Sultanahmet Meydanı ve Çevresi Örneği, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri:A, s:103-120, İstanbul.
19. Demirel, T., 2008. Kent Meydanları Yer Seçimine Metodolojik Bir Yaklaşım: Adana Kenti Örneği. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 107s, Adana.
20. Dağıstanlı, Ö., 1997. Meydanın Evrimi, Mekansal Analizi Ve Sosyal Açıdan Önemi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 115s, İstanbul.
21. Erder, C., 1971 Tarihi Çevre Kaygısı. ODTÜ Yayınları, 144s, Ankara.
22. Erdönmez, E. 2014, Kamusal Alan ve Toplum-, Esenler Şehir Düşünce Merkezi Yayınları, İstanbul.
23. Eyüce, Ö., 2000. Dosya: Resimlerle Geçmişten Günümüze Konak. Ege Mimarlık Dergisi, Sayı: 35, 2000-3, s:4-8, İzmir.
24. Feilden, S. B., Jokilehto, M., 1993. Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, ICCROM, Roma.
25. Fauole, P., 1995 Squares in Contemporary Architecture. Waanders Publishers Architectura-Natura Pres, Amsterdam.

26. Gehl, J., 1987. Life between Buildings, Van Nostrand Reinhold, New York.
27. Giritlioğlu, C., 1991. Şehirsel Mekan Öğeleri ve Tasarımı. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul.
28. Gündem, A., 1999. Tarihi Meydan ve Akıların, Geçmişte ve Günümüzde Kullanımları. Bu Kullanımların Binalara Olan Etkisinin Beyoğlu Örneğinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, 94s, İstanbul.
29. Gültekin, B., 2007. Kent İçi Yolların, Yaya Kullanımına Yönelik Değerlendirilmesinde Çözümlemeli Bir Yaklaşım: Adana Örneği. Çukurova Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 117s, Adana.
30. Gültekin, H., 1996. İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 82s, İstanbul.
31. Glancey, J., 2015. Protesto Merkezi Olarak Meydanların Tarihi. Erişim Tarihi: 20.06.2016.
http://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2015/01/150106_vert_cul_meydanlar
32. Google Earth, 2007. Erişim Tarihi: 6.10.2017 <http://earth.google.com/>
33. İnceoğlu M., Aytuğ A., 2009. Kentsel Mekânda Kalite Kavramı, Yıldız Teknik Üniversitesi, Megaron Dergisi, yıl:2009, Cilt:4, No:3 s.131-146, Ankara.
34. Kaftancı, G., 2000. Avrupa'dan Örneklerle Meydan Kavramına Bir Yaklaşım. Ege Mimarlık Dergisi, No:10, s:20-21, İzmir.
35. Keskin, M., 2017. 2. Ödül (MEES Mimarlık), Karabağlar Belediyesi Kamusal Açık Mekân ve Kent Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması Proje Raporu. Erişim Tarihi: 12.12.2017.
<http://www.arkitera.com/proje/7925/2-odul-karabaglar-belediyesi-kamusal-acik-mekan-ve-kent-meydani-kentsel-tasarim-yarismasi>
36. Korca P., Turkoglu H., 1992. Pedestrianization of City Centers: The Case of North America, s. 332-341, IVth International Building and Life Congress, Bursa, Turkey.
37. Krier. R., 1979. Urban Space. Academy Editions, London.
38. Krier, R. 1984. Urban Space, Ruzoli International Pub. NewYork.

39. Kostof, S., 1999. Şehir Meclisi Kitabı, Londra.
40. Kuban, D., 2003. Biz Neden Meydan Yapamıyoruz. Erişim Tarihi: 11.09.2017 .http://www.yapi.com.tr/haberler/biz-neden-meydan-yapamiyoruz_61063.html
41. Kuntay, O., 1994. Yaya Mekanı. Ayıntap Yayıncılık, Ankara, 170s.
42. Kuşkun, P., 2002. Erzurum Kent Bütününde Donatı Elemanlarının Kullanımı Üzerine Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
43. Küçükbaş E., Kara, B., 2000. Kent Meydanlarının Tasarımına Demokratik Yaklaşım. http://egeweb.ege.edu.tr/zfdergi/edergiziraat/2001_cilt38/s1/101-108.pdf
44. Lal, F., 1988. Sultanahmet Meydanı ve Yakın Çevresinin Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Kullanımı için Öneriler. Yıldız Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 119s, İstanbul.
45. Lynch, K., 1960. The Image of the City. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
46. Lynch, K., 1981. Theory of Good City Form, MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
47. Memlük, M. Z., (2009), Kentsel Mekânda Doğayla Tasarım: Ankara–Bademlilere Örneği, Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 122s, Ankara.
48. Mesutoğlu, M., 2001. Kentsel Mekân Olarak Meydan ve Morfolojik Özellikleri. Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 167s, İstanbul.
49. Moughtin, C., 1992. Urban Design “Street and Square”. Butterworth Architecture, Oxford.
50. Moughtin, C. 2003. Urban Design: Street and Square, Architectural Press, s:87, New York.
51. Marcus, C., Francis, C., 1990. People Places: Design Guidelines for Urban Open Space, Van Nostrand Reinhold, 295s, New York.
52. Marcus, C. C., Francis, C., 1998. People Places ‘Design Guidelines for Urban Open Space’. Van Nostrand Reinhold Company, New York.

53. Neufert, E., 2013. Yapı Tasarımı, Çeviri: Çağla Özaslan, Beta Basın Yayım, İstanbul.
54. Norberg – Schulz, C., 1971. Exis-tance, Space and Architecture, London: Studio Vista, London, UK.
55. Nutku, Ö., Kuban, D., 2010. Hipodrom-At Meydanı İstanbul'un Tarih Sahnesi Sergi Kataloğu *ed. Brigitte Piterakis*, Pera Müzesi Yayınları, Cilt:2, İstanbul.
56. Oktay, D., 2007. Kentsel Kimlik ve Canlılık Bağlamında Meydanlar. Mimarlık Dergisi, Basımda.
57. Önder, S., Aklanoğlu, F. 2002 a. Kentsel Açık Mekan Olarak Meydanların İrdelenmesi. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi No: 16(29), s.96-106, Konya.
58. Önder, S., Aklanoğlu, F. 2002 b. Konya Kenti Meydanlarının Planlama ve Tasarım Yönünden Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi Dergisi No: 16(30), s.102-111, Konya.
59. Özcan, K., 2009. Sürdürülebilir Kentsel Korumanın Olabilirliği Üzerine Bir Yaklaşım Önerisi: Konya Tarihi Kent Merkezi Örneği, METU JFA, No:26(2), s:1-18, Konya.
60. Özdemir, H., 2007. Tarihi Çevrelerde Kentsel Peyzaj Tasarım İlkelerinin Belirlenmesi, İstanbul-Zeyrek Örneğinde Bir İrdeleme. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1-2, s:38, Bartın.
61. Özdemir, A., 2001. Ankara Kent Meydanlarında Yayalaştırma Olanaklarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
62. Özer, M., Ayten, M., Kuntay, O. 2005. Kamusal Odak Olarak Kent Meydanları. , TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını Planlama Dergisi, Yıl: 2005, sayı: 33, s.96-103.
63. Özgece, N., 2015. Kent Meydanlarının Sosyo-politik Dönüşümü: İnönü Örneği. Havadis Gazetesi, sayı: 257, s.12-13. Kıbrıs.
64. Öztan, Y., 1998. Kentler ve Meydanlar. Maison Française Dergisi, No:33, s:154-157, İstanbul.
65. Özyaba, M. 1999. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Ders Notları, No:54, s:424-467, Trabzon.

66. Pamay, B., 1978. Kentsel Peyzaj Planlaması. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Yayın No: 2486, İstanbul.
67. Pamay, B., 1979. Park-Bahçe ve Peyzaj Mimarisi. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Yayın. No: 2487, İstanbul.
68. Sağlık A., Sağlık E., Kelkit A., 2014. "Kentsel Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi: Çanakkale Kent Merkezi Örneği", 1. Uluslararası Kentsel Planlama-Mimarlık-Tasarım Kongresi, ss.1023-1035, Kocaeli.
69. Sennett, R., 1999. Gözün Vicdanı, Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
70. Sitte, C., 1992. The Art of Building Cities City Building According to its Artistic Fundamentals. Hyperion Press, Inc., Connecticut, New York.
71. Suher, H., Ocakçı M., Karabay H., 1996. İstanbul Metropolitan Kent Planlama Sürecinde Kent Kimliği ve Kent İmgesi. Metropolün Geleceğine Yönelik Öneriler. Habitata Doğru İstanbul 2020 Sempozyumu Bildiriler. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü. 17-19 Nisan 1996, İstanbul.
72. Suher, H., 1997. Taksim Meydanı Yeni Düzenleme Önerisi İçin Bir Görüş, Yapı Dergisi, No:192, s:97-100, İstanbul.
73. Şavklı, F., Yılmaz, T., 2013. Kent Meydanı Kullanım Nedenlerinin Antalya Cumhuriyet Meydanı Örneğinde İrdelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi, Yıl: 2013, Sayı: 14, s.138-142, Isparta.
74. Şişman, E., Yetim, L., 2004. Tekirdağ Kentinde Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi , No:5, s:43-51, Tekirdağ.
75. Tümer, G., 2007. İnsanlar, Kentler ve Meydanlar. Mimarlık Dergisi, Basımda.
76. Uyar, N., 2002. Yok Olan Meydanlar mı?. Evrensel Gazetesi, Kent Yazıları, <http://www.evrensel.net/02/05/05/kose.html>
77. Uzun, G., 1990. Kentsel Rekreyasyon Alan Planlaması. Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, Yayın No: 48, Adana.
78. Üstün, M., 2011. Kent Meydanları. Erişim Tarihi: 11.09.2017. <http://sendika62.org/2011/07/kent-meydanlari-mahmut-ustun-56296/>

79. Vardar, A., 1990. Meydansız Kentler, Şehir Plancıları Odası Yayını Planlama Dergisi, sayı: 90, s 30-42, Ankara.
80. Wall, G., Black, H., 2004. Global Heritage and Local Problems: Some Examples from Indonesia. Current Issues in Tourism. 7 (4 ve 5), s:456-460, Cakarta.
81. Yazgan, M. E., Erdoğan, E. 1992. Tarihî Çevrelerde Peyzaj Planlama, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları, No:2, s:87, Ankara.
82. Yıldırım, Ö., 2006. Başarılı Meydanlar İçin On İlke. Erişim Tarihi: 11.09.2017 <http://www.mimdap.org/?p=328>
83. Yıldız, M., 2002. Sultanahmet Meydanının Kronolojik ve Mekânsal Oluşumunun Süreci Üzerine Bir Araştırma. Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 144s, İstanbul.
84. Yıldızcı, A., 1982. Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve İstanbul Örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Doçentlik Tezi, İstanbul.
85. Yıldızcı, A.C., 1988. Bitkisel Tasarım, Atlas Ofset, İstanbul.
86. Yılmaz, T., 2013. Kent Meydanları kullanım nedenlerinin Antalya cumhuriyet Meydanı Örneğinde İncelenmesi. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, No:14, s138-142.
87. Zucker P., 1959. Town and Square From Agora to the Village Green, Columbia University Pres, New York.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hilal Burcu DURAK
Doğum Yeri ve Yılı : Malatya, 1989
Medeni Hali : Bekar
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : pm_burcudurak@hotmail.com

Taranmış
Fotoğraf
(3.5cm x 3cm)

Eğitim Durumu

Lise : Özel Turgut Özal Anadolu Lisesi, 2006
Lisans : SDÜ, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı
Yüksek Lisans : SDÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı

Mesleki Deneyim

USA National Park Service 2015-..... (halen)

Yayınları

Lisans Tezi

Ekolojik Köylerin Planlama ve Tasarımı (Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi)

Yüksek Lisans Semineri

Tarihsel Süreç İçerisinde Kent Meydanları ve Donatıları (Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü)

Yüksek Lisans Tezi

Tarihi Süreç İçerisinde Kent Meydanları ve donatıları, Sultanahmet Meydanı Örneği (Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü)